

Sitran selvityksiä

83

Tajua Mut! -toimintamalli lasten ja nuorten tukena

Kyllä mua saa auttaa!
Ketään ei jätetä!

Joulukuu 2014

tajua mut![®]

© Sitra 2014

Sitran selvityksiä 83

ISBN 978-951-563-894-6 (nid.)

ISBN 978-951-563-895-3 (PDF) www.sitra.fi

ISSN 1796-7104 (nid.)

ISSN 1796-7112 (PDF) www.sitra.fi

Käsikirjoitus ja sisällöllinen toimitus Sitrassa:

Suvi Ervamaa, Kimmo Haahkola, Marja Illi, Antti Markkola,

Henna Tukiainen, Kirsi Suomalainen

Julkaisua koskevat tiedustelut: julkaisut@sitra.fi

Kuvat: Sitra

Erweko, Helsinki 2014

Sitran selvityksiä -sarjassa julkaistaan

Sitran tulevaisuustyön ja kokeilujen tuloksia.

Painotuote
441 032

Esipuhe

SITRA KÄYNNISTI VUODEN 2013 ALUSSA palvelujohtamisen mahdollistaminen -avainalueen. Sen tavoitteena on kehittää ja tuotteistaa menettelyjä, joiden avulla voidaan luoda tilannekuva yhteiskunnan eri kansalaisryhmien hyvinvoinnista sekä kehittää hyvinvointipalveluita. Toimintamallit ja työkalut tukevat julkisen sektorin palvelujohtamista, kun ne mahdollistavat palvelutarpeiden ennakoimisen ja palveluiden kohdentamisen entistä paremmin. Palveluprosessit muuttuvat ihmiskeskeisemmiksi, ja ennaltaehkäisy sekä vaikuttavuus korostuvat niitä ohjaavina tekijöinä.

Nuoren tilannekuva -kokonaisuudessa on pyritty tietoa avaamalla, yhdistämällä ja analysoimalla luomaan uusia ratkaisuja, joiden avulla syrjäytymisvaarassa olevat nuoret tunnistetaan. Näiden ratkaisujen avulla heitä voidaan myös tukea. Sitra selvitti nuorten auttamiseen liittyviä toimintamalleja Suomessa ja maailmalla, muun muassa Hollannissa ja Uudessa-Seelannissa. Hollannissa on käytössä liputustoimintamalli, jota kokeiltiin ensin Rotterdamin kaupungissa vuonna 1998 ja joka säädettiin hyvien kokemusten pohjalta pakolliseksi kaikille kunnille vuonna 2010 (Verwijsindex Risicjongeren – VIR). Uudessa-Seelannissa Children's Action Plan tähtää lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kehittämiseen.

Mikkelin ja Espoon kaupungit pilotoivat ensimmäisinä kuntina Suomen lainsäädäntöön sovitettua lasten ja nuorten auttamisen Tajua Mut! -toimintamallia ja -tietojärjestelmää. Mikkelissä toiminnan kohderyhmänä ovat 13–28-vuotiaat ja Espoossa 9–28-vuotiaat lapset sekä nuoret. Toiminnalla pyritään heikkojen signaalien tunnistamisen avulla tarjoamaan jo varhaisessa vaiheessa tukea lapsen tai nuoren tilanteeseen ja ennaltaehkäisemään ongelmien muodostumista. Toimintamallin osapuolia ovat nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset, nuoret ja lapset sekä heidän huoltajansa. Tajua Mut! perustuu avoimuuteen sekä lasten, nuorten ja huoltajien vapaaehtoisuuteen. Toimintamallin avulla ammattilaiset voivat vahvistaa yhteistyötään ja auttaa entistä kokonaisvaltaisemmin lasta sekä nuorta. Sitra on ottanut toimintamallin Hollannista, ja pilottihankkeet toteutetaan yhteistyössä Sitran sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Kokemuksemme Tajua Mut! -hankkeista sekä nuorten Suunta-ohjaus- ja neuvontapalvelusta vahvistavat näkemystä, että syrjäytymisen ehkäisemiseen tarvitaan tuoreita lähestymistapoja. Suomessa on myös tarvetta kattavalle valtakunnalliselle nuorten palvelukonseptille. Sitä tarvitsevat kaikki: lapset ja nuoret, huoltajat, viranomaiset, ammattilaiset, lapsia ja nuoria työssään kohtaavat toimijat sekä

kansalaiset. Kaikkien intressinä on nopeuttaa yhteistyön käynnistämistä ja avun antamista varhaisessa vaiheessa, silloin kun huolet ovat vielä pieniä. Nuorten ja perheiden asioiminen ja vapaa-ajanvietto hajaantuvat usein eri kuntiin. Kun lapsi tai nuori muuttaa toiselle paikkakunnalle, hänen asioitaan aletaan usein selvittää uudestaan alusta. Toivomme, että Tajua Mut! -toimintamalli otetaan valtakunnallisesti käyttöön ja kirjataan uuteen lainsäädäntöön. Myös kansallisen asiakaslähtöisen lasten ja nuorten palvelukonseptin kehitys tulisi käynnistää samassa yhteydessä. Tässä julkaisussa kerromme Tajua Mut! -toimintamallista ja siitä saaduista kokemuksista. Koska kokemukset ja niitä koskeva arviointitieto karttuvat edelleen, toimitamme keväällä 2015 vielä toisen, päivitetyn painoksen (2.0).

Haluan lämpimästi kiittää Mikkelin ja Espoon kaupunkia, Sitran tiimiä sekä kaikkia Tajua Mut! -hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen osallistuneita yhteistyökumppaneita! Erityiset kiitokset kaupunginjohtaja Kimmo Mikanderille ja ohjelmajohtaja Juha Ropposelle Mikkeliin, sivistystoimenjohtaja Sampo Suihkolle ja perusturvajohtaja Juha Metsolle Espooseen sekä johtaja Georg Henrik Wredelle opetus- ja kulttuuriministeriöön uudenlaisesta ajattelusta sekä innostumisesta uusien asioiden kokeiluun.

Kiitokset myös Mikkelin ja Espoon ohjausryhmille sekä erityisesti projektitiimien henkilöstölle: Heikki Kantoselle, Riikka Puusniekalle, Sampo Anttilalle ja Anne Valkeapäälle. He ovat paitsi vastanneet pilotoinnin käytännön toteutuksesta, myös tuottaneet hankkeiden käyttöön opas- ja koulutusaineistoja, joita olemme monilta osin voineet hyödyntää myös käsillä olevassa julkaisussa.

Lämpimät kiitokset yhteistyöstä myös kehittämisspäälikkö Katja Sankalahdelle ja asiantuntija Jukka Pyhäjoelle Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta. He ovat olleet mukana toteuttamassa tämän julkaisun puheeksiottamista ja verkostoyhteistyötä käsitteleviä lukuja.

Erityiset kiitokset myös nuorille, jotka ovat avoimin mielin ottaneet vastaan uuden palvelun Kyllä mua saa auttaa! -asenteella. Lisäksi erityiskiitokset etsiville nuorisotyöntekijöille ja liputtajille, jotka haluavat yhteistyössä auttaa nuoria varhaisen vaiheen haasteista elämässä eteenpäin.

Tajua Mut! Ketään ei jätetä!

Helsingissä joulukuussa 2014

Kimmo Haahkola
johtava asiantuntija, Sitra

A

Sisällys

Esipuhe	1
Tiivistelmä	4
Summary	6
1 Tajua Mut! -toimintamallin hyödyt	9
1.1 Hyödyt kuntatasolla	9
1.2 Miten Tajua Mut! helpottaa lasten ja nuorten kanssa toimivien ammattilaisten työtä?	11
1.3 Miten Tajua Mut! auttaa perheitä?	12
2 Mikä Tajua Mut! -toimintamalli?	15
2.1 Toimintamallin vaiheet	15
2.2 Koska kannattaa liputtaa?	17
2.3 Tajua Mut! osana etsivää nuorisotyötä	17
3 Usein kysytyt kysymykset	18
4 Tajua Mut! -toimintamallin toteuttaminen	21
4.1 Toimintamallin käyttöönoton edellytykset ja vaadittavat resurssit	21
4.2 Toimijoiden kartoittaminen, osallistaminen ja motivointi	21
4.3 Koulutustilaisuudet ja -aineistot	23
4.4 Tajua Mut! -toimintamallia koskeva viestintä eri sidosryhmille	23
4.5 Huolen puheeksiottaminen ja Tajua Mut! -toimintamallista kertominen	24
4.6 Verkostoyhteistyön toteuttaminen	26
4.7 Veera Uusoksa: Lasten ja nuorten osallisuus Tajua Mut! -toimintamallissa	28
5 Kokemuksia Mikkelin Tajua Mut! -pilottihankkeesta	31
5.1 Mikkelin kokeilu	31
5.2 Heikki Kantonen: Tajua Mut! auttaa aktivoimaan jo olemassa olevan verkoston riittävän ajoissa	32
5.3 Juha Ropponen: Syrjäytymisen kuluja kuriin	34
6 Kokemuksia Espoon pilottihankkeesta	37
6.1 Espoon kokeilu	37
6.2 Riikka Puusniekka: Jos ei kokeile, ei voi tietää – kokemuksia Tajua Mut! -toimintamallista Espoossa	37
6.3 Sampo Suihko ja Juha Metso: Lisää yhdessä tekemistä ja osaamisen jakamista	39
7 Liputustoimintamallin pilotointi ja kansallinen käyttöönotto Hollannissa	40
Doreen Oosterman	
8 Toimiiko se? Auttajien ja nuorten kokemuksia	43
8.1 Tajua Mut! -toimijoille suunnatut asennekartoitukset pilottikunnissa	43
8.2 Pirjo Junttila-Vitikka ja Jussi Ronkainen: Huomioita Tajua Mut! -toimintamallista kokeilun alkuvaiheessa Mikkelissä	49
9 Lopuksi	61
9.1 Verkostomaista varhaisen vaiheen yhteistyötä	61
9.2 Kattava lasten ja nuorten palvelukonsepti Suomeen	62
Liite 1 Keskeiset käsitteet	64
Liite 2 Mikkelin ja Espoon Tajua Mut! -pilotteihin osallistuvat organisaatiot	65
Liite 3 Pilottien tietojärjestelmät	66
Liite 4 Tajua Mut! logo ja käyttöehdot	66
Liite 5 Linkkipankki	67
Liite 6 Projektisuunnitelman runko	68

Tiivistelmä

LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN LISÄÄNTYNYT pahoinvointi on yksi yhteiskuntamme merkittävimmistä huolenaiheista. Kuulemme toistuvasti esimerkkejä kärjistyneistä tilanteista, joissa tuen tarpeesta kertovia signaaleja ei ole havaittu tai apua ei syystä tai toisesta ole kyetty antamaan. Nykyistä varhaisemman tuen ja toimivampien palveluiden tarve on kuitenkin laajalti tunnustettu. Näiden kehittämistavoitteiden haasteena on toisaalta lasten ja nuorten tilanteiden moninaisuus, toisaalta nykyisen perheyön vähäiset resurssit sekä palvelujärjestelmän pirstaleisuus. Suomessa lasten ja nuorten palvelut ovat monipuolisia, mutta ne ovat hajallaan ja jakautuneet eri sektoreille. Usein ammattilaiset tarkastelevat auttamansa lapsen tai nuoren tilannetta vain oman toimenkuvansa kautta rajatusta näkökulmasta.

Tajua Mut!-toimintamalli vastaa kansalliseen tarpeeseen kehittää varhaisen vaiheen moniammatillista yhteistyötä ja tiedonvaihtoa lasten, nuorten ja perheiden tukemisessa. Toiminnassa mukana olevat viranomaiset sekä kolmannen ja yksityisen sektorin toimijat voivat liputtaa eli ilmoittautua mukaan yhteistyöhön muiden samaa lasta tai nuorta auttavien ammattilaisten kanssa. Tähän tarvitaan nuoren tai lapsen huoltajan suostumus. Luottamuksellisia tietoja käsitellään ainoastaan asianomaisten luvalla. Tällöin on mahdollista edistää eri toimijoiden välistä tiedonkulkua rikkomatta kansalaisen omia tietoja koskevaa itsemääräämisoikeutta.

Tavoitteena on ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä tarjoamalla palveluita kokonaisvaltaisesti ja asiakaslähtöisesti. Auttamistyön vaikuttavuus paranee, ja päällekkäinen työ vähenee. Lisäksi toimintamalli mahdollistaa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välisen yhteistyön tavalla, joka ei ole sidoksissa yksittäisen kunnan organisaatiokenteeseen. *Tajua Mut!*-toiminnan ideana on myös pyrkiä tarjoamaan tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ennaltaehkäisevän avun on todettu paitsi säästävän lapsia ja nuoria vakavien ongelmien tuottamilta haitoilta myös olevan kustannustehokas investointi. Ennaltaehkäisevä tuki on keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä selvästi edullisempaa kuin korjaavien palvelujen järjestäminen.

Tajua Mut!-toimintamalli ei korvaa muita auttamiskeinoja, vaan se tulee niiden rinnalle tukemaan erityisesti yhteistyön vahvistumista. Perheiden ja ammattilaisten välinen tiedonkulku lisääntyy, jolloin lasta tai nuorta voidaan

auttaa kokonaisvaltaisemmin. Tilanteen ratkeaminen ei välttämättä vaadi raskaita toimenpiteitä – usein jo pelkkä lapsen tai nuoren huomioiminen ja keskustelu riittää.

Tajua Mut!-toiminnan taustalla on hollantilainen monialaisen yhteistyön malli, jota alettiin käyttää vuonna 1998 Rotterdamin kaupungissa. Vuonna 2010 se tuli lakisääteiseksi kaikissa Hollannin kunnissa. Sitran Suomessa käynnistämässä piloteissa on kehitetty uusi, Suomen kulttuuriin ja lainsäädäntöön soveltuva versio. Ensimmäinen pilotti aloitettiin kesällä 2013 Mikkelin kaupungin kanssa. Mikkeliläisten nuorten keksimään nimiehdotukseen *Tajua Mut!* tartuttiin, koska se kuvaa hyvin toimintamallin tavoitetta. Mikkelissä *Tajua Mut!* koskee 13–28-vuotiaita nuoria. Pilotoinnin positiivisten kokemusten myötä Mikkelin kaupunki vakinaisti toimintamallin osaksi nuorten ohjaus- ja neuvontapalvelu Olkkarin toimintaa. Toisen pilotin valmistelu käynnistettiin Espoon kaupungin kanssa joulukuussa 2013. Espoossa toimintamallin piirissä ovat 9–28-vuotiaat lapset ja nuoret. Päätös toiminnan jatkamisesta on tällä hetkellä tehty Espoossa vuoden 2015 loppuun asti. *Tajua Mut!*-toimintamalli kiinnostaa yhä laajemmin, ja useassa kunnassa suunnitellaankin parhaillaan sen käyttöönottoa.

Tajua Mut!-toiminnan juurtuminen edellyttää kunnan korkeimman johdon ja toimintamallia toteuttavien organisaatioiden esimiesten sitoutumista. Se ei kuitenkaan yksin riitä, vaan lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset tulisi osallistaa käyttöönottoa koskevaan suunnittelutyöhön. Tämä on keskeinen ammattilaisten motivaatioon ja sitoutumiseen vaikuttava tekijä.

Varhaiseen huoleen tarttuminen vaatii ammattilaisilta myös uudenlaista toimintakulttuuria. On oltava rohkeutta ottaa huoli puheeksi ja ulottaa yhteistyö myös omien verkostojen ulkopuolelle. Samalla on tärkeää tukea lapsen, nuoren ja perheen osallisuutta ja aktiivista toimijuutta auttamisprosessissa. *Tajua Mut!*-toimintamallin jalkautuminen edellyttää, että sitä käyttävillä toimijoilla on riittävät valmiudet ottaa puheeksi heikotkin signaalit lasten, nuorten tai perheiden kanssa sekä tehdä asiakaslähtöistä verkostoyhteistyötä. Näiden valmiuksien kehittämiseksi on tarjottava ohjeistusta ja koulutuksia.

Lisäksi tulisi perustaa erillinen taho koordinoimaan *Tajua Mut!*-toimintamallin kansallista levittämistä ja jatkokehittämistä. Tämä taho myös tukisi kuntia lasten ja

nuorten palveluihin liittyvän uuden toimintakulttuurin edistämässä ja sitä tukevien valmiuksien luomisessa.

Pitkällä tähtäimellä on tarkasteltava koko suomalaista yhteiskuntaa ja palvelujärjestelmää. Pirstaleista ja vaikeasti saavutettavaa palveluviidakkoa on tärkeää selkeyttää. Suomessa tulisi toteuttaa uudenlainen kattava palvelukonsepti, jossa lapsen, nuoren ja perheen mahdollisuuksia saada tukea eivät rajoittaisi sektori- tai kuntarajat. Tukea tulisi saada tarvittaessa mihin vuorokaudenaikaan tahansa. Tarvitsemme palvelukonseptin, jossa ketään ei jätetä.

Summary

A DECLINE IN WELL-BEING among children, young people and families is of major concern to our society. We repeatedly hear of situations which reach the point where a need for support is going unnoticed or, for one reason or another, there is no assistance being provided. It has been widely recognised that there is a need for support at an earlier stage and that services need to function better.

However, developing these is a challenge. No two situations involving a child or young person are the same, the resources for carrying out family support work in its current form are limited and the service system is fragmented. Finland has a wide range of services for children and young people, but these services are dispersed and the responsibility for them is spread across different sectors. Professionals often review a child or young person's situation from a limited perspective and from within their own professional boundaries.

The *Tajua Mut!* (understand me!) model is designed to meet the national need to develop early-stage multi-professional co-operation and to exchange information when providing support to children, young people and families. Through this model, authorities and those involved from the third and private sectors can use a flagging system to alert other professionals working with a certain child or young person that they wish to co-operate. But the customer's consent is needed first. Confidential information is only handled with the permission of the parties involved. In this way, information can flow between various people and organisations without breaching the citizens' right to determine how such information is used.

The goal is to prevent the marginalisation of children and young people by providing comprehensive and customer-oriented services. This will increase the effectiveness of support work and reduce the overlapping of tasks. In addition, such an approach will enable the public, private and third sectors to co-operate without being tied to a specific municipal organisational structure. The idea behind the *Tajua Mut!* model is the provision of support at the earliest possible stage. In addition to sparing children and young people the effects of serious problems, preventive support measures have proven to be a cost-effective investment. In both the medium and long term, preventive support is far less expensive than corrective measures.

Tajua Mut! will supplement rather than replace other forms of support, particularly by improving co-operation. More information will flow between families and professionals, making the support provided to a child or young person more comprehensive. Burdensome measures are not always necessary to resolve a situation – paying attention and talking to the child or young person is often all it takes.

Tajua Mut! is based on a Dutch multi-professional co-operation model, first deployed in Rotterdam in 1998. In 2010, the model was made statutory in all local authority areas in the Netherlands. A modified version suitable for Finland's culture and legislation has been developed through pilot projects launched by Sitra.

The first trial was launched in partnership with the City of Mikkeli in the summer of 2013. Based on the suggestions of young people in Mikkeli, the project was named *Tajua Mut!* (understand me!), which accurately describes the main objective: acknowledging and understanding young people. In Mikkeli, *Tajua Mut!* is aimed at youngsters between 13 and 28. The piloting experiences were so positive that the City of Mikkeli decided to embed the model in the activities of the local counselling and information service point for young people, Mikkelin Olkkari.

The preparation of the second pilot project was launched in partnership with the City of Espoo in December 2013. In Espoo, *Tajua Mut!* helps young people between the ages of 9 and 28, and the project has been extended until the end of 2015. Interest in the model is growing and many municipalities are planning to adopt it.

Embedding *Tajua Mut!* in the existing local systems and arrangements requires the full commitment of council leaders and the heads of organisations in charge of the approach's practical implementation. But this is not enough; professionals working with children and young people should be involved in planning the practical measures. This is the key to motivating professionals and will determine their level of commitment.

Professionals also need to adopt a new approach in order to intervene quickly enough when concerns are flagged. They require the courage to raise issues and welcome assistance from beyond their personal network of co-operation. At the same time, the child, young

person or family must be included and given an active role in the support process. Practical implementation of Tajua Mut! therefore requires the capacity to discuss even the weakest signals with the child, young person or family, and to work in a customer-oriented manner while benefiting from co-operation networks. Such capabilities must be developed through guidance and training.

A separate organization should be established to handle the co-ordination of the nationwide introduction and the further development of the Tajua Mut! model. Such an organization would also assist local authorities in promoting a new operational culture in the provision of services

for children and young people, and the capacities that support the creation of such a culture.

The long-term goals should include an overall review of Finnish society and the entire service system, with the main task being to simplify the current tangle of services. Finland needs a new type of service concept, through which children, young people and families can get the support they need without being hindered by sectoral or municipal boundaries. Support must be made available to anyone who needs it, 24 hours a day. We need a service concept that leaves no one behind.

TAUAMUTTI!

Nuorten auttamisen toimintamalli
Kuntamarkkinat 10.-11.9.2014

SITRA

1 Tajua Mut! -toimintamallin hyödyt

Varhainen huoli lapsen tai nuoren pahoinvoinnista jää tällä hetkellä helposti yksittäisten ihmisten murheeksi. Esimerkiksi nuorisotyöntekijällä saattaa olla huoli nuoren yksinäisyydestä, ja samaan aikaan nuoren opettaja voi huolestua äkillisestä muutoksesta oppilaansa koulumenestyksessä. Nämä tiedot eivät yleensä kohtaa. Tällöin myös lapsen tai nuoren varhainen auttaminen vaikeutuu. Tieto syrjäytymisvaarassa olevista lapsista tai nuorista on usein hajallaan eri ammattilaisten hallussa muun muassa tietosuojasyistä. Jos lapsi tai nuori, huoltajat ja heitä auttavat ammattilaiset voisivat kokoontua vaihtamaan tietoja

sekä keskustelemaan tilanteesta yhdessä, lasta tai nuorta pystyttäisiin auttamaan tarkoituksenmukaisemmalla tavalla monipuolisemman tiedon valossa. Räättälöity ja varhaisessa vaiheessa tarjottu tuki on tehokkain tapa ehkäistä syrjäytymistä¹.

Tajua Mut! -toimintamalli vastaa kansalliseen tarpeeseen² kehittää varhaisen vaiheen moniammatillista yhteistyötä ja tiedonvaihtoa lasten, nuorten ja perheiden tukemisessa. Toteutuessaan tämä parantaa lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointia sekä lisää lasten tai nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten työn vaikuttavuutta.

1.1 Hyödyt kuntatasolla

Tajua Mut! -toimintamalli on konkreettinen keino hillitä sote-kustannusten nousua.

Tajua Mut! -toimintamallin tavoitteena on ehkäistä ja vähentää lasten ja nuorten syrjäytymistä tarjoamalla apua ja palveluita kokonaisvaltaisesti, lapsen tai nuoren tarpeisiin sopivalla tavalla. Monissa tapauksissa riittää kevyt tuki, esimerkiksi lapsen tai nuoren osallistaminen nuorisotilan toimintaan tai uuteen harrastukseen.

Tajua Mut! -toimintamalli mahdollistaa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välisen ja sisäisen yhteistyön tavalla, joka ei ole sidoksissa yksittäisen kunnan organisaatorakenteeseen. Nuorten ja perheiden asioiminen ja vapaa-ajanvietto hajaantuvat usein eri kuntiin. Kun lapsi tai nuori muuttaa toiselle paikkakunnalle, hänen asioitaan aletaan usein selvittää uudestaan alusta. Kun Tajua Mut! -toimintamalli leviää valtakunnallisesti, kuntarajat ylittävä, nuoren tai lapsen tapauksessa huoltajan suositukseen perustuva yhteistyö tulee mahdolliseksi.

Tämä sekä toimintamalliin kuuluva räättälöity moniammatillinen tuki vähentävät päällekkäistä työtä ja parantavat ammattilaisten toiminnan tuloksellisuutta.

Inhimillisillä hyödyillä on toteutuessaan myös taloudellisia vaikutuksia. Ennaltaehkäisevät ja varhaisen vaiheen palvelut ovat tutkitusti edullisempia kuin korjaavat toimenpiteet³.

Syrjäytymisen ehkäisyn kustannusvaikutukset ovat merkittävät. Jos nuori syrjäytyy pysyvästi työelämästä ja kokee vuosikymmeniä kestävästä huono-osaisuutta, yhteiskunnalle koituvat kustannukset ovat noin miljoona euroa⁴.

Suomessa oli vuonna 2010 noin 51 300 koulutuksesta ja työelämästä syrjäytynyttä nuorta⁵. Kun yhden nuoren syrjäytymisen kustannukset yhteiskunnalle ovat noin 27 500 euroa vuodessa⁶, kokonaiskustannukset kipuavat vuositasolla yli 1,4 miljardiin euroon.

1 Ks. mm. Sipilä, Jorma & Österbacka, Eva: Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

2 Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö nuorten syrjäytymisestä (5/2014); Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto -raportti (Sisäministeriö 1/2014); 8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat (Oikeusministeriö 6/2013); Oppilashuoltolaki (8/2014); Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja ja taustaraportti (5/2014); Nuorisotakuu (hallitusohjelma 2011). Lastensuojelun laatusuositus (STM, THL, Kuntaliitto 5/2014).

3 Ks. mm. Sipilä, Jorma & Österbacka, Eva: Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

4 Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007: Nuorten syrjäytymisen ehkäisy, 17, 113.

5 Myrskylä, Pekka: Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA analyysi No 19, 2012.

6 Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007: Nuorten syrjäytymisen ehkäisy.

Syrjäytymisen ehkäisyssä on kyse riskien tunnistamisesta, vähentämisestä ja kasautumisen ennaltaehkäisystä. Mitä varhaisemmassa vaiheessa tämä tehdään, sitä merkittävämmät ovat hyödyt⁷. On osoitettu, että lasten ja nuorten ongelmien ehkäiseminen on lähes aina tuloksellista ja kannattavaa⁸. Esimerkiksi Imatralla

panostaminen varhaisen vaiheen palveluihin vähensi lastensuojelun kustannuksia. Kun vuonna 2011 lastensuojelulaitosten ostopalvelumenot olivat kaksi miljoonaa euroa, vuonna 2012 kustannukset olivat pudonneet 1,8 miljoonaan euroon⁹.

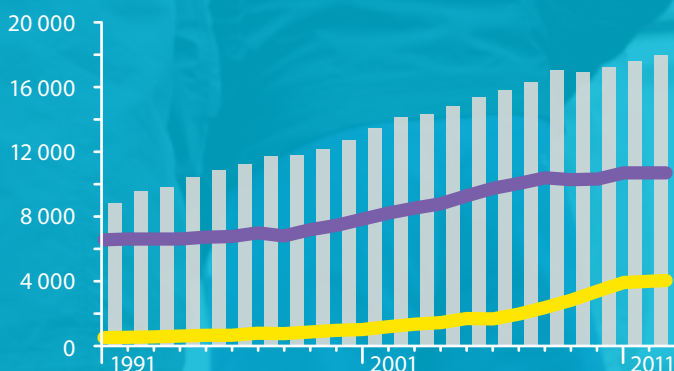
Kuva 1. Ennaltaehkäisevät ja varhaisen vaiheen palvelut ovat tutkitusti edullisempia kuin korjaavat toimenpiteet.

1 000 000 €

Huostaanoton kustannukset²

2 000 €

Palvelukustannukset
varhaisen tuen mallissa

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset¹

- Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret
- joista huostassa olleet lapset
- joista kiireellisesti sijoitettuna olleet lapset

Tajua Mut!

Hankkeen nimi on peräisin mikkeliiläisnuorilta ja kuvaa nuorten halua tulla huomaetuiksi ja ymmärretyiksi.

1 Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä huostassa olleet ja kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991–2012. Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden lukumääriin. Lähde: Lastensuojelu. SVT. THL

2 10 vuoden sijoituksen kustannukset yli 1 000 000 €/lapsi. Lähde: Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? (s. 16 ja 32) http://www.lskl.fi/files/1518/Miten_lastensuojelun_kustannukset_kertyvat.pdf

7 Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007: Nuorten syrjäytymisen ehkäisy, 113.

8 Ks. mm. Sipilä, Jorma & Österbacka, Eva: Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

9 Lähde: <http://www.tesso.fi/artikkeli/ennaltaehkaisyta-tuli-investointi>

1.2 Miten Tajua Mut! helpottaa lasten ja nuorten kanssa toimivien ammattilaisten työtä?

Tajua Mut! -toimintamalli tiivistää ammattilaisten välistä yhteistyötä, vähentää päällekkäistä työtä ja mahdollistaa räätälöidyn avun tarjoamisen lapsille ja nuorille.

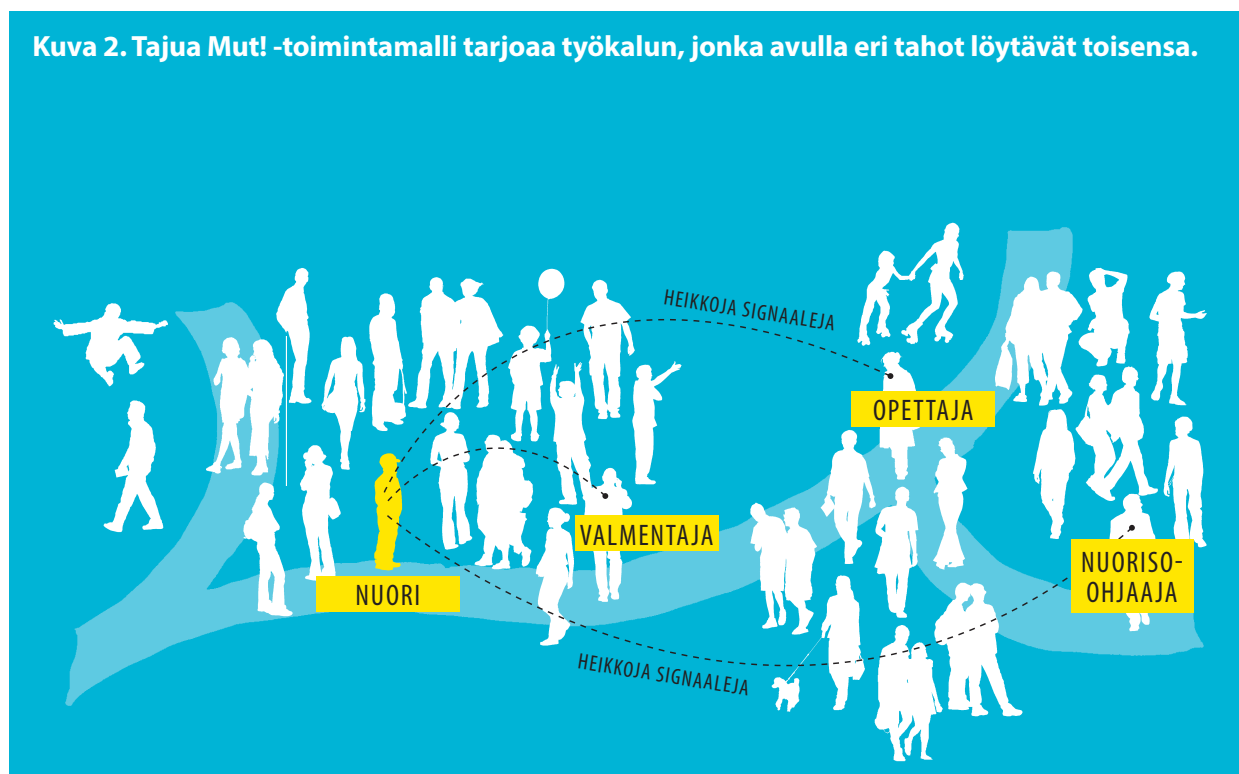
Suomessa on kattavat lasten ja nuorten palvelut, mutta ne ovat hajallaan. Kokonaisvaltaisen auttamisen esteenä on usein palvelujen jakautuminen usealle eri sektorille, joilla kaikilla on vain rajattu käsitys lapsen tai nuoren tilanteesta. Pelkästään kunnissa lapsia ja nuoria koskevia palveluita tarjotaan useissa eri yksiköissä: koulutus ja nuorisotyö ovat yleensä sivistystoimialalla, terveydenhuolto omalla toimialallaan ja sosiaalipalvelut omallaan. Lisäksi lapsia ja nuoria kohdataan myös aikuisten palveluissa, kun heidän vanhempansa ja huoltajansa asioivat niissä. Eri sektorien välinen keskustelu on kuitenkin vähäistä.

Myös tiedon jakaminen on tällä hetkellä vaikeaa. Tämä johtuu osin lainsäädännön asettamista rajoituksista ja osin

organisaatioiden toimintakulttuureista, asenteista sekä hallinnollisista ratkaisuista. Tilanne on tunnistettu, ja useissa kunnissa onkin kehitetty monialaista yhteistyötä. Kehitystyö on saanut aikaan kuntakohtaisia käytäntöjä, jotka eivät kuitenkaan välttämättä sellaisenaan ole monistettavissa toisiin kuntiin. Kunnilla on omat erityispiirteensä ja toimintakulttuurinsa. Hyvät ajatukset ja toimintatavat eivät aina leviä laajempaan käyttöön.

Tajua Mut! -toimintamallilla voidaan vastata näihin haasteisiin. Se voidaan ottaa käyttöön hyvin eri tavoilla organisoiduissa kunnissa. Sen avulla eri tahot voivat löytää toisensa ja työskennellä yhdessä toistensa sekä yhteisen asiakkaansa kanssa. Koska toimitaan nuoren ja tämän

Kuva 2. Tajua Mut! -toimintamalli tarjoaa työkalun, jonka avulla eri tahot löytävät toisensa.

huoltajien suostumuksella, lainsäädännön asettamat rajoitukset eivät ole esteenä tiedon jakamiselle.

Toimintamallia tukee tietojärjestelmä, jonka avulla lasten tai nuorten kanssa työskentelevä ammattilainen voi liputtaa eli ilmoittaa halukkuutensa tehdä yhteistyötä muiden samaa asiakasta auttavien toimijoiden kanssa.

”Yksi koordinoiva taho: Nyt liputtaminen kuulostaa hyvältä ja juuri tähän tähtäävältä. Kokonaisvastuu on oltava jollakin, nykymallissa törmää siihen, että usealla taholla hoidetaan toisistaan tietämättä saman nuoren asioita.”

Alkukartoitukseen vastaaja, Mikkelin Tajua Mut! -pilotointi

Tajua Mut! -toimintamalli ei korvaa ammattilaisten toimenkuviin kuuluvia muita auttamiskeinoja, vaan se tulee niiden rinnalle tukemaan erityisesti yhteistyön vahvistamista. Kun jokainen ammattilainen ei tapaa lasta tai nuorta erikseen, vaan kaikki kokoontuvat keskustelemaan yhdessä, voidaan välttää päällekkäistä työtä. Kun nuori tai lapsen tapauksessa huoltaja antaa ammattilaisille luvan vaihtaa itseään koskevaa tietoa, ammattilaisten tietämys lapsen tai nuoren tarpeista ja muista häntä jo auttavista tahoista lisääntyy ilman, että kansalaisen omien tietojen hallintaa koskeva itsemääräämisoikeus vaarantuu. Myös tiedonkulku perheiden ja ammattilaisten välillä paranee. Lasta tai nuorta voidaan auttaa nykyistä kokonaisvaltaisemmin ja varhaisemmin.

1.3 Miten Tajua Mut! auttaa perheitä?

Tajua Mut! -toimintamalli tarjoaa perheille räätälöidyn moniammatillisen avun ja vähentää palvelusta toiseen pomputtelua.

Tajua Mut! -toimintamalli palvelee nuorta tai lasta ja hänen huoltajiaan tilanteissa, joissa perhettä auttaa samanaikaisesti kaksi tai useampia eri alojen ammattilaisia. Tavoitteena on, että nuori tai lapsi huoltajineen sekä kaikki heitä auttavat tahot voivat kokoontua yhdessä keskustelemaan sen sijaan, että perhe ohjattaisiin asioimaan useisiin eri palveluihin.

Yhteistyötapaamisia ohjaa asiakaslähtöisyyden periaate. Siinä lapsen tai nuoren oma näkemys tilanteesta ja ratkaisumahdollisuuksista on keskeinen. Ammattilaisten vastuulla puolestaan on tarjota apua ja kertoa vaihtoehtoista parhaan kykynsä mukaan. Lopputuloksen tulee perustua ratkaisuihin, jotka lapsi tai nuori itse kokee mielekkäiksi. Tilanteen ratkeaminen ei välttämättä edellytä raskaita toimenpiteitä – joskus jo pelkkä lapsen tai nuoren huomioiminen ja asiasta keskusteleminen voivat luoda riittävän tuen.

Tajua Mut! -toimintamalliin osallistuminen on lapsille, nuorille ja huoltajille vapaaehtoista. Heillä on oikeus myös valita, ketkä mukaan ilmoittautuneista ammattilaisista osallistuvat yhteistyöhön. Lapsi, nuori tai perhe voi pyytää mukaan myös muita tärkeiksi kokemiaan henkilöitä.

Nuorella tai huoltajilla on myös oikeus saada nähdä ja pyytää poistettavaksi itseään koskevat tiedot. Ammattilaisten ilmoittautuminen yhteistyöhön myös vanhenee sovitun määräajan jälkeen. Ammattilaiset näkevät järjestelmässä ainoastaan itse kirjaamansa yhteystiedot. He eivät voi selailla tietokantaa tai etsiä tietoja sieltä.

2 Mikä Tajua Mut! -toimintamalli?

2.1 Toimintamallin vaiheet

Tajua Mut! -toimintamalli tuo uuden tavan ilmaista varhainen huoli ja tiivistää yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Tähän asti ei ole ollut tarjolla työkalua, jonka avulla ammattilaiset voivat löytää toisensa. Tajua Mut! -toimintamalli mahdollistaa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyön lapsen, nuoren, perheen ja toistensa kanssa. Etsivän nuorisotyön rooli on toimia koordinoijana.

Liputus eli ilmoittautuminen yhteistyöhön

Tajua Mut! -toimintamallissa on kysymys moniammatillisen yhteistyön tiivistämisestä ja koordinoitun tuen tarjoamisesta lapselle, nuorelle ja hänen perheelleen. Toiminnan tukena on tietojärjestelmä, jonka avulla ammattilainen voi nuoren tai lapsen tapauksessa huoltajan suostumuksella liputtaa eli osoittaa halunsa tehdä yhteistyötä muiden samaa asiakasta auttavien ammattilaisten kanssa. Tämä tapahtuu kirjaamalla tietojärjestelmään sen lapsen tai nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot, jota yhteistyöllä pyritään auttamaan. Liputukseen tarvitaan lapsen huoltajan tai nuoren suostumus. Huolen syytä ei merkitä järjestelmään.

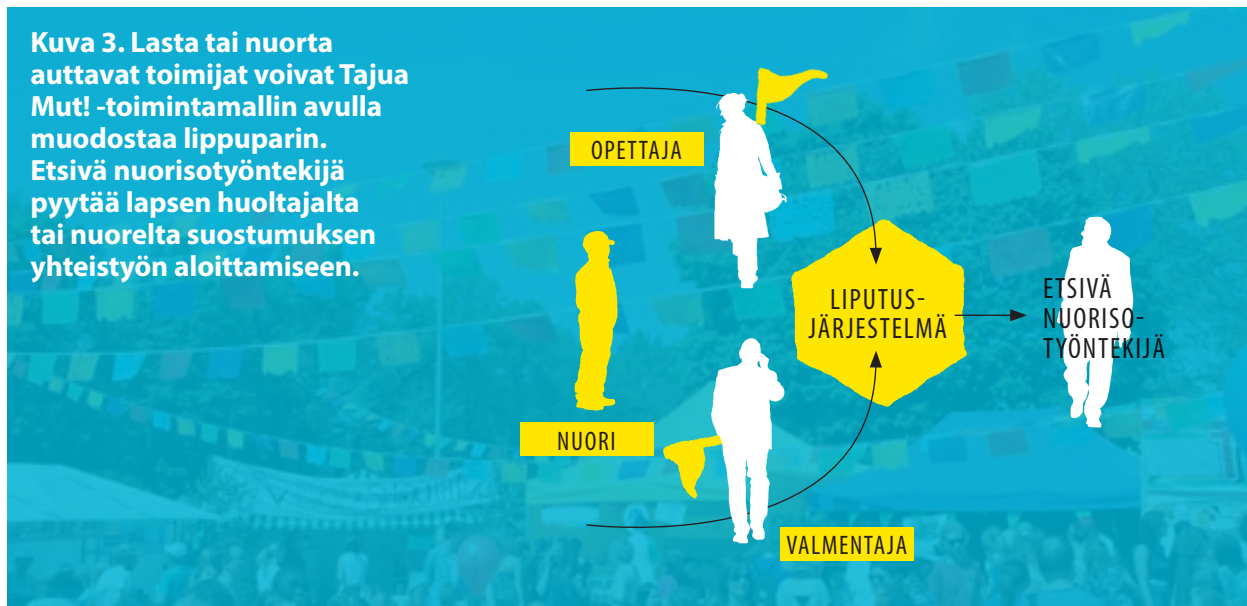
Tajua Mut! -toimintamalli tuo uuden mahdollisuuden ilmaista varhainen huoli ja tiivistää yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Se ei kuitenkaan poista viranomaisen velvollisuutta aloittaa tukitoimet lapsen, nuoren ja perheen kanssa tarvittaessa välittömästi. Tajua Mut! -toimintamalli täydentää, ei korvaa, muita käytössä olevia toimintatapoja. Liputtamalla Tajua Mut! -toimija (lasten tai nuorten kanssa toimiva henkilö, joka on saanut mallin käyttöön tarvittavan koulutuksen ja käyttäjätunnukset) varmistaa, että myös muut samasta lapsesta tai nuoresta huolta kantavat ammattilaiset tulevat tietoisiksi tukiprosessista ja voivat omalta osaltaan osallistua yhteistyöhön.

Yhteistyöhön ilmoittautunut ammattilainen voi seurata tietojärjestelmästä vain itse tekemiään liputuksia. Hän voi

Suostumus ja ikä

Tajua Mut! -pilottiprojekteissa on suostumuksen kysymisessä sovellettu kunta- ja toimintokohtaisia ikärajoja. Esimerkiksi Espoon Tajua Mut! -projekti suosittelee ammattilaisille, että liputukseen kysytään aina lupaa myös lapselta ja nuorelta. Alle 12-vuotiaiden huoltajilta tarvitaan myös suostumus. 12–18-vuotias voi Espoossa päättää itse yhteystietojensa luovuttamisesta, jos hän kykenee ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden päättämään asiasta. Lippuparin jälkeisen yhteistyön näkökulmasta kuitenkin suositellaan, että myös tämänikäisten huoltajiin ollaan aina yhteydessä liputusta tehtäessä. Eri toimijat painottavat asiaa eri tavoin. Esimerkiksi Espoossa lastensuojelu pyytää luvan aina molemmilta huoltajilta. Ikärajaan perustuvat ohjeet ovat yleinen suositus, jota on hyvä pohtia erikseen kunkin toiminnon näkökulmasta. Pääsääntöisesti suostumusta kannattaa kysyä myös huoltajilta, jotta myöhemmän yhteistyön kannalta olenainen luottamus säilyy.

Kuva 3. Lasta tai nuorta auttavat toimijat voivat Tajua Mut! -toimintamallin avulla muodostaa lippuparin. Etsivä nuorisotyöntekijä pyytää lapsen huoltajalta tai nuorelta suostumuksen yhteistyön aloittamiseen.

Yhteistyöhön ilmoittautunut ammattilainen voi seurata tietojärjestelmästä vain itse tekemiään liputuksia. Hän voi tarvittaessa jatkaa liputuksen kestoja tai poistaa sen. Hän ei kuitenkaan voi katsoa tietojärjestelmästä muiden tekemiä liputuksia tai etsiä lasten tai nuorten tietoja sieltä.

tarvittaessa jatkaa liputuksen kestoja tai poistaa sen. Hän ei kuitenkaan voi katsoa tietojärjestelmästä muiden tekemiä liputuksia tai etsiä lasten tai nuorten tietoja sieltä.

Yhteistyö

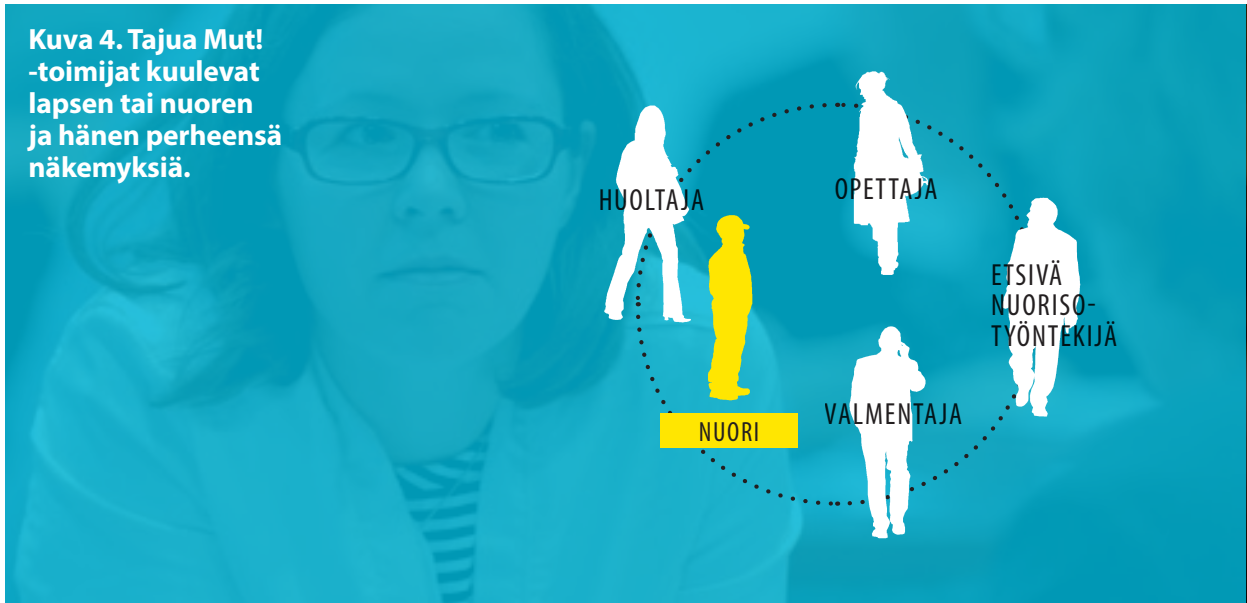
Etsivät nuorisotyöntekijät vastaavat tietojärjestelmään tulevien liputusten seuraamisesta. Kun vähintään kaksi ammattilaista on ilmoittautunut halukkaiksi tekemään yhteistyötä saman lapsen tai nuoren kohdalla, muodostuu lippupari. Tällöin etsivä nuorisotyöntekijä pyytää nuoren tai lapsen huoltajien suostumusta yhteistyön aloittamiseen. Yhteistyö on vapaaehtoista, eikä sitä voida aloittaa, mikäli nuorelta tai lapsen tapauksessa huoltajalta ei saada tarvittavia suostumuksia. Jos suostumus saadaan, etsivä nuorisotyöntekijä kirjaa sen tietojärjestelmään, joka lähettää tiedon yhteistyöluvasta liputtaneille tahoille. Etsivä nuorisotyöntekijä tai muu ammattilainen, jolla on tarvittava menetelmäosaaminen, kutsuu koolle tapaamisen, johon osallistuvat yhteistyön vetäjä ja muut ammattilaiset, lapsi tai nuori

sekä mahdollisesti hänen huoltajansa. Etsivä nuorisotyöntekijä voi osallistua tapaamiseen joko vetäjänä tai muussa roolissa. Nuori tai lapsen huoltajat voivat päättää, ketkä liputtajista kutsutaan mukaan yhteistyötapaamiseen. Lisäksi he voivat kutsua mukaan muita heitä auttavia ammattilaisia tai muita tärkeitä henkilöitä.

Yhteistyötapaamisessa palaverin vetäjä kysyy lapselta tai nuorelta, mitä hänelle kuuluu ja miten hän itse näkee tilanteen. Vetäjän tehtävänä on huolehtia, että yhteistyö etenee asiakaslähtöisesti. Lapsi, nuori tai perhe määrittelevät tuen tarpeet sekä tahot, jotka jatkavat työskentelyä, kun prosessi etenee. Yhteistyötapaamisen ideana on myös, että mukana olevat ammattilaiset voivat asianomaisten suostumuksella jakaa keskenään tilannetta koskevaa tietoa. Tämä on avuksi, kun pohditaan yhdessä, miten lapselle tai nuorelle voidaan räätälöidä hänen kannaltaan tarkoituksenmukaisin tuki.

Yhteistyön tavoitteista ja käytännöistä lisää luvussa 4.5. Verkostoyhteistyön toteuttaminen.

Kuva 4. Tajua Mut! -toimijat kuulevat lapsen tai nuoren ja hänen perheensä näkemyksiä.

2.2 Koska kannattaa liputtaa?

Lapsen tai nuoren tilanteeseen liittyvä huoli on subjektiivinen tunne. Tämän vuoksi liputtamisen kriteerit ovat joustavia. Lähtökohtaisesti Tajua Mut! -toimijan kannattaa kuitenkin liputtaa, jos hän arvelee että

- lapsi tai nuori tarvitsisi enemmän tai monipuolisempaa tukea kuin ammattilainen pystyy itse tarjoamaan
- lasta tai nuorta voitaisiin auttaa sellaisilla palveluilla, joiden piirissä hän ei vielä ole
- on todennäköistä, että lasta tai nuorta voitaisiin tukea paremmin ammattilaisten välisellä yhteistyöllä
- ammattilaisen oma työskentelyjakso lapsen tai nuoren kanssa on lyhyt, mutta huoli tilanteen kehittymisen suunnasta säilyy.

2.3 Tajua Mut! osana etsivää nuorisotyötä

Tajua Mut! -toimintamalli tukeutuu etsivään nuorisotyöhön. Etsivän nuorisotyön rooli on toimia linkkinä eri toimijoiden sekä lapsen tai nuoren välillä. Tämän vuoksi etsivän nuorisotyön edustajille on mahdollista ilmoittaa tietoja lapsista tai nuorista. Etsivä nuorisotyö koordinoi liputusten seurantaa ja yhteistyön aloittamista.

Etsivän nuorisotyön asemaa ja toimintaa ohjaa nuorisolaki. Tietojen luovuttamista ja käsittelyä etsivässä nuorisotyössä ohjaa opetus- ja kulttuuriministeriön ja tietosuojavaltuutetun toimiston dokumentti "Ohje henkilötietojen käsittelystä etsivässä nuorisotyössä". Opetus- ja kulttuuriministeriö kuvailee etsivän nuorisotyön toimintaa seuraavasti:

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Ensisijaisena tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa ratkaisuja nuoren pulmiin ja kysymyksiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut¹⁰.

10 Lähde: Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivusto 2013.

3 Usein kysytyt kysymykset

Mitä Tajua Mut! -toimintamalli tarkoittaa?

Tajua Mut! -toimintamallin tavoitteena on tukea lapsia ja nuoria asiakaslähtöisesti räätälöidyn moniammatillisen yhteistyön avulla. Toiminnassa mukana oleva ammattilainen voi liputtaa eli ilmoittautua mukaan yhteistyöhön muiden samaa lasta tai nuorta mahdollisesti auttavien ammattilaisten kanssa. Tämä tapahtuu lisäämällä lapsen tai nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot (nimi, sukupuoli, syntymäaika ja puhelinnumero) verkkopohjaiseen Tajua Mut! -järjestelmään. Tähän pyydetään nuoren (tai lapsen huoltajien) suostumus.

Kun vähintään kaksi ammattilaista on liputtanut itsensä saman lapsen tai nuoren kohdalla, tieto välittyy etsivälle nuorisotyöntekijälle. Etsivä nuorisotyöntekijä ottaa yhteyttä lapsen huoltajiin tai nuoreen ja kysyy suostumusta perheen sekä ammattilaisten väliseen yhteistyöhön. Jos lupa saadaan, etsivä nuorisotyöntekijä kutsuu edellä mainitut henkilöt yhteiseen tapaamiseen. Perhe voi valita, ketkä liputtajista he haluavat mukaan yhteistyöhön. Lisäksi he voivat kutsua mukaan muita ammattilaisia tai muulla tavalla tärkeitä henkilöitä. Yhteistyötapaamisessa lapselta tai nuorelta kysytään, mitä hänelle kuuluu ja miten hän itse näkee oman tilanteensa. Tämän jälkeen pohditaan yhdessä, miten ammattilaiset voisivat parhaiten auttaa lasta, nuorta tai koko perhettä.

Kuka voi käyttää Tajua Mut! -toimintamallia?

Tajua Mut! -toimintamallia voivat käyttää lasten tai nuorten kanssa työskentelevät viranomaiset sekä kolmannen ja yksityisen sektorin toimijat, jotka ovat osallistuneet tarvittavaan koulutukseen sekä saaneet ohjelman käyttäjätunukset.

Miksi toimintamallin nimi on Tajua Mut!?

Yhteistyön tärkein elementti on, että lapsi tai nuori kokee tulleensa kuulluksi ja ymmärretyksi. Mikkeliläisten nuorten keksimällä Tajua Mut! -nimellä halutaan korostaa tätä tavoitetta.

Tajua Mut! -toimintamallissa puhutaan heikkojen signaalien havaitsemisesta. Mitä tämä tarkoittaa?

Tajua Mut! -toimintamallissa heikoilla signaaleilla tarkoitetaan varhaisia merkkejä, jotka herättävät lapsen tai nuoren kanssa työskentelevässä henkilössä huolta. Kun esiintyy useampia merkkejä, tuen tarpeesta kertova signaali vahvistuu.

Milloin kannattaa liputtaa?

Tajua Mut! -toimijan kannattaa kuitenkin liputtaa, jos hän arvelee että

- lapsi tai nuori tarvitsisi enemmän tai monipuolisempaa tukea kuin mitä ammattilainen pystyy itse tarjoamaan,
- lasta tai nuorta voitaisiin auttaa sellaisilla palveluilla, joiden piirissä hän ei vielä ole
- on todennäköistä, että lasta tai nuorta voitaisiin tukea paremmin ammattilaisten välisellä yhteistyöllä
- tai jos ammattilaisen oma työskentelyjakso lapsen tai nuoren kanssa on lyhyt, mutta huoli tilanteen kehittymisen suunnasta säilyy.

Kuinka kauan liputus on voimassa?

Liputus on aktiivinen vain tietyn ajan, joka päätetään toimintamallissa kuntakohtaisesti (esimerkiksi Mikkelissä tällä hetkellä yhden vuoden ja Espoossa kaksi vuotta). Nuori tai lapsen huoltajat voivat myös halutessaan pyytää itseään (tai lastaan) koskevat tiedot järjestelmästä ja määrätä ne poistettaviksi.

Siirtääkö liputtaminen vastuun lapsen tai nuoren välittömästi auttamisesta pois hänet kohdanneelta ammattilaiselta?

Liputtaminen ei korvaa muita auttamisen ja yhteistyön tapoja, vaan täydentää niitä. Viranomaisen on aloitettava lapsen tai nuoren auttaminen oman toimenkuvaansa mukaisesti heti, ei vasta lippuparin tai yhteistyöverkoston muodostuttua. Tajua Mut! -malli on kehitetty tukemaan ja yhdistämään jo olemassa olevia toimintoja.

Entä jos vain yksi henkilö liputtaa?

Usein jo toimintamalliin kuuluva huolen puheeksi ottaminen voi ratkaista tilanteen. Laajemman Tajua Mut! -yhteistyön käynnistäminen edellyttää, että mukaan on ilmoittautunut vähintään kaksi lapsen tai nuoren kanssa työskentelevää henkilöä. Kuitenkin tilanteissa, joissa nuori on yhden ammattilaisen liputettua myös etsivän nuorisotyön tiedossa, etsivä voi olla yhteydessä nuoreen. Ammattilaisen ei myöskään tarvitse, eikä hän aina edes voi jäädä odottamaan lippuparin muodostumista Tajua Mut! -toimintamallin kautta, vaan hänellä on velvollisuus aloittaa toimenkuvaansa kuuluva auttaminen ilman viivytyksiä.

Miten etsivä nuorisotyö on mukana Tajua Mut! -toimintamallissa?

Tajua Mut! -toimintamalli tukeutuu etsivään nuorisotyöhön. Etsivän nuorisotyön rooli on toimia linkkinä eri toimijoiden sekä lapsen tai nuoren välillä. Etsivä nuorisotyö seuraa lippuparien muodostumista ja koordinoi yhteistyön aloittamisen. Etsivä nuorisotyöntekijä voi olla myös itse liputtajataho.

Kuka koordinoi yhteistyötä?

Tajua Mut! -toimintamallissa yhteistyö käynnistyy lippuparin muodostumisen jälkeen. Tieto lippuparista tulee etsivälle nuorisotyöntekijälle, joka kutsuu koolle liputuksen tehneet tahot sekä lapsen tai nuoren ja mahdollisesti myös hänen perheensä. Ennen tapaamista etsivä nuorisotyöntekijä sopii nuoren ja tarvittaessa hänen perheensä kanssa, osallistuuko hän itse tapaamiseen liputtajien kanssa ja kuka vastaa yhteistyöpalaverin ohjauksesta. Vetäjänä voi toimia etsivä nuorisotyöntekijä tai muu yhteistyöhön osallistuva ammattilainen, jolla on tehtävään tarvittavat valmiudet.

Mihin yhteistyöpalaverissa sovitut asiat kirjataan?

Ammattilainen kirjaa yhteistyöpalaverissa sovitut asiat siihen tietojärjestelmään, jota hän käyttää työssään. Tähän järjestelmään on hyvä kirjata myös tieto lapsen tai nuoren tukemisesta Tajua Mut! -toiminnalla ja siihen saadusta suostumuksesta. Tajua Mut! -järjestelmään on mahdollista syöttää vain lapsen tai nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot, ei yhteistyössä käsiteltävien asioiden sisältöjä.

Minulla on jo yhteistyöverkosto. Mitä hyötyä liputtamisesta tällöin on?

Liputtaminen voi helpottaa lasta tai nuorta auttavan monialaisen yhteistyöverkoston muodostumista ja koordinoimista. Vaitiolovelvoitteiden vuoksi ammattilaiset eivät tiedä kattavasti, keitä kaikkia kenenkin asiakaskuntaan kuuluu. Tästä syystä ei aina ole tiedossa, keillä yhteistyöverkoston jäsenillä on yhteisiä asiakkaita. Kaikki lapsen tai nuoren ympärille muodostuneen verkoston jäsenet eivät myöskään välttämättä ole mukana tuntemassasi verkostossa. Näin on usein esimerkiksi silloin, kun lapsi tai nuori on vastaanottanut palveluita eri paikkakunnilla. Kun Tajua Mut! -toimintamalli leviää valtakunnallisesti, kuntarajat ylittävä yhteistyö lapsen huoltajan tai nuoren suostumuksella tulee mahdolliseksi. Hollannissa toteutetussa arviointitutkimuksessa havaittiin, että 70 prosenttia työpareista muodostui yli kuntarajojen. Liputtamalla ammattilainen voi saada yhteyden näihin piilossa oleviin samaa lasta tai nuorta auttavan verkoston jäseniin. Lapsi tai nuori ei välttämättä itse muista kertoa jokaista häntä auttavaa toimijaa. Kaikkein tärkeimmät ja "itsestään selvimmät" jäävät usein mainitsematta.

Muodostuuko tietojärjestelmään syötetyistä yhteystiedoista henkilötietorekisteri?

Tietojärjestelmään syötetyistä tiedoista muodostuu henkilötietorekisteri, josta tulee tehdä henkilötietolainmukainen tietosuojaseloste. Selosteessa on tuotava esiin muun muassa, kuka kunnassa on rekisterinpitäjä ja yhdyshenkilö sitä koskevissa asioissa, mitä tietoa rekisteriin kertyy ja mihin tietoja käytetään. Etsivä nuorisotyö toimii henkilötietojen koordinoijana. Muut yhteistyöhön ilmoittautuneet ammattilaiset näkevät ainoastaan itse tekemänsä liputukset, eivätkä he voi selailta tietokantaa tai etsiä sieltä tietoja. Toimintamalli pohjaa juridisesti nuorisolakiin, joka mahdollistaa lasta tai nuorta koskevien tietojen luovutuksen etsivälle nuorisotyölle.

Ketkä pääsevät tarkastelemaan tietoja?

Tietokannan käyttäminen edellyttää koulutukseen osallistumista ja käyttäjätunnusten saamista. Ennen kuin lippupari muodostuu, ohjelman käyttäjä näkee ainoastaan itse tekemänsä liputukset. Kun lippupari on muodostunut ja perhe antanut luvan yhteistyöhön, käyttäjä näkee myös muiden liputtajien yhteystiedot. Ohjelman käytöstä muodostuvan henkilötietorekisterin voivat kokonaisuudessaan nähdä kaupungin etsivät nuorisotyöntekijät ja ohjelman pääkäyttäjät. Nuori itse tai lapsen huoltaja saa halutessaan nähdä järjestelmään kirjatut itseään koskevat tiedot.

tajua mut!

4 Tajua Mut! -toimintamallin toteuttaminen

4.1 Toimintamallin käyttöönoton edellytykset ja vaadittavat resurssit

Tajua Mut! -toimintamallin käyttöönotto on ensisijaisesti toimintatapojen muutokseen liittyvä prosessi. Tietojärjestelmän käyttö opetellaan lyhyessä koulutuksessa, johon osallistuminen on käyttäjätunnusten saamisen edellytys. Tavoitteena on, että toimintamallin käyttöön osallistuu mahdollisimman laaja joukko lasten ja nuorten kanssa eri organisaatioissa työskenteleviä ammattilaisia.

Jokaisessa Tajua Mut! -toimintamallia käyttävässä organisaatiossa tulee olla nimettyinä yhteyshenkilö, jonka kautta myös käyttäjätunnusten hallinta toteutetaan. Jokaisen käyttäjäorganisaation on tärkeää sopia yhteiset käyttäjätilien hallinnan pelisäännöt jo ennen ohjelman käyttöönottoa. Näin ollen niistä ei vallitse epäselvyyttä enää siinä vaiheessa, kun toiminta on käynnistynyt. Käyttäjähallinnan lisäksi yhteyshenkilöllä voi olla myös muita tehtäviä, kuten toimintamallin edistäminen ja uusien työntekijöiden perehdyttäminen Tajua Mut! -toimintaan omassa organisaatiossaan.

Uusien työtapojen sisäistäminen ja todellinen käyttöönotto edellyttää aina aikaa ja motivointia. On tärkeää, että

kunnassa työskentelevillä ammattilaisilla on mahdollisuus osallistua sen suunnitteluun ja eri organisaatioiden roolia koskeviin pohdintoihin jo, ennen kuin varsinainen toiminta käynnistyy. Onnistunut juurruttaminen edellyttää myös kunnan johdon sitoutumista ja tukea.

Mistä toimintamallin kustannukset koostuvat?

Tajua Mut! -toimintamallin kustannukset koostuvat muun muassa henkilöstökustannuksista, koulutuksista, viestintäaineistoista ja tietojärjestelmän käyttöönotosta. Kustannukset vaihtelevat kunnittain riippuen muun muassa kunnan koosta, koulutettavien määrästä ja toiminnan resursoinnista. Tietotekniikan osuus kokonaiskustannuksista on pieni. Toimintamallin kustannukset tarkentuvat projekti-suunnitelman laatimisen yhteydessä.

Yleisesti ottaen kyse on hyötyihin nähden pienestä investoinnista. Tajua Mut! -toimintamallin fokus on ennaltaehkäisevässä auttamisessa, joka on samalla investointi tulevaisuuteen (ks. tarkemmin luku 1.1).

4.2 Toimijoiden kartoittaminen, osallistaminen ja motivointi

Erilaisten sidosryhmien ja keskeisten toimijoiden kartoittaminen sekä sitouttaminen on olennainen osa Tajua Mut! -toimintamallin käyttöönottoon liittyvää valmisteluvaihetta. Toimintamallin onnistunut juurruttaminen edellyttää sekä kunnan johdon sitoutumista ja toimintamallin käyttöä tukevaa johtamista että myös kentällä toimivien ammattilaisten panosta. Kunnan johdon kanssa on hyvä aloittaa keskustelu toimintamallin mahdollisesta

pilotoinnista. Tämän jälkeen on olennaista saada kontakti kunnassa jo olemassa olevien verkostojen keskeisiin yhdyshenkilöihin sekä organisaatioiden esimiehiin. Jokaisesta mukana tulevasta organisaatiosta nimetään yhdyshenkilö. Näistä henkilöistä muodostuva verkosto on tärkeässä asemassa toimintamallin juurruttamisessa ja ylläpidossa. Yhdyshenkilöverkosto vastaa toimintamallin etenemisen seurannasta ja siihen liittyvän osaamisen vahvistamisesta

Toimijoiden kartoittaminen, osallistaminen ja motivointi on hyvä aloittaa mahdollisimman varhain ennen toiminnan varsinaista käynnistämistä. Siten kunnan lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä ammattilaisia sekä mahdollisuuksien mukaan myös nuoria ja perheitä ehditään osallistaa toiminnan suunnitteluun.

omassa organisaatiossaan. Tajua Mut! -projektista vastaavat henkilöt puolestaan huolehtivat yhdyshenkilöverkoston ajantasaisesta informoimisesta ja valmentamisesta.

Toimijoiden kartoittaminen, osallistaminen ja motivointi on hyvä aloittaa mahdollisimman varhain ennen toiminnan varsinaista käynnistämistä. Siten kunnan lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä ammattilaisia sekä mahdollisuuksien mukaan myös nuoria ja perheitä ehditään osallistaa toiminnan suunnitteluun. On tärkeää käydä keskustelua muun muassa siitä, mitä hyötyä Tajua Mut! -toimintamallista voisi olla kunnassa ja miten se suhteutuu jo olemassa oleviin palveluihin sekä toimintatapoihin.

Jokaisen Tajua Mut! -toimintamallia käyttävän organisaation kanssa on pohdittava, millaisissa yhteyksissä he kohtaavat nuoria ja missä tilanteissa toimintamalli voisi olla hyödyksi heidän työssään. Tässä keskustelussa olennaista on myös organisaatioissa jo vakiintuneiden käytäntöjen huomioiminen ja kunnioittaminen. Toimintamallin yhtenä tavoitteena on ammattilaisten välisen yhteistyön mahdollistaminen ja kehittäminen tavalla, joka tuo lisäarvoa kaikille osapuolille.

Toimintamallin valmisteleavassa vaiheessa, ennen varsinaisen toiminnan aloittamista, on hyödyllistä kutsua koolle useita eri ammattiryhmiä (mukaan lukien ammattiliittojen paikalliset luottamushenkilöt). Tässä vaiheessa tulisi pohtia, miten Tajua Mut! voi olla avuksi heidän omassa organisaatiossaan ja työssään. Tällaisia työryhmiä on hyvä järjestää ainakin seuraavien ammattikuntien edustajille:

1. opettajat ja oppilashuolto
2. sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat
3. TE-toimistojen, työpajojen ja muiden työelämäpalvelujen henkilökunta
4. seurakuntien ja kunnan nuorisotyöntekijät
5. terveydenhuollon henkilöstö (kouluterveydenhoitajat ym.)
6. kunnan lakisääteinen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto
7. harrastusseurojen ja nuoria auttavien järjestöjen henkilöstö
8. poliisi ja rikosseuraamusvirasto.

Ennen Tajua Mut! -toiminnan varsinaista käynnistämistä on hyvä koota toimintamallia käyttäville tahoille paikallinen ohjeistus, jossa on huomioitu työryhmien näkemykset.

Tietojärjestelmän käyttö voidaan opetella lyhyessä koulutuksessa. Tajua Mut! -toimintamallin käyttöönotto ei kuitenkaan ole ensisijaisesti tekninen muutos, vaan kyse on uudenlaisen toimintakulttuurin omaksumisesta. Siirtymää voidaan tukea esimerkiksi osallistamalla ammattilaisia toimintamallin käyttöönottoa koskevaan suunnitteluun sekä järjestämällä koulutuksia, työseminaareja sekä erilaisia kohtaamis- ja verkostoitumistilaisuuksia. Myös säännöllisen uutiskirjeen, muiden sisäisten tiedotteiden sekä tietoteknisen tuen tarjoaminen edesauttaa toimintamallin sujuvaa käyttöönottoa.

4.3 Koulutustilaisuudet ja -aineistot

Käyttäjäkoulutuksista tarvitaan vastaamaan yksi tai useampi henkilö kunnan koosta riippuen. Malli voidaan luoda myös sellaiseksi, että kouluttajat kouluttavat yhteyshenkilöt, jotka puolestaan kouluttavat omien organisaatioidensa henkilöstöä.

Koulutustilaisuudet on hyvä järjestää siten, että niihin osallistuu aina usean eri organisaation edustajia. Tämä konkretisoi toimintamallin luonnetta, tutustuttaa mahdollisia yhteistyötahoja toisiinsa, edistää ammattilaisten välistä verkostoitumista sekä lisää eri tahojen ymmärrystä muiden ammattikuntien toiminnasta lasten ja nuorten kanssa.

Koulutuksiin on tärkeä sisällyttää paitsi toimintamallin yleiskuvaus ja tietojärjestelmäperehdytys myös osiot, joissa keskustellaan, minkälainen rooli kullakin ammattikunnalla on monialaisen yhteistyön kautta toteutettavassa auttamisessa. Lisäksi niissä harjoitellaan toimintamallin eri

vaiheet. Samalla koulutukseen osallistujille on hyvä tarjota tietoa puheeksi ottamisen ja verkostodialogin hyvistä käytännöistä (ks. luvut 4.5 ja 4.6).

Koulutustilaisuudet on hyvä järjestää niin, että samaan tilaisuuteen osallistuu usean eri organisaation edustajia.

4.4 Tajua Mut! -toimintamallia koskeva viestintä eri sidosryhmille

Viestinnän tavoitteena on välittää sekä yleistä että kohdennettua tietoa Tajua Mut! -toimintamallista ja sen käyttöönotosta kunnassa. Toimintamallia pyritään tekemään tunnetuksi, välittämään toimintamallin käyttöön liittyvää tietoa ammattilaisille ja kannustamaan sen käyttämiseen. Lisäksi viestinnällä pyritään vähentämään mahdollisia enakkoluuloja eri sidosryhmien keskuudessa.

Tajua Mut! -toimintamallia koskeva viestintä voidaan jakaa yleiseen ja kohdennettuun viestintään. Yleinen viestintä on suunnattu kansalaisille. Kohdennetun viestinnän tärkeimmät kohderyhmät ovat kunnan virka- ja luottamushenkilöt, lapset ja nuoret sekä heidän vanhempansa

ja lasten, nuorten sekä lapsiperheiden parissa toimivat ammattilaiset. Jokaiselle edellä mainitulle kohderyhmälle tuotetaan yleisen tiedon lisäksi kohdennettua viestintää, jossa huomioidaan eri kanavat ja aineistotyypit. Ammattilaisille toteutettavassa viestinnässä huomioidaan sekä koulutukseen osallistuvat liputtajaorganisaatioiden edustajat että muut keskeiset toimijat. Kohdennettua viestintää on hyvä toteuttaa vakiintuneiden kanavien, kuten Wilman ja muiden vastaavien viestintäjärjestelmien, kautta sekä nuorilta nuorille -periaatteella esimerkiksi nuorisovaltuuston kautta.

4.5 Huolen puheeksiottaminen ja Tajua Mut! -toimintamallista kertominen

Vaikuttavuuden ja varhaisen auttamisen kannalta on oleellista, että ammattilaiset uskaltavat ottaa huolensa puheeksi lapsen, nuoren ja huoltajien kanssa. Suomessa on kehitetty erilaisia puheeksiottamisen malleja, kuten Huoli puheeksi¹¹ ja Lapset puheeksi (ks. tarkemmin liite Keskeiset käsitteet). Puheeksiottamisen menetelmät ovat tärkeitä työkaluja, kun keskustellaan lapsen, nuoren ja huoltajien kanssa. Usein jo pelkkä puheeksi ottaminen voi ratkaista tilanteen tai osoittaa huolen tarpeettomaksi.

Huoli kannattaa ottaa puheeksi kasvotusten, jos vain mahdollista. Lapsen tai nuoren kanssa tämä onnistunee useammin, mutta huoltajaan sen sijaan voidaan joutua ottamaan yhteyttä puhelimitse. On hyvä miettiä etukäteen, miten ja missä järjestyksessä asioita ilmaisee. Kun pyydetään asianomaisten apua oman huolen ratkaisemiseen, voidaan vahvistaa molemminpuolista luottamusta, joka on vuoropuhelun ja yhteistyön jatkumisen kannalta olennaista. Avunpyyntöön vastataan yleensä tarjoamalla apua, mutta ongelmien nostamiseen voidaan sen sijaan suhtautua hyvinkin kielteisesti.

Miten kerron Tajua Mut! -toimintamallista?

Yhteydenotto puhelimitse voi edetä esimerkiksi seuraavasti (Lähde: Espoon Tajua Mut! -käyttäjäopas):

- **Esittele itsesi:** kuka soittaa ja mistä organisaatiosta.
- **Kerro huoli:** minkä vuoksi soitat ja mihin toivoisit kuulijan apua.
- **Kerro,** että kunnassasi on käytössä Tajua Mut! -toimintamalli, ja anna tietoja tästä yhteistyövälineestä.
- **Kysy,** onko tätä ammattilaisten yhteistyövälinettä mahdollista hyödyntää myös tällä kertaa, ja pyydä lupa yhteystietojen kirjaamiseen.
- **Kiitä** lopuksi, vaikkeet olisikaan saanut lupaa.

”Meillä (kunnan nimi) on otettu käyttöön Tajua Mut! -toimintamalli, joka on käytössä lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien keskuudessa. Haluamme parantaa sen avulla ammattilaisten välistä yhteistyötä, jotta voimme tarjota perheille mahdollisimman monipuolista tukea mahdollisimman koordinoitusti.

Toimintamalliin liittyy ammattilaisten käytössä oleva verkkosovellus, johon ammattilainen voi syöttää sellaisen lapsen tai nuoren yhteystiedot, jonka kanssa hän työskentelee. Mikäli joku toinen ammattilainen työskentelee saman lapsen tai nuoren kanssa ja syöttää hänestä vastaavat tiedot, sovellus lähettää molemmille ilmoituksen, jossa kannustetaan yhteistyöhön. Ammattilaiset eivät kuitenkaan saa toistensa yhteystietoja, eikä yhteistyö käynnisty ilman perheen lupaa.

Verkkosovellukseen kirjataan ainoastaan lapsen tai nuoren yhteystiedot eli nimi, syntymäaika ja puhelinnumero, ei muuta. Tiedot poistuvat järjestelmästä tietyn määräajan jälkeen...”

Lähde: Espoon Tajua Mut! -käyttäjäopas

11 Ks. mm. Eriksson, Esa & Arnkil, Tom Erik: Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Oppaita 60. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino. 2012.

Miten ottaa huoli puheeksi?

Katja Sankalahti, kehittämisspäällikkö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
Jukka Pyhäjoki, asiantuntija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Huolen puheeksiottamisen menetelmä on työ- ja ajattelutapa, joka auttaa valmistautumaan keskusteluun. Sen avulla voidaan ottaa hankalat asiat puheeksi kunnioittavasti ja ennen kaikkea rakentavasti. Tavoitteena on avata vuoropuhelu sekä turvata avoimen ja toimivan yhteistyön jatkuminen. Puheeksiottamisen menetelmä koostuu kysymyksistä, joiden avulla voi valmistautua tilanteeseen ja arvioida sitä jälkikäteen.

Kun huoli herää, pohdi seuraavia kysymyksiä:

- Mistä olet huolissasi? Miksi haluat järjestää keskustelun? Konkretisoi huolesi ja havaintosi – älä tee johtopäätöksiä.
- Mitä tapahtuu, jos et ota asiaa puheeksi?
- Kuinka suuri huolesi on?

Valmistaudu keskusteluun miettimällä seuraavia asioita:

- Missä asiassa tarvitset apua ja yhteistyötä lapsen, nuoren tai huoltajan kanssa?
- Miten kutsut lapsen, nuoren tai huoltajan keskusteluun siten, että lisää turvallisuuksi ja avoimuutta itse tapaamisessa?
- Miten kerrot keskustelun tarkoituksesta?
- Miten lapsi, nuori tai huoltaja kokee sinut – oletko tuki vai uhka?
- Miten sinä koet lapsen, nuoren tai huoltajan?
- Mikä olisi tapaamisen toivottava lopputulos?

- Miten toiveikkaaksi arvioit tilanteen? Ärsyttääkö sinua jokin tilanteessa?
- Millaisesta tuesta tai toimista ajattelet lapsen, nuoren tai huoltajan hyötyvän?
- Miten ajattelit ilmaista huolesi, jotta puhettasi ei tulkita moitteeksi tai syytökseksi? Miten aloitat keskustelun?
- Pohdi ja ennako, kuinka puheeseesi reagoidaan. Mikä on välitön reaktio? Voiko se vaikeuttaa yhteistyön sujumista tuonnempana?
- Miten varmistat vuorovaikutuksen syntymisen, kuulluksi tulemisen ja jatkamisen mahdollisuuden?

Arvioi keskustelun jälkeen seuraavia asioita:

- Miten toteutit puheeksiottamisen?
- Sujuiko keskustelu, kuten ennakoit? Koitko jotain yllättävää?
- Miltä lapsen tai nuoren tilanne näyttää keskustelun jälkeen? Mikä herättää toiveikkuuttasi? Mikä huolestuttaa edelleen?
- Miten yhteistyö jatkuu?

Lähde: Esa Eriksson & Tom Arnkil: Huoli puheeksi – Opas varhaisista dialogeista. Stakes 2005.

Huolen puheeksiottamisen menetelmä – kymmenen peukalosääntöä

Katja Sankalahti, kehittämispäällikkö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
Jukka Pyhäjoki, asiantuntija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

1. **Pohdi** omaa huoltasi ja mieti, missä asioissa aidosti tarvitset apua lapsen tai nuoren tukemisessa.
2. **Mieti**, mikä lapsen tai nuoren kanssa työskentelyssä on hyvää ja toimivaa.
3. **Pohdi**, miten voisit ilmaista sekä hyvät asiat että huolesi siten, ettei puhettasi tulkita moitteeksi tai syytteeksi.
4. **Ennakoi**, mitä tapahtuu, jos teet sen, mitä ajattelit – miten sanoihisi reagoidaan.
5. **Etsi** ajatuskokein ja mahdollisesti työkaverisi kanssa ääneen puhuen tapaa, joka ennakoitisi mukaan aukaisee mahdollisuuksia puhua, kuunnella ja jatkaa yhteistyön rakentamista.
6. **Muuta** lähestymistapaasi, jos ajatuskokeesi tuottaa kielteisen tunteen: dialogiin ei päästä tai sitä ei voi pidemmälläkään aikavälillä jatkaa.
7. **Kun tunnet**, että olet löytänyt rakentavan ja kunnioittavan lähestymistavan, ota huolesi puheeksi sopivan ajan tullen, sopivassa paikassa.
8. **Kuuntele** ja ole joustava varsinaisessa keskustelussa. Kyse on vuoropuhelusta – älä siis toteuta aikeitasi mekaanisesti, tilanteesta välittämättä.
9. **Pohdi** keskustelun jälkeen, mitä tapahtui. Kävikö niin kuin ennakoit? Mitä opit? Miten turvaat osaltasi dialogin ja yhteistyön jatkumisen?
10. **Muista** ennen kaikkea, että olet pyytämässä apua huoltasi vähentämiseen. Lapsen tai nuoren asioiden kehittymisen kannalta tärkeintä on päästä jatkamaan yhteistyötä.

Lähde: Esa Eriksson & Tom Arnkil: Huoli puheeksi –
Opas varhaisista dialogeista. Stakes 2005.

Lisää tietoa sekä peli puheeksiottamisen harjoitteluun: www.lastenseurassa.fi

4.6 Verkostoyhteistyön toteuttaminen

Tajua Mut! -toimijoilla on oltava valmius kohdata lapsen tai nuoren lisäksi muita ammattilaisia, joiden näkökulmat saattavat poiketa omista ajattelutavoista. Yhteistyön toimivuuden kannalta on tärkeää, että ammattilaiset pystyvät työskentelemään yhdessä lapsen ja nuoren eteen sekä edessä. Tapaamisten tavoitteena on yhdessä lapsen tai

nuoren kanssa keskustella hänen tilanteestaan ja löytää hänelle sopivin ratkaisu. Verkostoyhteistyön keskeisiä periaatteita ovat lapsen tai nuoren kuunteleminen ja yhteistyön jäsentäminen tämän tarpeista käsin, avoimuus ja vuorovaikutteisuus¹².

¹² Ks. mm. Eriksson, Esa, Arnkil, Tom Erik & Rautava, Marie: Ennakointidialogeja huoltien vyöhykkeellä. Verkostokonsultin käsikirja – ohjeita verkostomaiseen työskentelyyn. Stakes. Työpapereita 29/2006. Helsinki 2006.

Hyvän verkostopalaverin elementit

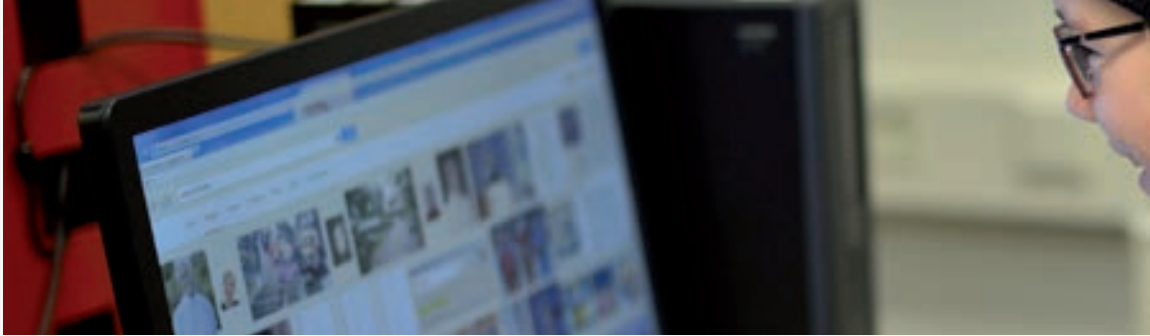
Katja Sankalahti, kehittämispäällikkö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Jukka Pyhäjoki, asiantuntija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Muun muassa seuraavilla elementeillä ja toimintatavoilla voidaan parantaa verkostopalaverien laatua ja hyödyllisyyttä. Käytännöt on kerätty kasvatus-, sosiaali- ja terveysalan työntekijöiltä eri puolilta Suomea pidetyistä kokouksista ja koulutuksista. Työntekijöiden kokemusten mukaan ainakin seuraavat asiat ja käytännöt parantavat verkostopalavereita:

- Palaveri järjestetään ja *kutsutaan* siten, että kaikki osallistujat tietävät, keitä palaveriin on tulossa, miksi kokoonnutaan ja miten palaveri tullaan organisoimaan.
- *Verkostopalaverin avauksessa* palaverin järjestäjä tai kutsuja kertoo aluksi, miksi ollaan koolla. Kaikki osallistujat esittäytyvät ja kertovat, miten he liittyvät käsiteltävään asiaan. Hyvällä valmistelulla ja palaverin avaamisella tuetaan kunnioittavan, tasa-vertaisen ja turvallisen ilmapiirin luomista.
- Työntekijöiden kokemusten mukaan hyvissä palaverissa on usein *ulkopuolinen vetäjä tai palaverin kulusta vastaava puheenjohtaja*. Palaverin vetäjä jututtaa tai haastattelee ihmisiä ja auttaa heitä siten puhumaan sekä helpottaa uusien ihmisten kohtaamisesta aiheutuvaa jännitystä. Palaverin vetäjä varmistaa, että kaikilla on mahdollisuus puhua ja kuunnella rauhassa. Tätä voidaan tukea palaverirakenteella, jossa puhuminen ja kuunteleminen on erotettu toisistaan. Tällöin jokainen saa rauhassa puhua omat ajatuksensa ja muut voivat samalla tunnustella, millaisia vaikutelmia toisten puheet ovat aiheuttaneet. *On erityisen tärkeää varmistaa, että lapsi tai nuori tulee kuulluksi.*
- Toimivissa verkostopalaverissa *suuntaudutaan tulevaisuuteen* menneisyyden sijaan.
- Osallistujat puhuvat *omista toimintamahdollisuuksistaan ja huolistaan* eivätkä määrittele toisten tahojen tai ihmisten toimintaa tai tekemistä.
- *Sovitaan seuraavista askelista*. Lopuksi käydään keskustelu, jossa esiin saaduista teemoista muotoillaan yhteistoiminnan suunnitelma. Täsmennetään, kuka tekee mitään ja kenen kanssa ja kuka koordinoi jatkossa toimintaa. Lisäksi sovitaan seurannasta. On hyödyllistä myös pyytää palautetta palaveriin osallistuneilta: koettiin tilaisuus hyödylliseksi, syntyikö uusia ajatuksia, ja tulivatko ihmiset kuulluiksi.
- Palaverin jälkeen tehdään *muistio suunnitelmaan kirjatuista teoista*. Se lähetetään kaikille osallistujille. Lisäksi on koettu hyväksi, että lapsen, nuoren ja huoltajien kanssa käydään läpi palaverikokemus (tuntemukset, hyödyllisyys ja kuulluksi tuleminen) ja kerrataan, mitä asioita kukin osallistuja tekee jatkossa toivotun muutoksen aikaansaamiseksi.
- *Prosessin seuranta toteutetaan siten, että järjestetään* tarvittavat seurantapalaverit, joissa tarkastellaan tilanteen etenemistä, annetaan kiitosta tehdystä työstä, tehdään tarpeelliset korjausliikkeet sekä arvioidaan asiakaslähtöisesti, mitkä tekijät ovat aikaansaaneet myönteistä muutosta.

Näiden yhteistyöelementtien toteuttaminen ei vaadi pitkiä verkostotyön koulutuksia, vaan että perehdytään hyviin käytäntöihin ja työyhteisöissä laaditaan yksikkö- ja kuntakohtaiset pelisäännöt. Olennaisia verkostoyhteistyötä ohjaavia periaatteita ovat osallistujien kuulluksi tuleminen, osallisuuden kokemus, palaverin hyödyllisyys ja suunnitelmallisuus sekä palvelukokemusten jatkuva arviointi. Verkostopalaverin minimitavoitteena voidaan pitää, että ihmiset lähtevät palaverista hiukan toiveikkaampina ja luottavaisempina ja että huolta aiheuttaneet asiat ovat selkeämpiä kuin heidän tullessaan palaveriin.

Lähde: Pyhäjoki, Jukka: Verkostopalaverit päihdeongelmaisten kuntoutuksessa. Teoksessa Heinonen, Jarmo (toim.): Kuin kala verkossa. Ihminen ja alkoholi. Espoo: Prometheus. Printon Trükikoda. 2012.

4.7 Lasten ja nuorten osallisuus Tajua Mut! -toimintamallissa

Veera Uusoksa, lapset ja digitaalinen media -toimintojen päällikkö, Pelastakaa Lapset ry

On erityisen tärkeää, että nuorella itsellään on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä hänen auttajaverkostonsa tekee ja keitä siihen kuuluu. Nuoren aktiivisen toimijuuden tukeminen on Tajua Mut! -toimintamallin suurin haaste. Onnistuessaan toimintamalli auttaa ammattilaisia kohtaamaan nuoren tämän tarpeita ja ehtoja kunnioittaen. Lisäksi se tarjoaa nuorelle tarkoituksenmukaisen tuen ja ohjauksen.

Suunta-palveluun kohdistuneen arviointitutkimuksen¹³ yksi mielenkiintoisimmista tuloksista oli nuorten monipaikkainen kiinnittyminen: aineiston 40 nuorta olivat kosketuksissa yhteensä 68 paikkakuntaan. On perusteltua kysyä, millä tavalla asuinpaikkakuntaan sidottu palvelurakenne tukee avun tarpeessa olevaa nuorta tilanteissa, joissa nuori kokee kuuluvansa useampaan kuntaan. Tuleeko syrjäytymisvaarassa oleva nuori palveluksi ja autetuksi nykyisen kaltaisessa rakenteessa, jossa maantieteelliset ja sektoreiden väliset raja-aidat ovat korkealla? Tajua Mut! -toimintamalli ottaa kokonaisuudessaan huomioon nuoren verkoston. On merkityksellistä, että nuorta auttavat ne ihmiset, jotka hän itse kokee elämässään tärkeiksi. Tämä vaatii ammattilaisilta rohkeaa verkostoitumista sellaisenkin toimijoiden kanssa, jotka eivät ennestään ole mukana moniammatillisissa yhteistyöverkostoissa.

Olisi todella hienoa nähdä Suomessa tilanne, jossa päällekkäisiä rakenteita olisi purettu ja ennaltaehkäisevään työhön panostettu niin paljon, että akuuttia apua tarvitsevat lapset sekä nuoret perheineen eivät joutuisi odottamaan jonossa. Olisi hienoa nähdä tilanne, jossa nuoren hätähuutoon vastaaminen ei olisi riippuvainen siitä, missä kunnassa hän sillä hetkellä sattuu asumaan. Olisi hienoa nähdä tilanne, jossa lapsi ja nuori todella

olisivat oman asiansa keskiössä ja pystyisivät itse vaikuttamaan siihen, millaisiksi heidän palvelunsa ja tukiverkostonsa rakentuvat. Uskon, että Tajua Mut! -toimintamalli valtakunnallisesti onnistuessaan voisi olla juuri tätä.

Pelastakaa Lapset tarjoaa verkkonuorisotoiminnan kautta turvallisia keskustelun ja jakamisen paikkoja lapsille ja nuorille internetissä. Netari-verkkonuorisotalon lisäksi lapsia ja nuoria kohdataan Suunta-palvelussa. Nuorten keskinäinen vertaistuki ja arjen jakaminen on tärkeää, mutta yhtä lailla arvostetaan turvallista ja luotettavaa aikuista, joka juttelee, kuuntelee, auttaa elämän solmukohdissa ja tukee päätösten tekemisessä. Näitä tärkeitä keskusteluja käytiin PeLan verkkonuorisotoiminnassa viime keväänä noin 2 500 lapsen ja nuoren kanssa. Verkkonuorisotoiminnan piirissä oli kaikkiaan yhteensä lähes 20 000 nuorta.

¹³ Gretschel, Anu & Junttila-Vitikka, Pirjo: "Yläfemmi sulle, kun autoit eteenpäin! Tässähän ihan tuntee itsensä toiseksi ihmiseksi". Sitran selvityksiä 76. Sitra, Nuorisotutkimusseura ja Nuorisoverkosto. Helsinki. 2014.

5 Kokemuksia Mikkelin Tajua Mut! -pilottihankkeesta

5.1 Mikkelin kokeilu

Mikkelin kaupunki käynnisti kesällä 2013 ensimmäisenä Suomessa uudenlaisen toimintamallin ja sitä tukevan tietojärjestelmän kokeilun. Tajua Mut! -projektissa nuorten syrjäytymistä ehkäistään mahdollistamalla paikallisten viranomaisten ja toimijoiden yhteistyö uudella tavalla. Mallin tarkoituksena on ennen kaikkea parantaa peruskoulun ja muiden oppilaitosten, järjestöjen sekä viranomaisten välistä tiedonkulkua, jotta nuorten ongelmiin voidaan reagoida ajoissa.

Mikkelin kaupunkiin on luotu hyvinvointistrategia, jossa hyvinvointia tarkastellaan kolmesta näkökulmasta: asukkaiden, ympäristön ja yritysten hyvinvoinnin näkökulmasta. Asukkaiden hyvinvointinäkökulmaan on otettu **kolme päämäärää**:

1. lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallistaminen ja voimavarojen vahvistaminen
2. päihteiden käytön vähentäminen terveitä valintoja ja elämänarvoja vahvistamalla
3. terveyden ja hyvinvoinnin lisääntyminen.
Tavoitteena on muun muassa, että koulutuksen ulkopuolelle jäävien 17–24 -vuotiaiden nuorten määrä vähenee 9,1 prosentista 7,5 prosenttiin vuoden 2017 loppuun mennessä.

Tajua Mut! -toimintamallissa nuorelle tarjotaan tukea ja saatetaan nuorten kanssa toimivia ammattilaisia yhteistyöhön, jotta nuoria voidaan kuulla sekä auttaa nykyistä varhaisemmassa vaiheessa. Toimintamallin kokeilu ja kehittäminen on alkanut Suomessa ensimmäisenä Mikkeliissä, jossa toiminta koskee 13–28 -vuotiaita nuoria. Mukana ovat paikalliset viranomaiset ja toimijat, etsivä nuorisotyö sekä nuorten ohjaus- ja palveluyksikkö Olkkari. Mikkelin seudulla Tajua Mut! -mallissa on mukana noin 300 käyttäjää. Mikkelin väestöstä arviolta 10 000 nuorta on 13–28-vuotiaita.

Projekti toteutetaan yhteistyössä Mikkelin kaupungin, Suomen itsenäisyyden juhlarahaston (Sitra) sekä opetus- ja

kulttuuriministeriön (OKM) kanssa. Liputusmalli ja järjestelmä suunnitellaan, testataan ja pilotoidaan vuosina 2013 ja 2014. Vuodesta 2015 eteenpäin Tajua Mut! jatkuu Mikkeliissä Olkkari-toiminnan yhteyteen vakinaistettuna.

Projektin keskeisin tavoite on lisätä yhteistyötä nuorten parissa toimivien ammattilaisten keskuudessa. Projektiin pyritään samaan mukaan myös kolmannen sektorin toimijoita.

Kuva 5. Viestintäaineistoa Mikkelistä: juliste nuorille.

Tää on hyvä!

tajua mut!

Liputa mut!

fakta 1
Tajua Mut! on uusi nuorista välittämisen toimintamalli, jota kehitetään ja otetaan käyttöön Mikkeliissä vuonna 2014, ensimmäisenä Suomessa.

fakta 2
Nuoria kohtaavat aikuiset tunnistavat nuoren huolen ja voivat "liputtaa" nuoren keskusteluun.

fakta 3
"Liputus" on keino selvittää asioita yhdessä nuoren kanssa, nuoren luvalla.

fakta 4
Joku välittää sinusta – hän voi "liputtaa" sinut.

fakta 5
"Liputetaan" ja keskustellaan ennen kuin huolet kasvavat liian suuriksi.

LISÄTIEDOT:
MIKKELIN OLKKARI
044 7943266
olkkari@mikkeli.fi
mikkeliolkkari.fi/palvelut/tajuamut

Kyllä mua saa auttaa

Tää koskee 13-29-vuotiaita

Eipähän tartte kaikille selittää nudestaan kaikkee

Hyvä, kun joku kiinnostuu!

Olkkari MIKKELIN KAUPUNKI Opetus- ja kulttuuriministeriö SITRA

5.2 Tajua Mut! auttaa aktivoimaan jo olemassa olevan verkoston riittävän ajoissa

Heikki Kantonen, kenttäpäällikkö, Tajua Mut! -projekti, Mikkelin Olkkari

Kun olen työskennellyt Mikkelin Tajua Mut! -hankkeen kenttäpäällikkönä, ajatukseni ovat monta kertaa palanneet vuoteen 2005, jolloin vietimme vanhalla nuoruuden porukalla saunailtaa edesmenneen ystävämme muistoksi. Kerroimme tarinoita viimeisten vuosien ajalta, ja jokainen meistä näki yhteisen ystävämme elämän hieman eri näkökulmasta: oli kahdenkeskisiä illanviettoja, pienellä porukalla tapaamisia ja mo-

nenmittaisia puhelinkeskusteluita. Jokainen meistä tiesi vähän. Vanha porukka oli levinnyt laajalle, ja vuosiin emme olleet päässeet tapaamaan yhdessä.

Ystävämme elämässä kulki monta tarinaa. Yksi tiesi yhden jutun, toinen jonkun toisen. Kun muistelimme yhteistä ystäväämme, keskustelu keskittyi enimmäkseen ystävämme kanssa koettuihin hienoihin hetkiin ja ystävämme vahvuuksiin. Samalla kuitenkin aloin itse ymmärtää myös kokonaisuuden kääntöpuolen, joka ei kenellekään meistä ollut valjennut selkeänä. Ystävämme menehtyi tapaturmaisesti nuorella iällä suoralla maantiellä rekan alle. Se olisi voitu välttää, jos olisimme tienneet enemmän.

Mikkelin kaupungin verkoston näkökulma

Kun aloitin Tajua Mut! -toimintamallin kenttäpäällikkönä Mikkeliissä, olin jo pitkään toiminut verkostoissa, joita malli koskee. Aikaisempi työni nuoria auttavassa järjestössä sekä vuoden mittainen jakso kaupungin etsivässä nuorisotyössä antoivat oivan lähtökohdan ymmärtää kokonaisuutta, jolle tämä uusi työväline on tarkoitettu. Aloittamista helpotti myös se, että olin jo vuosia ollut tekemisissä projektin fyysisen kotipesän eli Mikkelin Olkkarin kanssa.

Mikkelin kaupungissa on pitkät ammattilaisten välisen yhteistyön perinteet. Käytännössä moni toimija tuntee hyvin muut samalla alalla työskentelevät:

Toimintamallin tärkeänä osana on sen sisään rakennettu struktuuri, joka pitää huolen siitä, että mitään auttamistyötä ei toteuteta nuoren selän takana tai asianosaisten tietämättä. Tämä toiminnan avoimuus on nuorten kannalta katsoen yksi koko toiminnan tärkeimmistä ominaisuuksista.

samat henkilöt kiertävät työpaikasta toiseen ja tapavat aina uudelleen samoissa työryhmissä. Esimerkkinä tästä voidaan mainita lakisääteinen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, jossa itse olen ollut mukana kahden eri työnantajan edustajana. Pääsääntöisesti eri organisaatioiden avainhenkilöt työskentelevät paljon yhdessä.

Lähtötilanne Tajua Mut! -projektille oli siis verrattain hyvä, mutta ei ongelmaton.

Verkostoyhteistyön kantava voima ei ollut yhteisistä asiakkaista keskusteleminen, vaan käytäntöjen jakaminen ja toisten toiminnan tunteminen. Niinpä kaupungilla oli tilausta työkalulle, joka auttaa yhdistämään oikeat toimijat yksittäisen nuoren asiassa. Lainaan tässä kahden eri toimijan Tajua Mut! -toimintamallista esittämiä kommentteja:

”Järjestelmä auttaa aktivoimaan jo olemassa olevan verkoston riittävän ajoissa.”

Poliisin sosiaalityöntekijä, Mikkelin kaupunki

”Tämä on kuin tilaisin sokkotreffit nuoren asian selvittämiseksi.”

Yläkoulun rehtori, Mikkelin kaupunki

Kumpaakin edellä mainittua lainausta olen käyttänyt järjestelmän markkinoinnissa sekä sen luonteen hahmottamisessa. Lisäksi olen alkanut puhua Tajua Mut! -mallista vaihtoehtona ”saattaen vaihtaan” toteutettavalle nuorten auttamistyölle, jossa nuori ohjataan aina yhdeltä toimijalta toiselle. Tajua Mut! -mallin käyttö on keino osoittaa, että on halua toimia yhdessä muiden kanssa, vaikka jatkaisi itse toimintaa nuoren kanssa.

Mikkelissä toimintamallia lähdettiin heti ajattelemaan laajana verkostojen kokoajana, jolla tavoitetaan myös niitä ammattilaisia, jotka eivät vielä ole aikaisemmin kuuluneet nuorten kanssa toimivien auttajaverkostoihin. Tämä tarkoittaa yhteistyön laajentamista kolmannen sektorin ja jossain määrin myös yksityisen sektorin suuntaan.

Nuorten näkökulma

Kun keskustelin ensimmäisen kerran Tajua Mut! -toimintamallista Mikkelin nuorisovaltuuston kanssa, sain kuulla nuorten suhtautuvan projektiin hyvin myönteisesti. Nuorisovaltuuston näkemys oli melko yksiselitteisesti sellainen, että Mikkelissä nuoren asiat saavat mennä todella kauan pieleen, ennen kuin ketään tuntuu kiinnostavan. Lisäksi joitakin on vaivannut se, että palveluissa tilanteen joutuu usein selvittämään aina alusta uudelle auttajalle.

Nuorten näkemys Mikkelin tilanteesta vahvisti jo aikaisemmin kaupungin verkostoissa omaksumani ajatuksen, että pitää edetä nuori edellä. Koko projektin nimeksi haluttiin tämän vuoksi nostaa *Tajua Mut!* korostamaan sitä hetkeä, kun nuori todella tulee nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi ilman, että hän turhautuu auttamiskoneistoon.

”Ylipäänsä tuntuu siltä, että nuorille on ok, että heitä autetaan. Tämä liputus on yksi malli, josta heidän kanssaan on puhuttu, ja palaute on positiivista. Nuori, jonka olen liputtanut, on myös suhtautunut hyvin.”

Mikkelin Olkkarin työntekijä

Tajua Mut! verkostojen kokoajana

Tajua Mut! -toimintamalli tukeutuu itsenäiseen ohjelmistoon. Se ei edellytä erillisiä asennuksia tietokoneille, se ei ole minkään yksittäisen toimijan oma järjestelmä, eikä se pidä sisällään muuta kuin yhteistyön

aloittamiseen vaadittavia minimietietoja. Näin ollen sen käyttäminen on monille erilaisille toimijoille luovaa, mahdollista ja helppoa.

Toimintamallin tärkeänä osana on sen sisään rakennettu struktuuri, joka pitää huolen siitä, että mitään auttamistyötä ei toteuteta nuoren selän takana tai asianosaisten tietämättä. Tämä toiminnan avoimuus on nuorten kannalta katsoen yksi koko toiminnan tärkeimmistä ominaisuuksista. Se myös takaa, että moni eri toimija saa käyttää järjestelmää varsin pienillä valmisteluilla ja kevyehkällä perehdytyksellä. Kun toimitaan nuoren luvalla ja myös alaikäisen huoltajat pidetään toiminnan keskiössä, yhdessä toimiminen on pääsääntöisesti aina mahdollista.

Moni entuudestaan vahva nuorten parissa toimija on tuonut esiin kysymyksen siitä, mitä uutta liputus tuo heidän jo hyvin toimivaan verkostoonsa. Vastauksia on löydetty esimerkiksi uusista mahdollisuuksista löytää työpari urheiluseurasta, tanssikoulusta tai vartiointiliikkeestä. Nämä toimijat ovat olleet monelle aikaisemmin tuntemattomia, vaikka verkostotyö muuten koettaisiin toimivaksi. Mitä useampi eri tasolla nuoria kohtaava taho on mukana, sen parempi.

Mikkeli on ollut hyvä paikka ottaa uusi malli käyttöön. Nyt vuoden työskentelyn jälkeen voin todeta, että kehitystyö on oikeansuuntaista. Verkostoissa malli on otettu suopeasti vastaan, ja nuorten suhtautuminen on edelleen myönteistä tai neutraalia. Jonkin aikaa kuitenkin kestää, ennen kuin ollaan tilanteessa, jossa verkostot ovat todella ottaneet mallin omakseen, ohjelmaa käytetään laajasti koko potentiaalissaan ja nuoret todella kokevat tullessa autetuiksi.

5.3 Syrjäytymisen kuluja kuriin

Juha Ropponen, ohjelmajohtaja, Tajua Mut! -hankkeen projektipäällikkö, Mikkelin kaupunki

Yhdenkin nuoren syrjäytyminen on paitsi inhimillinen tragedia nuorelle itselleen myös erittäin kallista yhteiskunnalle. Sen vuoksi Mikkelin kaupunki otti empimättä vastaan Sitran yhteistyötarjouksen lähtee kehittämään uudenlaista toimintamallia nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Sitran ylimmän johdon ja Mikkelin kaupungin johdon välinen ensimmäinen työpaja pidettiin alkuvuodesta 2013. Siitä lähti käyntiin suunnitteluprosessi, joka eteni niin nopeasti, että liputustoiminnan pilotti käynnistyi jo vuoden 2014 tammikuussa. Suunnitteluprosessissa kilpailutettiin tietojärjestelmä, mallinnettiin toimintaprosessi, koulutettiin käyttäjät ja lanseerattiin toiminta kentälle.

Nuoret itse olivat koko ajan mukana palvelun kehittämisessä ja vaikuttivat esimerkiksi sen nimeen. Nimellä on iso merkitys asenteiden muodostumisessa, ja siksi siitä haluttiin sellainen, joka kuvaa palvelua nuorten näkökulmasta. Tajua Mut! -nimi hyväksyttiin yhteisen pohdinnan tuloksena.

Kehitimme yhdessä Sitran kanssa nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn uudenlaisen toimintamallin, jossa hyödynnetään viranomaisten yhteisessä käytössä olevaa tietojärjestelmää. Lähdimme luomaan sellaista kokonaisuutta, joka voidaan levittää myös muihin kuntiin ja lopulta valtakunnalliseksi toiminnaksi. Toimintamallin taustalla on Hollannissa kehitetty konsepti, jota alettiin kokeilla siellä vuonna 1998. Kokeilu laajeni ja tuotti tuloksia, joten liputustoiminta tuli Hollannissa lakisääteiseksi vuonna 2010.

Sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta on edullisempaa, että nuoria autetaan jo varhaisessa vaiheessa. Liputustoiminnan lähtökohtana onkin reagoida tilanteisiin ajoissa. Kun nuorelle alkaa eri syistä kasautua vaikeuksia, ne voidaan havaita monella taholla samanaikaisesti ja käynnistää tukitoimet heti.

Näin vältetään raskaat ja kalliit toimenpiteet, kuten huostaanotot. Tähän asti haasteena on ollut, että tieto ei kulje nuorten kanssa tekemisissä olevien tahojen välillä, koska tietosuoja on korkea. Tajua Mut! -toimintamallissa yksilön tietosuoja ei kuitenkaan vaarannu.

Tajua Mut! -toiminta sijoittuu Mikkelin kaupungin palvelukokonaisuudessa nuorten palveluihin. Projektin kotipesänä on kaupungin nuorten ohjaus- ja palveluyksikkö Olkkari, ja Mikkelin etsivä nuorisotyö

koordinoi toimintaa. Liputustoimintaan osallistuu Mikkelissä 70 eri organisaatiota, joista suurin osa on kouluja. Myös muut toimijat, kuten seurakunta, sosiaalityöntekijät, harrastusseurat ja poliisi, ovat tiiviisti mukana tässä varhaisen auttamisen toimintamallissa. Toiminta vaatiikin uudenlaista verkostomaista työskentelyotetta ja eri ammattiryhmien yhteistyön tiivistämistä. Nykyaikainen kaupunkiorganisaatio ei voi enää toimia

entisenlaisilla, tiukasti omiin alueisiinsa keskittyvillä sektoreilla, vaan sen on löydettävä yhteinen ja yhdistävä toimintamalli. Olemme aktiivisesti olleet madaltamassa tällaisia toimialojen välisiä raja-aitoja.

Ajatuksena on koko ajan ollut, että panostukset eivät jää kertaluonteisiksi, vaan tähdätään pysyvään toimintaan. Näin onkin tapahtumassa. Pilotti kestää vuoden 2014 loppuun asti. Sen jälkeen Tajua Mut! vakinaistetaan Mikkelin Olkkari-toiminnan yhteyteen.

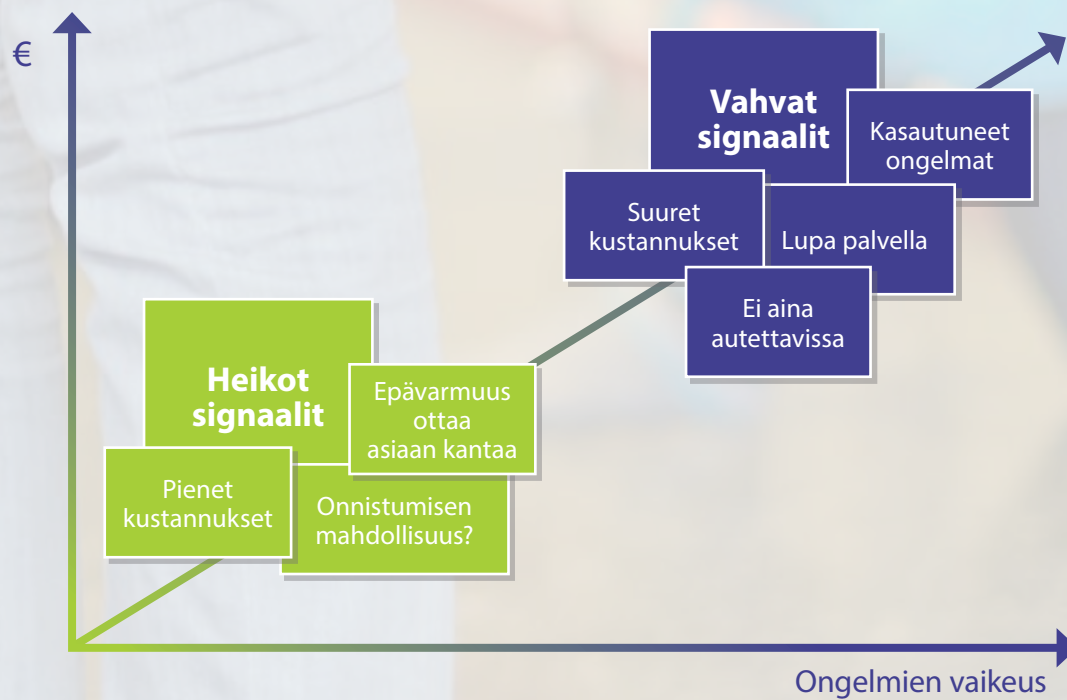
Mikkelin pilottia on seurattu kiinnostuneina useilla foorumeilla. Olemme käyneet esittelemässä toimintamallia muun muassa eduskuntaryhmille, ja Mikkelissä on käynyt muista kunnista paljon vieraita tutustumassa palveluun.

Kaupungin kannalta liputustoiminta on yksi keino hillitä sosiaali- ja terveystieteiden kustannusten nousua. Ensimmäisen vuoden aikana ei ole vielä mahdollista esittää vaikuttavuutta suoraan euroina. Kyseessä on kuitenkin merkittävä panostus ennaltaehkäisyyn, joka on aina edullisempaa kuin korvaavat toimenpiteet.

Kaupungin kannalta liputustoiminta on yksi keino hillitä sosiaali- ja terveystieteiden kustannusten nousua. Kyseessä on merkittävä panostus ennaltaehkäisyyn, joka on aina edullisempaa kuin korvaavat toimenpiteet.

Kuva 6. Varhainen apu ja ennaltaehkäisy on paras ratkaisu kaikkien kannalta

Lähde: Mikkelin kaupunki 2014

6 Kokemuksia Espoon pilottihankkeesta

6.1 Espoon kokeilu

Tajua Mut! – viranomaisten yhteistyö lapsen ja nuoren tukena -pilottiprojektin valmistelu käynnistyi Espoossa 2.12.2013. Alkuperäisen suunnitelman mukaan projektin oli tarkoitus päättyä 30.6.2015. Pilotoinnin aikana Espoossa päätettiin jatkaa projektia vuoden 2015 loppuun. Hanketta toteutetaan Espoon kaupungin nuorisotoimen alaisuudessa ja yhteistyössä koulutus kuntayhtymä Omnian etsivän nuorisotyön kanssa.

Kun Espoon kaupungin viimeisintä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa valmisteltiin, lasten ja nuorten palveluissa havaittiin kehittämistarpeita. Todettiin, että eri

palvelukokonaisuuksien välinen tiedonkulku oli katkonaista. Katsottiin, että moniammatillinen ja poikkihallinnollinen työote kaipaa kehittämistä. Nämä tekijät kannustivat kokeilemaan uudenlaista toimintamallia.

Tajua Mut! – viranomaisten yhteistyö lapsen ja nuoren tukena -projekti kytkeytyy Espoon kaupungin vuosien 2013–2017 strategiaan, jota toteutetaan osin poikkihallinnollisilla kehitysohjelmilla. Projekti on Nuorten elinvoimaisuus -ohjelman kärkihanke, jonka tavoitteena on varmistaa, että nuorisotakuu toteutuu Espoossa.

6.2 Jos ei kokeile, ei voi tietää – kokemuksia Tajua Mut! -toimintamallista Espoossa

Riikka Puusniekka, Tajua Mut! -hankkeen projektipäällikkö, Espoon kaupunki

Espoo rohkea edelläkävijä

Tajua Mut! -toimintamalli kannustaa varhaiseen tuen tarjoamiseen sekä ammattilaisten väliseen yhteistyöhön. Se tarjoaa konkreettisen välineen rakentaa yhteistyötä ja koordinoita tehokkaammin asiakkaiden saamia palveluja. Tämä on suunta, johon Espoo haluaa strategiansa mukaisesti mennä. Palveluiden kehittämisessä painotetaan ennaltaehkäisevien terveys- ja hyvinvointierojen kaventavien palvelujen vahvistamista, joissa kuntalaisen omatoimisuus ja valinnanvapaus lisääntyvät.

Espoo haluaa olla edelläkävijä myös kunnallisten palvelujen tuottavuuden ja vaikuttavuuden parantamisessa. Tajua Mut! -toimintamallin voi odottaa lähivuosina vastaavan jossain määrin näihin tavoitteisiin. Kalliiden erityispalvelujen tarpeen tulisi vähentyä, kun vahvistuvan varhaisen työotteen sekä kumppaneiden välinen yhteistyö lisääntyy. Hiljalleen myös koulupedagogien osuuden sekä yhteiskunnasta syrjään jäävien nuorten osuuden tulisi vähentyä.

Espoo haluaa arvojen mukaisesti kyseenalaistaa nykyisiä toimintatapoja ja tehdä asioita rohkeasti sekä ennakkoluulottomasti uudella tavalla. Tajua Mut!

-toimintamalli on juuri tällainen rohkea ja ennakkoluuloton tapa vastata haasteisiin, joita muun muassa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmatyöskentely nosti kaupungissa esiin. Me Espoossa olemme iloisia siitä, että kaupungin arvot ja strategiset linjaukset antavat meille mahdollisuuden kokeilla sekä ottaa käyttöön uusia toimintatapoja.

Sanoista teoiksi

Tajua Mut! – viranomaisten yhteistyö lapsen ja nuoren tukena -projekti käynnistyi Espoossa virallisesti joulukuussa 2013 osana Nuorten elinvoimaisuus -ohjelmaa, joka on yksi valtuustokauden poikkihallinnollisista kehitysohjelmista. Tiimi, johon kuuluu projektipäällikkö ja kaksi projektikoordinaattoria, aloitti tehtävässään maaliskuussa 2014. Espoon Tajua Mut! -kokeiluhanke on käynnissä 30.6.2015 saakka.

Marraskuun 2014 loppuun mennessä Tajua Mut! -koulutukseen on Espoossa osallistunut noin 600 ammattilaista nuorisopalveluista, poliisista, ammatillisista pajoista, lasten avopsykiatriasta sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Syyskuussa koulutuksia järjestetään muun muassa lastensuojelun, perheneuvolan,

perhetyön ja Vamoksen ammattilaisille. Kun syksy etenee, muun muassa koulujen opetushenkilöstöä sekä kirjastojen, seurakunnan, työväenopiston, suun terveydenhuollon, mielenterveyspalvelujen ja terveysasemien henkilöstöä koulutetaan toimintamalliin.

Tajua Mut! -toimintamallia ei rakennettu täysin valmiiksi Espoossa ennen koulutusten aloittamista, vaan se rakentuu vähitellen projektin aikana. Ennen koulutuksia sovittiin peruseriaatteista, kuten etsivän nuorisotyön roolista mallissa, mutta liputtamiskriteerejä sekä lippuparien jälkeistä yhteistyötä hiotaan yhteistyökumppaneiden kanssa projektin kuluessa.

Uuden tekeminen haastaa

Tajua Mut! -toimintamalli haastaa monin eri tavoin palveluja, joissa kohdataan lapsia, nuoria ja lapsiperheitä. Se kannustaa tarttumaan aktiivisesti pieniinkin huoliin ja hakemaan kumppaneita yhteistyöhön jo varhaisessa vaiheessa. Se liittyy yhteen myös sellaisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa ei välttämättä ennen ole toimittu.

Toimintamallissa on toisaalta kyse yksinkertaisen uuden yhteistyövälineen käyttöönotosta, toisaalta isosta kulttuurisesta muutoksesta palveluissamme. Nykypalveluissa usein arastellaan ongelmiin tarttumista. Mieluummin seurataan, miten tilanne etenee, ja autetaan vasta, kun ongelmat ovat kasvaneet isommiksi. Ammatilliset tarjoavat tavallisesti pitkään yksin tukea, kannattelevat lasta ja kutsuvat verkostoja avuksi vasta, kun ongelmat ovat suuria. Nykypalveluissamme on myös vallalla lähettämisen kulttuuri, jossa kannattelun jälkeen lähetämme lapsen eteenpäin erityispalveluihin, joista hänen ajatellaan palaavan, kun tilanne on korjaantunut.

Kulttuurinen muutos ei tapahdu hetkessä, ei yhden tai kahden vuoden projektin aikana. Se vaatii aikaa, kuten työ Hollannissa on osoittanut. Projektin aikana on mahdollista tehdä mallia tutuksi ja luoda edellytyksiä mallin käytölle. Mallin aktiivinen käyttö kuitenkin edellyttää, että kannustus mallin hyödyntämiseen on systemaattista ja että mallista saadaan myönteisiä kokemuksia, joilla ammattilaisia voidaan rohkaista. Kullekin taholle on myös löydettävä sopiva tapa toimia ja hyödyntää mallia työssään. Toisaalta on luotava yhteiset kaupunkitasoiset ohjeet ja toisaalta löydettävä kullekin toimijataholle omat ammattikohtaiset ohjeensa. Tämä on yksi syy sille, että toimintamalli voi rakentua vain vähitellen, pala palalta, kun uudet toimijat tulevat mukaan.

Espoon näkökulmasta yksi suurimmista haasteista on, millaisen mallin rakennamme lippuparin jälkeen käynnistyvälle yhteistyölle. Miten varmistamme, että verkostopalaverihin osallistuvilla on käytössään riittävä

osaaminen ja välineet, ja miten takaamme sen, että työn rakenteet mahdollistavat yhteistyön tekemisen? Toiminnan tulisi olla joustavaa, ja sen tulisi lähteä lapsen, nuoren sekä perheen tarpeista.

Kun Tajua Mut! -toimintamalli otetaan käyttöön, on pohdittava, miten toimijat saadaan omaksumaan toimintamalli ja sitoutumaan siihen. Miten muutos johdetaan kentälle, joka elää jatkuvassa muutoksessa ja pelkää työmäärän kasvua? On selvää, että tiedotteet tai toimintamallin kouluttaminen eivät yksinomaan riitä. Henkilöstö tarvitsee lisäksi vahvaa johtamista ja kannustamista sekä lähiesimiehiltä että korkeammalta johdolta. Tarvitaan myös eri toimialojen asiantuntijoista koostuva verkosto, joka ottaa oman henkilöstönsä sitouttamisen tehtäväkseen ja joka myös viestii toimintamallin kehittäjille mahdollisista ongelmista sekä tarpeista.

Ammattilaisten lisäksi on pohdittava sitä, miten kuntalaiset ottavat mallin omakseen. Miten viestimme toimintamallista siten, että lapset, nuoret ja heidän huoltajansa ymmärtävät, että kyse on tärkeästä työvälineestä? On kyse välineestä, joka kytkee ammattilaisia yhteen ja auttaa siten tarjoamaan monipuolista tukea varhain. Lisäksi se auttaa tehostamaan palvelujen koordinoitua, mikä puolestaan vähentää perheiden juoksumista palvelusta toiseen.

Palautetta ammattilaisilta

On ollut ilahduttavaa huomata, miten myönteisesti Espoossa on suhtauduttu Tajua Mut! -toimintamalliin. Henkilöstö on ollut pääsääntöisesti tyytyväinen siihen, että kaupunkiin on saatu uusi työväline ammattilaisten välisen yhteistyön rakentamiseen. On yllättävää, miten monet ammattilaiset ovat ottaneet yhteyttä ja toivoneet toimintamallia käyttöön myös omaan organisaatioonsa.

Myönteinen palaute on luonut uskoa siihen, että mallille on tilausta. Koulutuksiin osallistuneilta on kerätty aktiivisesti palautetta. Heistä 77 prosenttia on ollut täysin tai melko samaa mieltä siitä, että Espoossa on tarvetta toimintamallille. 73 prosenttia kokee, että mallin myötä lapset ja nuoret tulevat saamaan apua yhä aiemmin, ja 83 prosenttia uskoo, että malli edistää ammattilaisten välisen yhteistyön muodostumista. Jää nähtäväksi, miten rohkeasti espoolaiset ammattilaiset ottavat uuden työvälineen omakseen – 69 prosenttia palautekyselyyn vastanneista lupaa hyödyntää mallia työssään!

6.3 Lisää yhdessä tekemistä ja osaamisen jakamista

Sampo Suihko, sivistystoimen johtaja, Espoon kaupunki
Juha Metso, perusturvajohtaja, Espoon kaupunki

Espoon kaupunki lähti Sitran luotsaamaan hankkeeseen kokeilemaan Tajua Mut! -toimintamallia keväällä 2014. Hankkeeseen meitä kannustivat Hollannin ja Mikkelin hyvät kokemukset. Suomen mittakaavassa Espoo edustaa pilotoinnissa suurta kaupunkia. Toimintamallin käyttöönotto alkoi henkilöstön koulutuksilla.

Espoon nuorisopalveluita tehdystä kartoituksesta kävi ilmi, että meillä on kaupungin lisäksi paljon erilaisia toimijoita. Esimerkiksi seurakunta, ammatillinen koulutus, TE-toimistot ja lukuisat kolmannen sektorin toimijat tukevat nuoria monin tavoin. Selvitys osoitti, että tekijöistä ei ole pulaa, vaan osaamisesta ja keinoista toimia saumattomasti yhdessä. Tajua Mut! -toimintamallin edistääkin toimijoiden välistä yhteistyötä ja sopii hyvin kokeiltavaksi myös Espoossa.

Talouden yleinen kiristyminen on johtanut nuorisotyöttömyyden lisääntymiseen. Espoossa on työttömiä nuoria yllättäen enemmän kuin Vantaalla. Uudenlaiset keinot ovatkin tarpeen, jotta syrjäytymistä voidaan ehkäistä.

Toimintamallin avulla autamme vaikeuksissa olevia lapsia ja nuoria riittävän ajoissa. Meidän täytyy löytää

myös ne hiljaiset nuoret, jotka usein jäävät katveeseen. Terve huolen herääminen voi käynnistää tuen tarjoamisen nykyistä varhaisemmassa vaiheessa.

Toimintamallin avulla autamme vaikeuksissa olevia lapsia ja nuoria riittävän ajoissa. Meidän täytyy löytää myös ne hiljaiset nuoret, jotka usein jäävät katveeseen. Terve huolen herääminen voi käynnistää tuen tarjoamisen nykyistä varhaisemmassa vaiheessa.

Nuorisotyöhön keskittyvät ammattilaiset ovat olleet melko innostuneita. Tavoitteena on nyt voimistaa hyvää yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden tukemiseksi. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ja puheeksi ottaminen voivat olla tämän hankkeen haastavimpia kohtia. Ne vaativat monien kohdalla uuden opettelua. Perheiden tulee tuntee, että me haluamme oikeasti auttaa heitä.

Toimintamallin avulla haluamme myös kehittää ja uudistaa ammattilaisten toimintata-

poja sekä työskentelykulttuuria. Tarkoitus on opetella tekemään töitä nykyistä saumattomammin yhdessä ja saada aikaan aiempaa enemmän samoilla voimavaroilla. Tajua Mut! -mallin käyttöönotolla edistetään varhaisen tuen työprosessia pienillä kustannuksilla.

Meidän täytyy tehdä yhdessä. Tämä on yhteinen homma, eikä kukaan tee tätä yksin.

7. Liputustoimintamallin pilotointi ja kansallinen käyttöönotto Hollannissa

Doreen Oosterman, Procesmanager, Rotterdamin kaupunki

SISA (Rotterdamin kaupunkialueen työkalu kokonaisvaltaiseen yhteistyöhön)

Ulkona oli kylmä, mutta lapsi tuli kouluun ohuissa vaatteissa. Äiti kertoi koulun henkilökunnalle, että perheellä oli pitkään ollut rahahuolia. SISA-järjestelmään tehdyn merkinnän perusteella koulu sai tiedon, että perhe oli aikaisemmin ottanut yhteyttä perhetyöntekijään. Perhetyöntekijän avustuksella järjestyi taloudellinen tuki talvi-vaatteiden hankintaan.

Hankkeen alku

Rotterdamin kahdessa kaupunginosassa käynnistettiin vuonna 2000 SISA-pilottihanke yhdessä kolmen eri organisaation kanssa. Hankkeeseen osallistuivat poliisi, työstä ja toimeentulosta vastaava organisaatio sekä koulunkäynnistä vastaava organisaatio.

Hanke sai sysäyksensä tilanteesta, jossa kaupungissa oli 6 500 alle 24-vuotiasta koulupudokasta. Näiden nuorten nähtiin olevan syrjäytymisvaarassa. Pilottihankkeen tavoitteena olikin ymmärtää nuoria entistä paremmin ja saattaa heidät varhaisen yhteistyön avulla takaisin koulutuksen tai työn pariin. Samalla haluttiin puuttua tilanteeseen, jossa nuorille tarjotut palvelut olivat keskenään päällekkäisiä tai jopa ristiriitaisia, tai niitä tarjottiin liian myöhään tai ei ollenkaan.

Pilotin laajentuminen

Pilotti osoittautui erittäin onnistuneeksi. Ammattilaisten välinen yhteistyö tiivistyi, kun ongelmia tarkasteltiin yhdessä,

ja nuoria ymmärrettiin aiempaa paremmin. Pilotin seurauksena SISA-työkalu otettiin käyttöön koko Rotterdamin alueella ja kohderyhmä vaihdettiin koulupudokkaista erityistä tukea tarvitseviin lapsiin ja nuoriin. SISA muuttui luonteeltaan ennaltaehkäisevään suuntaan. Organisaatioiden määrää lisättiin kattamaan laajemmin ennaltaehkäisyä, hoidon ja hyvinvoinnin sekä opetuksen ja sosiaalihuollon alueita. SISA-työkalua alettiin käyttää säännöllisesti ja se sisällytettiin kunnalliseen toimintaohjelmaan.

Päätäjät heräävät toiminnan tarpeellisuuteen

Rotterdamilaisen tytön kuolema vuonna 2006 hätkäyditti hollantilaisia. Kävi ilmi, että tytön perhe oli samaan aikaan kaikkiaan 12 organisaation toimenpiteiden kohteena. Useimmat näistä organisaatioista eivät tieneet muista samanaikaisista toimijoista. Paikalliset ja valtakunnalliset poliitikot halusivat estää vastaavanlaisten tapahtumien toistumisen. He vaativat tehokasta järjestelmää, jolla varmistetaan korkean riskin tapausten havaitseminen mahdollisimman varhain. SISA:n toimesta perustettiin tehokkaampi vuorovaikutteinen Multisignaali-järjestelmä, johon myös muut Hollannin kunnat voisivat liittyä.

Valtakunnalliseksi toiminnaksi

Vuonna 2007 poliitikot päättivät, että järjestelmän on katettava koko Hollanti. Perustettiin *Verwijsindex Risico's Jeugdigen* eli *VIR*, jonka avulla lapsen kanssa tekemisissä olevat ammattilaiset saavat tiedon toistensa toiminnasta riippumatta siitä, mistä kunnasta lasta koskeva ilmoitus on peräisin.

Teiniäiti Patricia muutti lapsineen Rotterdamista Haagiin. Siellä hän kertoi lastensa opettajalle, että perheellä on taloudellisia ongelmia, ja vuokrantaja uhkasi häätää heidät asunnostaan. Opettaja teki asiasta merkinnän Haagin paikallisen järjestelmään. VIR-järjestelmän kautta muodostui yhteys rotterdamilaisiin toimijoihin, jotka olivat olleet tekemisissä Patrician lasten kanssa ja tehneet merkinnän SISA-järjestelmään. Häätö pystyttiin estämään yhteistoimin haagilaisorganisaation kanssa. Lisäksi Rotterdamissa aloitetut tukitoimet siirrettiin Haagin toimijoiden tehtäväksi. Äiti oli erittäin tyytyväinen saamaansa apuun.

Toiminta tulee lakisääteiseksi

VIR-järjestelmä ja toimintamalli ovat sisältyneet vuodesta 2010 lähtien kansalliseen lainsäädäntöön. Jokaisen Hollannin kunnan on kuuluttava paikalliseen, alueelliseen tai maakunnalliseen järjestelmään. Kunnat huolehtivat itse alueellaan toimivien organisaatioiden mukaan liittymisestä.

Myös vuoden 2014 uuteen nuorisolakiin on sisällytetty kunnan velvollisuus käyttää järjestelmää. Lisäksi järjestelmän käyttö on sisällytetty uuteen valtakunnalliseen lakiin kotiväkivaltaan ja lasten kaltoinkohteluun puuttumisesta.

SISA – menestyksen syyt

Moni asia on muuttunut vuodesta 2000, jolloin pilottihanke käynnistettiin. Järjestelmä on kasvanut alun kolmesta käyttäjäorganisaatiosta 724:ään ja kattaa nykyään yli 5 700 käyttäjää. Kohderyhmä on laajentunut 6 500 nuoresta peräti 340 000:een 0–23-vuotiaaseen lapseen ja nuoreen. Vuonna 2002 SISA-työkaluun kertyi 260 ammattilaisten välistä yhteyttä, ja vuonna 2014 niitä oli yli 8 000. Ammatilliset ovat yhä enenevästi sitä mieltä, että SISA ei merkitse enää lisätyötä, vaan se tuo lisäarvoa, jonka avulla työ hoidetaan entistä nopeammin ja tehokkaammin. SISA jopa vähentää heidän työmääräänsä. He tietävät välittömästi, kuka lapsesta tai nuoresta kulloinkin huolehtii, jolloin toiminta voidaan sovittaa yhteen ja yhdistää eri toimijoiden kesken. Suurin muutos aikaisempaan on siinä, että nykyisin myös vanhemmat ottavat yhteyttä SISA-järjestelmään tiedustellakseen, voidaanko heidän lapsestaan tehdä merkintä järjestelmään. Sana leviää vanhempien välityksellä, ja ihmiset huomaavat, että tukea ja opastusta on saatavilla entistä nopeammin ja paremmin. Heidän ei enää tarvitse kertoa asiaansa yhä uudelleen lukuisille eri tahoille.

Toiminnan arviointi

Vuonna 2012 Hollannin terveydestä, hyvinvoinnista ja urheilusta vastaava ministeriö arvioi järjestelmää valtakunnallisesti. Arvioinnin tärkeimmät johtopäätökset olivat:

- Ammatilliset saavat tiedon toisistaan entistä nopeammin.
- Toiminta tehostui, koska järjestelmä saattaa ammatilliset yhteen nopeasti.
- Ammatillaisten ei tarvitse tärkeiden tietojen vaihtamisen jälkeen aloittaa toimintaansa alusta yhä uudelleen, vaan he pystyvät jatkamaan siitä, mihin edellinen organisaatio jäi¹⁴.

Seuraava valtakunnallinen arviointi toteutetaan joulukuussa 2014.

Hyödyt hallinnolle

SISA on myös tärkeä mittari Rotterdamin ja alueen muiden kuntien poliittisille päättäjille. Järjestelmään tehtyjen ilmoitusten perusteella nähdään, millä maantieteellisillä (osa-) alueilla eri-ikäisistä lapsista ja nuorista tehdään ilmoituksia. Näin saadaan selville, millä alueilla tarvitaan lisäpanostuksia lasten ja nuorten ongelmien ratkaisemiseksi sekä millaisia yhteistyöjärjestelyjä on tarpeen tehdä.

Perheen ja osoitteen perusteella muodostuvat yhteydet

SISA on vielä tässä vaiheessa yksilötason tarkasteluun perustuva järjestelmä. Se tarjoaa tietoa ainoastaan siitä, mitkä osapuolet ovat mukana tukemassa yksittäistä lasta tai nuorta. Kun uusi nuorisolaki tulee voimaan 1.1.2015, ammattilaisten välisiä yhteyksiä voi muodostaa myös osoitteen ja perheenjäsenyyden perusteella. Näin kaikki 0–23-vuotiaiden lasten kehitykseen osallistuvat ammatilliset tulevat näkyviin järjestelmässä.

Koulun sosiaalitekijä kertoo: ”Perheillä on usein vaikeuksia useilla eri osa-alueilla. Lapsella voi olla oppimis- tai käyttäytymisongelmia, ja vanhemmilla voi olla parisuhdeongelmia. Kotiväkivallan taustalla on usein muita pulmia, kuten taloudellisia huolia. Kun kaikki perhettä auttavat organisaatiot ovat mukana, jaettu tieto mahdollistaa ammattilaisten paremman suoriutumisen tehtävässään. On hyödyllistä tietää, kuka tekee mitäkin. Tärkeintä on, että lapsi tai nuori saa apua.

8 Toimiiko se? Auttajien ja nuorten kokemuksia

8.1 Tajua Mut! -toimijoille suunnatut asennekartoitukset pilottikunnissa

Yhteiskehittämisellä eteenpäin

Uuden toimintamallin käyttöönoton tukemiseksi Mikkelissä ja Espoossa suoritettiin lähtötilanteen asennekartoitus sekä kaksi seurantakartoitusta reilun vuoden mittaisen

pilottiprojektin aikana¹⁵. Tulokset antoivat reaaliaikaista tietoa ohjausryhmälle ja projektin vetäjille. Ne myös osaltaan autoivat suuntaamaan ja kohdentamaan projektin viestintää sekä käyttöönottokoulutusten sisältöä.

Kuva 7. Lähtötilanteen kartoituksen rakenne osallistujan näkökulmasta.

Lähde: Fountain Park Oy

15 Asennekartoituksen toteutti Fountain Park Oy.

Kartoituksessa selvitettiin monialaisen yhteistyön lähtötilanne sekä tehtiin tutuksi Tajua Mut! -toimintamallia. Ensimmäisen seurantakartoituksen tarkoitus oli kerätä ajankohtaista tietoa nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten suhtautumisesta toimintamalliin ja löytää siitä mahdollisia kipupisteitä. Toisessa seurantakartoituksessa puolestaan tarkasteltiin, miten vuoden aikana on edistytty. Lähtötilanteessa tehtyyn kartoitukseen kutsuttiin mukaan laajempi ammattilaisten joukko, myöhempiin

seurantakartoituksiin ainoastaan toimintamallin käyttöön koulutetut henkilöt.

Kartoitukset toteutettiin verkkopohjaisella aivoriihellä, joka mahdollistaa yhdessä ajattelun verkon välityksellä. Aivoriiehellä osallistujat vastaavat avoimiin kysymyksiin omin sanoin, priorisoivat muiden antamien ajatusten tärkeyttä ja arvioivat Tajua Mut! -mallin herättämiä odotuksia sekä tunteita.

Kuva 8. Asennekartoituksessa käytetty kuvataulu.

Kartoituksen vastanneet suhtautuivat Tajua Mut! -malliin innostuneesti Mikkelissä.

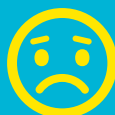
10,45 %
(7)

70,15 %
(47)

19,40 %
(13)

0 %
(0)

0 %
(0)

Mikkeli: Lähtötilanteen kartoitus toi esiin innostumisen Tajua Mut! -toimintamallia kohtaan

Lähtötilanteen kartoitus tehtiin samaan aikaan kun koulutukset aloitettiin. Keskustelu oli avoinna verkossa tammihelmikuussa 2014, ja siihen osallistuttiin 122 kertaa.

Mikkelissä uuteen toimintamalliin suhtauduttiin myönteisin odotuksin. Mielipidettä mitattiin kuvataulun ja siihen liitettyjen perustelujen avulla. Yhteensä 80 prosenttia kuvataulua klikanneista valitsi tunnetilansa kahden myönteisimmän kuvan joukosta. Vastanneiden joukossa ei ollut kielteisesti suhtautuvia. Eräs ammattilainen kuvasi omaa näkemystään seuraavasti:

"Jos yksikin nuori tulee pelastettua, on peukku pystyssä :) .. Haluan todella nähdä miten tämä ehkä hieman "anarkistiseltakin" kuulostava metodi toimii käytännössä. Moni on kriittisesti arvostellut mm. työn määrää, vastuun kiinnittämistä itseensä, salassapitoa, ynnä muuta... Tahdon nähdä, että nämä varovaiset kritiikit katoavat, kun nuoria tulee autetuksi entistä varhaisemmassa vaiheessa."

Lähtötilanteen kartoituksessa osallistujat toivat esiin monenlaisia toiveita siihen, mitä hyötyä Tajua Mut! -toimintamallin käytöstä voisi olla. Vastajien mukaan toimintamallin avulla voitaisiin tehostaa varhaista puuttumista, nopeuttaa toimintaa ja tavoittaa relevantit toimijat nykyistä helpommin. Lisäksi arveltiin, että malli vahvistaa työparimaista toimintaa sekä varmistaa, että nuori saa tarvitsemansa avun.

Kysymyksiä herättivät erityisesti seuraavat aiheet:

- Milloin liputetaan (kriteerit ja esimerkitilanteet)?
- Millainen on liputtajan vastuu: osaako ja haluaako liputtaja tehdä yhteistyötä?
- Salassapitokysymykset
- Saadaanko liputtamiseen lupa nuorelta tai lapsen perheeltä? Mitä tehdään, jos ei saada?
- Kuinka laaja on liputtajien verkosto: kuinka paljon toimijoita saadaan mukaan?
- Onko liputtaminen päällekkäistä muun yhteistyön kanssa?
- Liputetaanko ulkopaikkakuntalaisia nuoria? Jos ei, mitä heidän kanssaan tehdään?
- Toimiiko järjestelmä luotettavasti?
- Miten ammattilaiset, nuoret ja vanhemmat saadaan innostumaan asiasta?

Osallistujia pyydettiin myös vastaamaan kysymykseen "Miten viranomais-ten välistä yhteistyötä tulisi kehittää?" Tämän jälkeen ohjelma poimi satunnaisesti 15 muiden antamaa vastausta samaan kysymykseen. Vastaaja sai arvioida, mitkä näistä hän koki tärkeimmiksi.

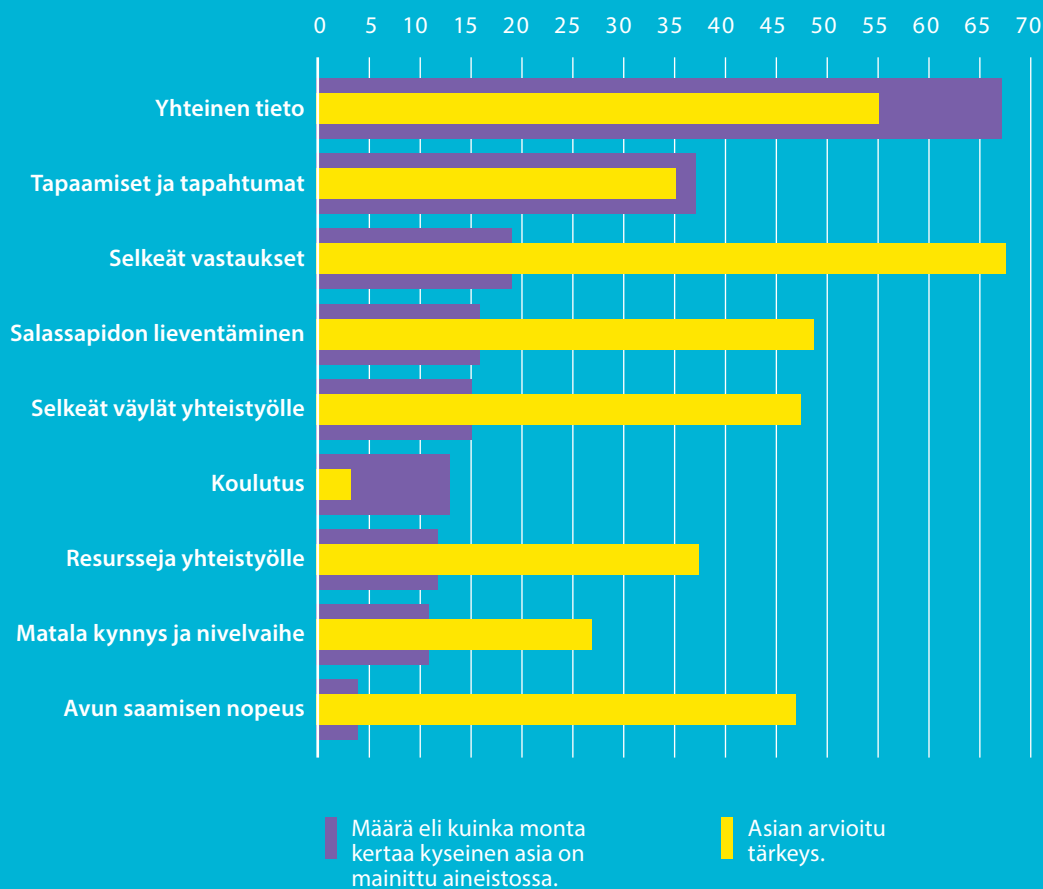
Parannusehdotukset liittyivät useimmiten tiedon jakamisen käytäntöihin, ks. kuva. Yhteistyön toimivuuden kannalta keskeisimmiksi asioiksi nostettiin selkeät vastuut ja yhteinen tieto. Kysymys resurssien riittävyydestä jakoi voimakaimmin osallistujien mielipiteitä. Osallistujat ideoivat yhteistyön kehittämistä muun muassa näin:

"Tulisi luoda selkeämpiä väyliä yhteistyön ylläpitämiseksi. Selkeä palveluintegraation mukainen väylä, polkumalli, jolla tavoitettai-siin helposti ja tehokkaasti asiaan kuuluvat viranomaistahot."

"Yksi koordinoiva taho: nyt liputtaminen kuulostaa hyvältä ja juuri tähän tähtäävältä. Kokonaisvastuu on oltava jollakin. Nykymallissa törmää siihen, että usealla taholla hoidetaan toisistaan tietämättä saman nuoren asioita."

"Monesti tehdään paljon päällekkäistä työtä, kun ei tiedetä että nuori saa jo tukea jostain muulta taholta. Osittain tämä joh-tuu siitä, että kukaan ei saa kertoa mitään toiselle ammattilaiselle. Jollakin tavalla tulisi löyhentää salassapitovelvollisuuksia."

Kuva 9. Yksi tärkeistä teemoista oli yhteistyön väylien selkeys.

60 prosenttia lähtötilanteen kartoituksen osallistujista arvioi, että nuorten asioihin liittyvä viranomaisyhteistyö toimii Mikkelissä hyvin. 27 prosenttia osallistujista näki siinä parantamisen varaa, ja 12 prosenttia suhtautui siihen neutraalisti.

Mikkeli: ensimmäinen seurantakartoitus selvitti toimintamallin käytön esteitä

Ensimmäinen seurantakartoitus toteutettiin Mikkelissä kolme kuukautta lähtötilanteen kartoituksen jälkeen tilanteessa, jossa valtaosa toimintamallin käyttäjistä oli koulutettu. Vaikka Tajua Mut! -malliin suhtauduttiin edelleen pääasiassa myönteisesti, suurin innostus oli hiipunut. Osallistujien mukaan liputtamisen tuoma lisäarvo oli jäänyt epäselväksi. Lisäksi yhteistyön tuomat hyödyt eivät konkretisoituneet, koska liputtajia oli liian vähän ja lippupareja ei muodostunut. Eräs vastaajista kiteytti yleisen tunnelman osuvasti:

”Toimintamallin käyttöönottokoulutuksissa on levinnyt helposti mielialaa, että liputtamisesta ei olisi hyötyä, kun muutenkin jo toimimme samojen nuorten asioissa tai pelko, että rikkoo salassapitoa tms. Tilannetta auttaisi kannustaminen liputtamiseen, vaikka itse jo vahvasti toimisi nuoren tilanteessa mukana. Näkökulmana olisi aiemmin mainitsemani varmistaminen, että nuori saa kaiken mahdollisen tuen. Sitäkin näkökulmaa voisi tuoda vahvoille toimijoille ja ammattilaisille esille, että liputtamalla voisimme mahdollistaa sellaisten toimijoiden mukaantulon, jotka esim. nuoren harrastustoiminnassa ovat huolissaan, mutta eivät tiedä, keneen ottaisivat yhteyttä. Vaikka me ammattilaiset emme kokisi tarvetta saada lisäjoukkoja nuoren tilanteeseen, me voisimme auttaa kuitenkin muita nuoren parissa toimijoita olemalla mukana. Varsinkin heitä, joille nuorille tarjottavat palvelut eivät ole tuttuja. Tätä ei mielestäni ole korostettu tarpeeksi.”

Vain 12 prosenttia seurantakartoitukseen osallistuneista oli itse liputtanut. Valtaosa piti liputtamista periaatteessa hyvänä mallina, mutta he eivät omien vastaustensa mukaan olleet vielä työssään kohdanneet liputtamista kaipaavia nuoria.

Myönteistä oli, että seurantakartoituksen mukaan liputtaminen koettiin teknisesti helpoksi eivätkä vastaajat olleet kohdanneet teknisiä ongelmia. Myös nuorten sekä

vanhempien asenne koettiin pääasiassa myönteiseksi. Osa ensimmäisessä seurantakartoituksessa esiin tulleista huolenaiheista osoittautui siis aiheettomiksi.

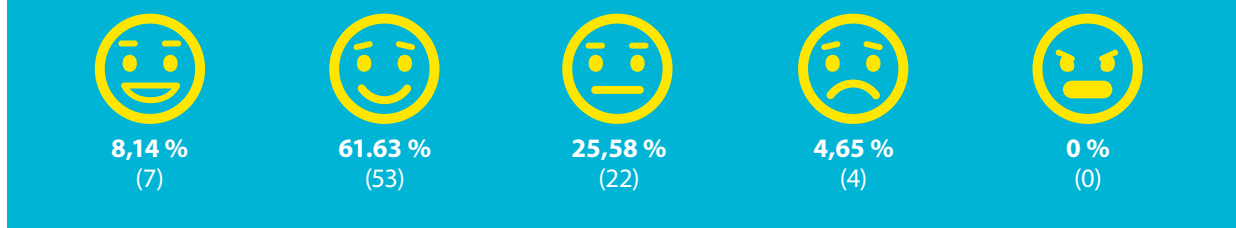
Ammattilaiset korostivat vastauksissaan, että liputtamisesta pitää puhua avoimesti nuoren ja tarvittaessa myös hänen vanhempiansa kanssa. Suurin osa seurantakartoitukseen vastanneista uskoo, että nuoret ja vanhemmat suhtautuvat liputukseen vähintään neutraalisti, mutta luultavimmin myönteisesti. Ammattilaisella on hyvä olla käytössään keskustelua helpottavia työkaluja, esimerkiksi A4-tiedote liputtamisesta ja Youtube-aineistoa. Tietenkin myös avoin monikanavainen viestintä jo ennen mahdollista liputusta vaikuttaa toimintaan liittyviin mielikuviin.

Tässä erään osallistujan kommentti luottamuksen merkityksestä:

”Luulen, että monet nuoret ovat pohjimmiltaan tyytyväisiä siihen, että heistä välitetään. Liputus on tehtävä heille hyvin tutuksi ja läpinäkyväksi, jotta syntyy luottamus siihen, että tietoja ei väärinkäytetä, eikä nuorta leimata. Jos luottamusta ei synny, liputuslupaa ei varmasti tule.”

Seurantakartoituksessa tiedusteltiin jälleen vastaajien näkemyksiä nuorten asioita koskevan yhteistyön tilasta. Seurantavaiheessa se koettiin parempana kuin lähtötilanteen kartoituksen aikaan. Tosin tulokset näinä kahtena ajankohtana eivät ole täysin vertailukelpoiset: lähtötilanteen kartoituksessa arvioitiin pelkästään viranomaisten välistä toimintaa, kun taas myöhemmässä seurantakartoituksessa kysymys koski laajemman ammattilaisjoukon välistä yhteistyötä.

Kuva 10. Espoon alkukartoitus todensi koulutuksissa havaitun innostuksen Tajua Mut! -toimintamallia kohtaan.

Espoo: lähtötilanteen kartoitus levitti tietoa ja keräsi tunnelmia uudesta toimintatavasta

Espoon lähtötilanteen kartoitus (ks. kartoituksen rakenne kuvassa 7) toteutettiin tilanteessa, jossa koulutukset olivat käynnistyneet, mutta osa vastaajista ei ollut vielä osallistunut koulutukseen. Keskustelu oli avoinna verkossa elokuun kolme viimeistä viikkoa, ja siihen osallistui 157 henkilöä.

Myös Espoossa uuteen toimintamalliin suhtauduttiin pääosin myönteisesti. Yhteensä 70 prosenttia valitsi myönteisen tunnetilan. Toisin kuin Mikkelissä, Espoossa muutama suhtautui kielteisesti toimintamalliin.

Vastaajien mukaan myönteistä toimintamallissa oli sen tuoma uusi ulottuvuus yksilökeskeiseen työkuultuuriin ja eri tahojen sitouttaminen toimintaan nuoren hyväksi toteutettavaan toimintaan jo varhaisessa vaiheessa. Toimintamalli koettiin hyvänä tapana ilmaista huoli myös tilanteissa, joissa raskaamman prosessin käynnistäminen ei ole vielä tarpeen. Koulun ja opettajien rooli nähtiin tärkeänä toimintamallin eteenpäin viemisessä ja hyödyntämisessä. Luonnollisesti uudesta asiasta toivottiin myös lisää tietoa. Osa vastaajista ei vielä tuntenut toimintamallin kaikkia periaatteita. Joillekin oli epäselvää muun muassa se, puhutaanko liputuksesta nuoren kanssa etu- vai jälkikäteen.

Espoossa kysymyksiä herättävät erityisesti seuraavat aiheet:

Liputuksen kynnys

- Kuka, miksi, milloin?
Miten eroaa lastensuojeluilmoituksesta?
- Saadaanko yhteistyölupa nuorelta ja/tai perheeltä?
- Miten juuri minä hyödyn tästä?

Mitä liputuksesta seuraa?

- Kuka varmistaa, että asiat etenevät?

Millaista on yhteistyö liputuksen jälkeen?

- Lisääkö kiirettä täysiin työpäiviin?
- Selkeät vastuut ja työmäärä?
- Miten salassapito vaikuttaa?

Toimintamalli koettiin hyvänä tapana ilmaista huoli myös tilanteissa, joissa raskaamman prosessin käynnistäminen ei ole vielä tarpeen.

Toimintamalli herätti sekä epäilyjä että toiveikkuutta:

”Näiden kaikkien lakimuutosten ym. keskellä tuntuu ylimääräiseltä vaivalta ottaa vielä liputus puheeksi nuoren ja perheen kanssa. Ja mitä, jos liputus ei johda kuitenkaan mihinkään tai vasta pitkän ajan kuluttua, jolloin perhekin on aivan ymmällä? Liputusta markkinoidaan matalalla kynnyksellä jo paljon ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä, eli silloin periaatteessa kaikista asiakkaista pitäisi liputtaa, sillä kaikilla asiakkailla on jokin huoli. Valitettavasti suhtaudun aika skeptisesti tähän, ja mielestäni sitä kai jo osaa hankkia tarvittavat yhteistyökumppanit verkostopalaveriin. Enpä tiedä, aika näyttää!”

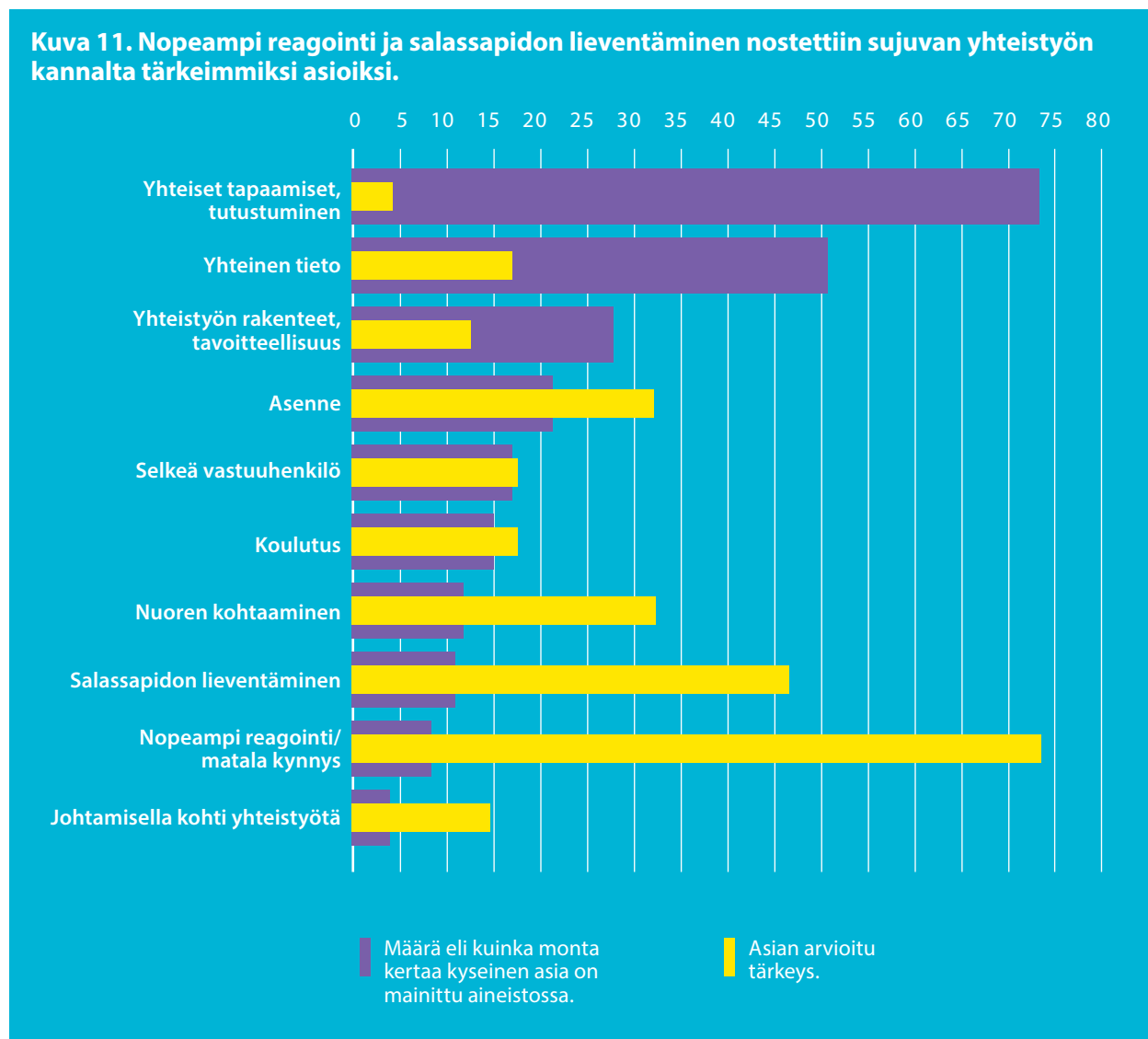
”Odotan innolla, kuinka malli lähtee toimimaan. Pientä pelkoa on, että perheiden kanssa voi tulla ensin ongelmia yksityisyyden kanssa, mutta uskon, että yhteinen ymmärrys saadaan aikaiseksi. Toivon myös, että vastaava malli saataisiin niille, joista kukaan ei välitä, ei varsinkaan se oma perhe.”

Myös tässä lähtötilanteen kartoituksessa osallistujat vastasivat kysymykseen: "Miten viranomaisten välistä yhteistyötä tulisi kehittää?" 44 prosenttia kartoituksen osallistujista arvioi, että nuorten asioihin liittyvä ammattilaisten välinen yhteistyö toimii Espoossa hyvin. 34 prosenttia osallistujista näki siinä parantamisen varaa, ja 22 prosenttia suhtautui siihen neutraalisti. Parannusehdotukset liittyivät useimmiten erilaisiin keinoihin ja tapoihin tutustua paremmin toisiin toimijoihin. Aina ei tiedetä, kehen ottaa yhteyttä, ja ketkä voisivat olla mahdollisia kumppaneita.

Muiden tuntemista pidettiin edellytyksenä hyvälle yhteistyölle.

Osallistujien mukaan tarvitaan selvät ohjeet ja toimintatavat, miten yhteistyötä toteutetaan käytännössä matalalla kynnyksellä salassapitoa rikkomatta. Esimiesten ja ylemmän johdon yhteistyö ja tuki on tärkeää yhteistyömallien vakinaistamisessa ja asenteisiin vaikuttamisessa. Selkeästi pilkotut tavoitteet, yhteiset koulutukset yli palvelu- ja yksikkötoimintarajojen sekä yhteiset pelisäännöt antavat raamit yhteistyön kehittymiselle.

Kuva 11. Nopeampi reagointi ja salassapidon lieventäminen nostettiin sujuvan yhteistyön kannalta tärkeimmiksi asioiksi.

8.2 Huomioita Tajua Mut! -toimintamallista kokeilun alkuvaiheessa Mikkelissä

Nuorisotutkimusseura ry/ Nuorisotutkimusverkosto

Pirjo Junntila-Vitikka, KM, nuorisotutkija

Jussi Ronkainen, YTT, johtaja, Juvenia – nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Mikkelin ammattikorkeakoulu

Tässä luvussa tarkastellaan Mikkelin Tajua Mut! -hankkeen ohjausryhmän, hanketiimin jäsenten, liputtamisessa mukana olleiden ammattilaisten sekä nuorten näkemyksiä mallin toivuudesta, vahvuuksista, kehittämisen kohteista ja mahdollisesta vaikuttavuudesta. Aineisto koostuu ohjausryhmän ja hanke-toimijoiden sekä nuorten haastatteluista¹⁶. Hanketoimijoiden ryhmähaastatteluun osallistuivat kaksi etsivää nuorisotyöntekijää, hankepääällikkö sekä liputtajia edustavat päihdetyön-ohjaaja ja sosiaalisyöntekijä. Heistä käytetään tässä yhteisnimitystä hanketoimijat. Lisäksi aineistoa on kerätty osallistuvalla havainnoinnilla tutkijoiden osallistuttua toimintamallin käyttäjäkoulutukseen sekä hankkeen järjestämään seminaariin nuorten parissa toimiville tahoille.

Tutkimusaineisto on kerätty loka–marraskuussa 2014, jolloin lippupareja oli muodostunut vasta kolme ja toimiin oli päästy vain yhden nuoren kanssa¹⁷. Tutkijat eivät voineet haastatella kyseistä nuorta, mutta nuori kertoi hänen kanssaan työskennelleelle päihdetyönohjaajalle kokemuksistaan palveluprosessin eri vaiheissa ja antoi luvan välittää tiedot tutkimuskäyttöön. Tämän nuoren tarina on tärkeässä roolissa, kun Tajua Mut! -toimintamallia kuvataan osana nuorten palvelujärjestelmää. Tarina kerrotaan sekä liputtavan päihdetyönohjaajan että nuoren itsensä näkökulmasta.

Mallin ja hankkeen arviointia täydennetään kaikkein keskeisimmän kohderyhmän eli nuorten ja heidän huoltajiensa haastatteluilla, kun liputuksen jälkeiset toimet heidän kohdallaan ovat käynnistyneet ja niitä voidaan arvioida.

Liputtaminen konkretisoi verkostotyön, ja nuori sai mahdollisuuden vaikuttaa yhteistyön muotoihin ja myös siihen, keitä verkostoon kutsutaan. Yhteistyö ei olisi kuitenkaan käynnistynyt ilman sinnikästä ja asialle omistautunutta päihdetyönohjaajaa.

16 Nuorten aineiston muodostavat 1) kolmen nuoren haastattelut, 2) ostoskeskuksesta tavoitettujen nuoren kommentit ja 3) päihdetyönohjaajan välittämä tarina liputetun nuoren kokemuksista. Hanketoimijoiden ryhmähaastattelussa menetelmänä käytettiin myös työpajatyöskentelyä, jonka tuloksia hyödynnetään aineistossa. Ohjausryhmän (8 henkilöä) haastattelun tausta-aineistona käytettiin päihdetyönohjaajan kertomusta liputetusta nuoresta ja hänen ohjausprosessistaan sekä nuoren omaa reflektiota tilanteesta (nuoren tarina).

17 20.11.2014 Mikkelissä oli liputettu 76 nuorta, joista kuuden kohdalla oli muodostunut lippupari. Heistä kahta nuorta oli liputtanut kolme tahoja. Lupa yhteistyölle on annettu neljän nuoren tapauksessa.

Työntekijöiden ja palvelujärjestelmän näkökulma

Päihdetyönohjaajan tarina avaa konkreettisesti, millainen liputusjärjestelmä on osana etsivää nuorisotyötä ja erityisnuorisotyötä. Liputtaminen konkretisoi verkostotyön, ja nuori sai mahdollisuuden vaikuttaa yhteistyön muotoihin ja myös siihen, keitä verkostoon kutsutaan. Yhteistyö ei

olisi kuitenkaan käynnistynyt ilman sinnikästä ja asialle omistautunutta päihdetyönohjaajaa.

Ryhmähaastattelussa Tajua Mut! -hankkeen toimijat löytävät monia etuja, jotka puoltavat liputusjärjestelmän vakiinistamista Mikkelissä ja laajemminkin Suomessa. Tajua Mut! -mallin erityisinä vahvuuksina nähdään mahdollisuus laaja-alaiseen verkostoyhteistyöhön, ajatus varhaisesta

Oo kiltti ja vastaa! – Liputtajan tarina

Päihdetyöntekijälle soitetaan terveyspalveluista ja häntä pyydetään ottamaan yhteyttä täysi-ikäiseen nuoreen. Työntekijä yrittää saada yhteyttä nuoreen soittamalla ja lähettämällä tälle tekstiviestejä useamman viikon ajan.

Mä soitelin perään, mut hän ei vastannut... Sitten mulla tuli jo hätä, että onko sitä nuorta enää olemassa. Toivo heräs, kun tuli työpuhelimeen soittoja aamuneljän aikaan. Et ok, tää nuori on olemassa vielä. Ja päätin, että mulla on puhelin tästä lähtien mukana, että jos se soittaa mulle vielä keskellä yötä, niin mun on pakko sen verran vastata, että oo kiltti vastaa mulle myös päiväsaikaan.

Päihdetyöntekijä liputtaa itsensä kesäkuussa yhteistyöhön ja ilmoittaa siitä tekstiviestillä nuorelle. Lisäksi nuorelle lähetetään tieto liputuksesta myös kirjeitse. Heinäkuussa saadaan toinen liputus – muodostuu osuma. Etsivä nuorisotyöntekijä soittaa nuorelle ja kysyy lupaa kutsua kokoon verkosto.

Ekalla soitolla oli, että vähän "ai mitä, ai mistä sä soitat, ketä ne liputtajat?". Sit se oli vähän sekaisin, että mistä organisaatiosta ne liputtajat oli. Mä esittelin liputusmallin. Sit se sano, että halusi miettiä sitä asiaa pari päivää, että antaako sen luvan. Soitin kerran sen jälkeen turhan soiton, ettei vastannut. Mut seuraavalla viikolla vastas, ja se nuori sano, että "kyllä se käy, se on ihan ok". Sit se oli aika helppo soitto se toinen, kun irtosi lupa. etsivä nuorisotyöntekijä

Me jossakin vaiheessa päästiin tän nuoren kanssa sellaseen, että hän suostu kirjottamaan mulle tekstiviestejä. Me saatettiin kirjottaa päivässä tunnin verran tekstiviestejä toisillemme. No voitte kuvitella tämmösellä puhelimella, jolla vois vaan heittää sorsia, niin yritäpä tunti viestitellä.

Myöhemmin tulee vielä kolmas liputus. Käy ilmi, että nuori on itse pyytänyt kolmatta osapuolta liputtamaan, jotta saa tämän mukaan verkostoon. Verkostopalaveri sovitaan ja siitä ilmoitetaan nuorelle. Nuori haluaa, että häntä tullaan tapaamaan hänen kotiinsa. Hän kuitenkin peruu tapaamisen ja myöhemmin myös muita tapaamisia.

Tunti ennen tapaamista tuli tekstiviesti, että mua pelottaa aivan hirveesti, että mä oon juonut koko aamun, että mä en pysty tähän tapaamiseen. Mä laitoin sille viestin... viestin sisältö oli, että älä pelkää. Tässä ei oo tarkoitus saada sua selkää seinää vasten... Soitin ja sanoin, että oo kiltti, tapaa mut kahden kesken. Se sano, että ookoo. Sovittiin seuraavalla aamulla tapaaminen. Ja mä aamulla soitin sille ja että älä oo peloissas. Kun oikeasti tapaat minut, niin huomaat, ettei mua voi pelätä. Oo kiltti, et tavataan...

Kun nuori uskaltaa vihdoinkin tavata päihdetyöntekijän, luottamus heidän välilleen pääsee rakentumaan. He tapaavat kahden päivän välein, ja verkostotapaaminenkin lopulta onnistuu. Nuori haluaa saada elämänsä järjestykseen, ja päihdetyöntekijän sekä muun verkoston avulla se vähän kerrassaan mahdollistuu. Tehtävä ei kuitenkaan ole helppo, vaan se vaatii kaikilta sitoutumista.

Nuoren oma tsemppaus on ollut ihan hillitöntä... se oli koulupuoli, joka oli yhtenä liputtajana, ja sieltä kautta nuori saa koko ajan ihan mielettömiä voiton hetkiä. Se on ruvennut tsemppaamaan sitä mukaa, kun juominen vähentyy. Se on semmonen kierre, että se pystyy tekemään jotakin muutakin, ja se taas motivoi toiselle puolelle. Ymmärrys siitä, että häntä oikeasti halutaan auttaa ja hänestä pidetään kiinni.

Yhtä lukuun ottamatta kaikki lainaukset päihdetyönohjaajan.

puuttumisesta nuorten ongelmiin sekä nuoren oman toimijuuden kunnioittaminen. Hanketoimijat tarkastelevat ryhmähaastattelussa mallin hyötyjä ja kehittämiskohteita nuorten ja vanhempien, oman työtehtävänsä ja organisaation sekä palvelujärjestelmän näkökulmasta. Yhteistyön merkitys korostuu kaikilla tasoilla. Hanketoimijoiden työpajatyöskentelynä toteuttamia näkemyksiä mallin vahvuuksista ja kehittämiskohteista on koottu liitteeseen 1.

Työntekijän näkökulmasta mallin vahvuuksina pidetään sitä, että sen avulla nuoren ympärillä olevaa verkostoa voidaan tunnistaa ja koordinoida entistä paremmin. Malli on kannustanut hanketoimijoita tarkastelemaan laajemmin nuoreen kiinnittyvää toimijaverkostoa, tiivistämään yhteistyötä ja löytämään myös uusia toimijoita.

Mä oon aivan fiilikissä tästä. Ja tää on se juttu. Koska tää tietyllä tavalla pakotti meidät olemaan sen nuoren kanssa aktiivisia. Tää oli täysi-ikäinen nuori. Yks toimijataho sanoi, että jos tapaamista ei koskaan toteudu, niin heidän pitää miettiä, että lopetetaanko tämä, koska hän ei voi vain lyödä kalenteria lukkoon tapaamisille, jotka eivät koskaan toteudu. Se, että liputus tekee meille sen raamin, vaikka se on työntekijälle hankalaa. Mut työntekijä ei voi kuitenkaan laskea irti, koska nuoren etuahan tässä ajetaan. Eihän me tehdä tätä sen takia, että me saatais vaan tästä palkkaa. Tää on meidän työtä, ja me saadaan palkka tehdystä työstä ja me pidetään siitä nuoresta kiinni. Ymmärrän, ettei kukaan halua tehdä turhaa työtä. Jossain vaiheessa aika ei riitä kaikkeen. Mutta tää anto mahdollisuuden pitää kiinni silloinkin, kun olisi voinut sanoa, että en jaksa

Hanketoimijoiden haastattelu

Palvelujärjestelmän kannalta ajatellaan, että malli selkeyttää verkostoyhteistyötä ja aktivoi sen toimimaan ajoissa nuoren hyväksi. Tämän toivotaan edistävän myös työn tehokkuutta siten, että päällekkäiset työt karsiutuvat. Malli voi paljastaa myös tuntemattomat yhteydet oman organisaation sisällä.

Isommissa yhteisöissä voi olla sama nuori asiakkaana, mutta ne eivät edes keskenänsä tiedä (asiasta).

Hanketoimijoiden haastattelu

Miksi lippupareja ei muodostu?

Mallin kehittämiskohteet ja alkuvaiheen kipupisteet avautuvat tarkastelemalla lippuparien muodostumista. Verkostoyhteistyön käynnistyminen edellyttää useampaa kuin yhtä liputusta samasta nuoresta. Mikkelissä on 20.11.2014 mennessä muodostunut kuusi lippuparia.

Hanketoimijoiden ja ohjausryhmän mielestä lippupareja ei muodostu toivotulla tavalla, koska

1. liputuksella ei nähdä lisäarvoa nykyiseen, jo olemassa olevaan verkostoyhteistyöhön
2. nuorten parissa toimijat voivat olettaa, että liputuksesta seuraa heille lisätyötä, johon he eivät ole halukkaita
3. uusi tekniikka ja järjestelmän käyttöönotto oudoksuttaa tai toimijat voivat vastustaa uusien järjestelmien käyttöönottoa olemassa olevien rinnalle
4. liputuksen kriteerit ovat epäselvät, toimijat voivat pelätä leimaavansa nuoren tai eivät osaa päättää, milloin huoli on riittävä liputukseen
5. joidenkin toimijoiden asenne uudistuksiin aiheuttaa aina muutosvastavirtaa, oli kyseessä sitten uusi toimintamalli tai tekninen järjestelmä.

Toimintamallin käytön suuremmaksi haasteeksi voi nousta nuorten parissa toimivien viranomaisten houkuttelemisen sen aktiivikäyttäjiksi. Vaikeimmassa asemassa olevien nuorten parissa työskentely vaatii pitkäjänteistä sitoutumista. Tajua Mut! -mallin kaltainen järjestelmä voi edesauttaa monialaista yhteistyötä, mutta toiminnan vaikuttavuus nojaa lopulta työntekijöihin, jotka tekevät työtä työajoista ja vastoinkäymisistä piittaamatta.

Nuoret just ei ehkä halua pyytää suoraa apua tosi monet. Niin sit, että sitä annetaan ja annetaan, niin sit se tulee lopulta perille. Se on just se, mikä tässä on tärkeää, ettei annettais periksi.

Ohjausryhmän haastattelu

Järjestelmän käyttökoulutukseen osallistuneet vahvistavat, että Tajua Mut! -toimintamallin tekninen järjestelmä on yksinkertainen eikä sen haltuunotto vie ammattilaisilta paljon aikaa. Toimintamallin käyttöönotto ja juurruttaminen osaksi nuorten parissa toimivien työnkuvaa vaatii kuitenkin pitkäjänteistä motivointi- ja perustelutyötä.

Tää on aina se uusi väline ja uusi tapa toimia. Ja se vaatii sitä jalkatyötä siellä kentällä niinku meidän käyttäjien ja kaikkien verkoston osallisten kesken, että tota se on niinku ihan missä tahansa muussakin uudessa toimintatavassa niin aikansa ottaa.

Ohjausryhmän haastattelu

Systemi avaruudesta

Mikkelissä päätös mallin käyttöön ottamisesta oli tehty, ennen kuin toimijoita oli informoitu tai heiltä oli kysytty mielipidettä. Nuorisotyössä on totuttu, että uudet ideat ja avaukset lähtevät alan toimijoilta, eivät ylempältä johdolta, kuten tässä tapauksessa. Tällä lähtöasetelmalla on saattanut olla vaikutusta siihen, että käyttäjät eivät ole aktivoituneet toivotulla tavalla. Toisaalta haastatteluissa korostuvat myös yksilökohtaiset erot ja yleinen myönteinen suhtautuminen kokeiluun alkuvaiheen jälkeen:

Silloin ei puhuttu liputuksesta, vaan olisko se ollut joku flägin-systeemi. Se tuotiin siis olkkari-tiimiin, että tämmönen tulee Mikkeliiin, että se on jo päätetty. Sitten me katottiin Youtube-video, missä oli terveydenhoitaja tai opettaja työpöytänsä takana, ja sitten siellä oli tietokone ja sitten siellä yhdisty jotain. Me oltiin kaikki tällain – oikeesti varmaan ensimmäinen ajatus oli, että mitä helvettiä. Mitä me tehdään? Mitä meille tuodaan? Se tulee jostakin niinku avaruudesta, että tämmönen systeemi tulee Mikkeliiin. Ja sit näytetään Youtubesta. Kaikki ihan että mitä? Sillä ei ollut mitään pohjaa, mitään teoriaa. Meillä ei ollut mitään ajatusta, mitä tästä tapahtuu. No sitten hyvin nopeastihan se rupes rakentumaan

Hanketoimijoiden haastattelu

Minä kuulin liputusjärjestelmästä, kun mie tulin tänne olkkarille töihin... Minä olen sellanen ilotulitusraketti tai pommi, ihan miten nyt haluaa. Minä innostun hyvin nopeasti kaikesta uudesta... Seuraavana päivänä mulla oli tunnukset ja koulu-tus ja saman tien laitettiin homma käyntiin, ja minä pääsin liputtamaan. Minulla oli valmiina jo asiakkuudet – tai ohjattuna jo mulle nimi ja tiesin, että koska en muuten saa yhteyttä, niin ruvetaan toimimaan näin. Tämä oli mulle heti sellanen, et Bling, tämä on mahdollisuus

Hanketoimijoiden haastattelu

Työntekijöiden asennoitumiseen vaikuttavat monet eri tekijät, kuten työntekijän oma rooli palvelujärjestelmässä, kokemukset suhteista nuoriin, verkostoon ja järjestelmään sekä henkilökohtainen suhtautuminen uuteen tai ”ylhäältä annettuun”. Toimijoiden sitoutumisen kannalta olisi tärkeää, että he ovat mukana uuden mallin suunnittelussa jo ennen, kuin tehdään päätös sen käyttöönotosta.

Etsivät puhelinvaihteena

Alkuperäisestä Hollannissa toteutetusta mallista poiketen Mikkelissä on haluttu suomalaisen nuorisotyön eetoksen mukaisesti korostaa nuoren subjektiviteettia. Lisäksi on haluttu vahvistaa nuoren roolia vastuullisena, omaa elämäänsä tavoitteellisesti ohjaavana toimijana. Käytännössä tämä lähtökohta on ohjannut toimintaa siten, että verkostoyhteistyön käynnistäminen edellyttää nuoren ja hänen perheensä suostumusta. Lisäksi nuoren omaa käsitystä tilanteesta, toiminnan tavoitteista sekä ratkaisuisista pidetään keskeisenä lähtökohtana liputuksen avulla muodostuvassa yhteistyössä. Yhteistyöluvan saaminen ei näyttäydä tässä aineistossa kynnyskysymyksenä. Haasteeksi näyttää muodostuvan se, että luvan kysyminen kuuluu lakisäädösten

Työntekijöiden asennoitumiseen vaikuttavat monet eri tekijät, kuten työntekijän oma rooli palvelujärjestelmässä, kokemukset suhteista nuoriin, verkostoon ja järjestelmään sekä henkilökohtainen suhtautuminen uuteen tai ”ylhäältä annettuun”.

vuoksi etsiville nuorisotyöntekijöille. He kun kokevat, että heidän roolinsa liputusprosessissa on heidän ydintehtävälleen vieras.

Meitä edelleen mietityttää ne tietyt seikat niissä soittoyhteyksissä, koska meiltä aika usein kysytään sitä, että ai mistä on huoli ja näin kun me ei tiedetä. Meillä ei ole sitä tietoa. Kun vanhemmat tai nuoret eivät tiedä, miltä se ohjelma näyttää. Vaikka siitä on nuorille tiedotettu. Kun ei tiedetä, että siellä ei ole muuta kuin se nimi ja puhelinnumero ja alikäisten kohdalla huoltajan nimi ja numero. Niin siinä ei ole meille mitään informaatiota. Mietittiin sitä, mikä on osoittanut myöskin sitä näitten soittojen perusteella – kun että sieltä tulee ensimmäisenä, että mistä on kyse? No, ei tietä. Me ei voida tietää, mistä on kyse. Ja sit me vaan sanottiin, että jos te annatte luvan, niin teillä on mahdollisuus sitten päästä näitten viranomaisten kanssa saman pöydän ääreen keskustelemaan, mistä on kyse. Tässä tietysti kun me ei olla semmonen aktiiviliputtajataho siitä syystä, että me nähdään muutenkin ne liputukset. Niin mä en miellä itteeni käyttäjäksi, vaan enemmän hallinnoijaksi tai rekisterin koodinnoijaksi. Hyviä kokemuksia silti on, ja usko tätä kohtaan vahvistuu.

Hanketoimijoiden haastattelu

Etsivät nuorisotyöntekijät ovat keskeisessä asemassa toiminnan koordinoijina ja portinvartijoina. Heillä on pääsy järjestelmään, ja he näkevät liputettujen nuorten sekä liputtavien tahojen nimet sekä yhteystiedot. Kun lippupari muodostuu, etsivä nuorisotyöntekijä kysyy luvan yhteistyöhön nuorelta ja tämän vanhemmilta. Mikkelissä on katsottu järkeväksi, että etsivä nuorisotyöntekijä ei itse toimi

liputtajana. Jos hänelle kuitenkin on jo aiemmin muodostunut asiakassuhde liputettuun nuoreen, hän voi merkitä itsensä järjestelmän kautta mukaan verkostoon. Jos nuori ei ole ennestään etsivän nuorisotyön asiakas, työntekijät eivät saa tietoa nuoren tilanteesta ja he jäävät lähtökohtaisesti verkoston ulkopuolelle. Liputtajat tai nuori voivat tuki pyytää etsivän työntekijän mukaan yhteistyöhön.

Etsivän nuorisotyön toimintamalli on kehitetty matalan kynnyksen palveluksi, joka auttaa nuoria ohjautumaan tarvitsemiinsa viranomaispalveluihin. Etsivään työotteeseen kuuluu tavanomaisesta viranomaisuudesta poikkeava, vapaaehtoisuutta ja nuorilähtöisyyttä korostava asiakassuhde, joka auttaa luomaan luottamuksellisen suhteen nuoreen¹⁸. Onnistuneessa auttamistyössä on kysymys juuri luottamuksen rakentumisesta, ei niinkään rakenteista tai palveluiden ulkoisista puitteista. Tämä seikka tuli hyvin näkyväksi myös alussa esitetystä päihdetyönohjaajan ja nuoren tarinasta.

Vaikuttaa siltä, että nuoret kokevat etsivän nuorisotyön – tai etsivällä työotteella toimivan työntekijän, kuten tarinamme päihdetyönohjaajan – muita viranomaisia helpommin lähestyttäväksi, sillä etsivät kykenevät toimimaan joustavasti nuorten reviiirillä ja nuorten ehdoilla¹⁹. Tästä syystä etsivillä työntekijöillä on suuri merkitys matalan kynnyksen tukipalveluissa. Sen huomioiminen voikin olla avainkysymys Tajua Mut! -toimintamallin kehittämisessä.

Etsivän nuorisotyön lisäksi aineistosta nousee esiin myös muita toimintamalleja, joiden yhteen sovittaminen Tajua Mut! -järjestelmän kanssa on herättänyt kysymyksiä. Keskustelussa nousee esiin lastensuojelulain soveltaminen: milloin tehdään lastensuojeluilmoitus ja milloin liputetaan. Esiin nousee myös poliisihallinnon lanseeraama Ankkurimalli, jonka käyttöönotosta on vastikään sovittu myös Mikkelissä. Kyse on laajemmasta kuntien nuorten palveluja koskevasta ilmiöstä, jossa eri hallinnonaloille muodostetaan uusia monialaisia toimintamalleja eikä mikään taho ole perillä kokonaisuudesta.

18 Puuronen, Anne: Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/-verkosto. 2014.

19 Suunta-verkkopalvelua koskevassa tutkimuksessa (Gretschel, Anu & Junntila-Vitikka, Pirjo: Kokemuksia nuorten Suunta-ohjauksesta verkossa. ”Yläfemmas sulle, kun autoit eteenpäin! Tässähän tuntee itsensä kuin toiseksi ihmiseksi!” Sitran selvityksiä 76. Helsinki: Sitra & Nuorisotutkimusseura/-verkosto. 2014.) eräs kuusi vuotta järjestelmän ulkopuolella ajelehtinut nuori kertoi verkko-ohjaajalle, ettei luota psykiatreihin eikä muihin viranomaisiin. Kun ohjaaja ehdottaa yhteydenottoa etsivään nuorisotyöntekijään, nuori innostuu ja kertoo, ettei ole aiemmin sellaisesta edes kuullut. Ehkäpä jo nimike ”nuorisotyöntekijä” saa nuoren suhtautumaan palveluun varauksettomammin. Myös tutkijan havainnot etsivien nuorisotyöntekijöiden ja nuorten suhteesta Mikkelin ostoskeskuksessa tukevat käsitystä, että etsivällä työllä on luottamusta herättävä imago nuorten keskuudessa.

Nuorten näkökulma

Tutkimus nuorten näkökulman selvittämisestä on vielä kesken. Tässä luvussa esitellyt alustavat havainnot perustuvatkin muutaman nuoren haastatteluun. Kovin laajamittaisia johtopäätöksiä ei aineiston perusteella ole siis syytä tehdä, mutta yksittäistenkin nuorten näkemykset ja kokemukset palveluista ovat toimintamallin kehittämisen näkökulmasta arvokkaita. Nuorten ja osin perheiden näkökulmaa pyritään valottamaan myös ammattilaisten silmin²⁰.

Työntekijät näkevät, että Tajua Mut! -malli hyödyntää monella tavalla nuorta ja hänen perhettään. Ammattilaiset kokevat, että liputtaminen ja siitä seuraava verkostoyhteistyö auttavat perhettä näkemään nuoren todellisen tilanteen. Lisäksi se tarjoaa tukiverkoston, joka parhaimmillaan voi auttaa koko perhettä löytämään ratkaisuja ongelmiinsa. Perheen taakka kevenee, kun ammattilaiset tarjoavat aktiivisesti tukea:

Joskus käy niin, että perhe on se, joka yrittää haalia kaikkia tahoja kasaan.

Hanketoimijoiden haastattelu

Erityisesti työntekijät arvostavat Tajua Mut! -malliin olennaisesti kuuluvaa nuoren toimijuuden korostamista. Nuori on itse mukana kuulemassa ja keskustelemassa häntä koskevista asioista, ja hän saa itse vaikuttaa siihen, ketä verkostoon kutsutaan.

Liian paljon järjestelmässä on sitä, että asiantuntijat ovat kerinneet keskustella sen nuoren asiat jo etukäteen ja päättää toimintamallit. Ja sitten, kun se nuori tulee paikalle, niin sille ladellaan kaikki valmiina.

Hanketoimijoiden haastattelu

Nyt tilanne on se, että meitä on kolme liputtajaa, mut nuori on ilmoittanut, että hän haluaa siitä yhden tiputtaa pois. Hän haluaa jatkaa vaan kahden tahon kanssa. Nuorella on tähän oikeus.

Hanketoimijoiden haastattelu

Itsemääräämisoikeuden merkitys nousee hyvin esiin myös oheisesta, päihdetyönohjaajan sanoin kerrotusta tarinasta, jossa nuori tuo näkyväksi oman kokemuksensa liputukseen liittyvästä prosessista²¹.

20 Hanketoimijoiden työpajassa työntekijät pyrkivät katsomaan Tajua Mut! -mallia myös nuorten ja perheiden näkökulmasta. Lisäksi yhden liputetun nuoren tarina kerrotaan hanketoimijoiden haastattelussa päihdetyönohjaajan välityksellä.

21 Nuori ei ollut vielä tuossa vaiheessa valmis antamaan haastattelua meille tutkijoille, mutta suostui tekemään sen tutun päihdetyöntekijän välityksellä.

Hän halus olla piilossa ja piste! – Nuoren tarina

Silloin, kun se soitto tuli, niin tää nuori oli liputuksesta aivan ulalla. Se oli aivan ihmeissään, että mitä tässä yli-päätensä tapahtuu, mistä on kyse? Se sano, ettei hän muistanut, kuka häntä oli yrittänyt tavoittaa. Kyllä hän muistaa, että puhelin soi ja viestejä oli, mutta hän oli niin päissään, ettei hän muistanut. Ne kirjeet, jotka olivat tulleet siitä liputuksesta. Se sano, että hän repi sellaiset kaikki kirjeet. Tekstiviesti oli se, mikä oli jäänyt hänelle mieleen.

Mutta sitten nuori oli myös ihmeissään siitä, miten moni oli hänestä huolissaan. Kun hän tajus tän, niin se reaktio oli suuttumus. Se oli hirveen vihainen siitä, että hittooko musta huolehditte, antakaa mun olla. Sitten tuli se soitto, ja nuori sano, ettei hän suostu siihen ja hän jäi miettimään sitä. Kun toinen soitto tuli, niin hän suostui siihen pakon edessä. Hän pelkäs, että jos hän ei anna tähän lupaa, niin hänet viedään Moiskaan (laitoshoitoon). Tai hänen oven takana on poliisit tai jotain muuta. Hän ei ollut kartalla, mitä tää liputus oikein on... Ja se anto luvan sitä varten, että se ajatteli, että hän pelaa tällä itellensä jatkoaikaa: hän ei joutu pakkotoimenpiteiden kohteeksi. Se pystyy jallittamaan meitä vielä jatkossakin, kieltäytymään palaveriajoista ja muusta.

Luvan antamisen jälkeen iski ihan selkee paniikki, ja se pelkäs koko ajan sitä, että hänen oven takana on kohta joku. Ja sitten hänellä oli se ensimmäinen tapaaminen, jonka hän perui. Niin se tuli ihan siitä, että hänellä oli niin selkeä paniikkikohtaus siitä, että hänen on tavattava uusia vieraita ihmisiä. Ja silloin rupes juomaan. Toinen tapaaminen peruuntui ihan samalla tavalla. Paniikkikohtaus ja sit ruvetaan taas vetämään kaljaa.

Ja se sano, että hän mietti silloin, kun se puhelin soi. Se nimittäin soi tosi pitkään. Se sano, että hän mietti, vastaako vai ei. Ja sitten hän teki sen päätöksen, että vastaa. Ja mä muistan, kun mä sanoin sille nuorelle, että älä hyvä ihminen pelkää. Nyt on tilanne, että kohta me pelätään molemmat. Että minä pelkään, että sinä et vastaa, ja sinä pelkää vastata, että voidaanko lopettaa tää pelkäminen. Voidaanko ruveta tekemään jotain. Sit se sano, että silloin tuli ensimmäistä kertaa semmonen vähän edes turvallisempi olo. Ja sit se sano, että tuli se halu nähdä ja tavata kahden. Mut se sano, että hän ajatteli vielä, että hän saa vielä skipattua ne kaikki yhteispalaverit.

Se sano, että hänestä tuntuu tällä hetkellä, että oli tosi hyvä, että häntä ei jätetty rauhaan. Jos nyt sais valita, niin hän ei vielääkään olis halunnut sitä isoa palaveria, mutta hänellä on silti semmonen filis, että onneksi se pidettiin. On asioita, joita sen palaverin jäljiltä sovittiin ja tää nuori ei haluais tehdä. Esimerkiksi mä oon lähdössä yhdessä hänen kanssaan tonne X-paikkaan käymään... me ollaan psyykattu se silleen, että hän ottaa sen sellasena kokemuksena, että aina ei oo kiva tehdä asioita, ni yhden kerran sen asian voi tehdä, kun sen tekee sillain turvallisessa seurassa eikä se velvoita mihinkään. Niin sen jälkeen hänellä on oikeus: sen kun sanoo vaan, että tätä ei enää, niin se on sitte.

Hän tykkää tälläsista, että tää mahdollisti sen yksilötaapaamisen, mut niin, että ne ihmiset ymmärtää hänen pelon siitä, että hän ei voi mennä toisiin toimistoihin. Että ne suostuu myös tulla tapaamaan häntä hänen kotiinsa. Se koti on paikka, jossa hän on vahoilla. Todella kaunis koti, siisti koti. Ja me nähdään sen nuoren elämää siellä kodissa. Se sano, että hän saa näyttää niille sitä kohtaa, missä hän onnistuu. Se tuntuu hyvältä, että siellä toiminnassa on mukana se, kenet se nuori ite halus sinne mukaan. Se sano, että se antaa tälle nuorelle varmuutta ja sen vahvuuden tunteen, että on joku ihminen, jonka kanssa hän onnistuu. Ja hän sai ite valita, että se on myös tässä mukana. Että se oli hänelle tosi tärkeä juttu. Se on hänen parhaita onnistumisia.

Ja sit se sano, että liputus kannattaa oikeasti. Ja sano, että hyöty on se, että saa kaikki palvelut yhdellä kertaa ja se on nopeaa ja tehokasta silloin, kun vihdoin on ite siihen valmis. Että hän ei olis jaksanut vielä sellaista pitkää rumbaa, odottelua ja muuta. Se sano viimeisenä siitä, että hän pelkäs alottaa alusta. Hän on tavannut niin monta asiantuntijaa eri tahoilla nuoruutensa aikana. Kaikki ihmiset vaihtuu koko ajan. Hän ei kestä sitä, että aina vaihtuu uus ihminen. Ja sit hän huomasi, että ei ne välitä oikeasti, kun ne luovuttaa. Kun hän sanoo, että hän ei halua teitä, hän lyö tarpeeksi monta kertaa oven nokan edestä kiinni, niin ne luovuttaa ja jättää hänet rauhaan.

Että kynnyks tähän lähteä oli tosi suuri, mutta että hän on tällä hetkellä tyytyväinen, että hän lähti. Hän haluaa normaaliin elämään kaksi asiaa: juomisen vähentäminen ja peruskoulun loppuun saattaminen.

Nuoren tarina kertoo, miten vaikeaa ja samalla tärkeää luottamuksellisen suhteen rakentaminen aikuisiin pettyneelle nuorelle voi olla. Epäluottamus viranomaisiin ja yleensä aikuisiin nousee esiin myös nuorten haastatteluaineistosta. Taustalla voi olla myös, että vanhemmat ovat kohdelleet nuorta kaltoin, minkä vuoksi vanhempien mukaan ottaminen yhteistyöhön epäilyttää. Kun on kyse alaikäisistä, lupa liputuksen jälkeiseen verkostoyhteistyöhön vaaditaan huoltajalta. Perhetilanne tai huoltajan ja nuoren keskinäinen suhde voi tietyissä tapauksissa muodostua esteeksi toiminnan käynnistymiselle.

Tutkija: **Mitä jos joku liputtais teidät? Mitä te ajattelisitte siitä? Vaikka sulle, kun sulla oli se vaikea hetki, ja joku olis sit soittanut, että hei sinut on kaks kertaa liputettu tämmöseen järjestelmään?**

Nuori 1: **No vähän riippuu aiheesta. En tiedä, hyväksyisinkö mä sen... Jos on alaikäinen, niin se voi olla huono, koska uskaltaako se alaikäinen kertoa niitä juttuja, kun ne menee vanhemmillekin.... et jos isä vaikka hakkais lastaan, niin hakkaisko se lisää? Aika pelkistetty ja radikaali esimerkki, mutta että uskaltaako sitä sit ees kertoa asioita välttämättä ja sillee, jos on alaikäinen, jos ei voi hyvin oikeesti?**

Myös muut tutkimukset tukevat²² haastattelemiemme nuorten kertomaa siitä, että viranomaisiin luottaminen on puutteellista. Hankalat kokemukset eivät voi olla vaikuttamatta siihen, miten nuoret asennoituvat liputusjärjestelmään. Ainoa palvelu, johon haastateltavat kertovat luottavansa, on Tajua Mut! -hankkeen kotipesänäkin toimiva matalan kynnyksen palvelupiste Olkkari. Olkkari profiloituu vahvasti siellä toimivien ihmisten kautta. Liputusmallin kaltainen sähköinen järjestelmä ei sen sijaan voi varmistaa, minkälaisiin kasvokkain kohtaamisiin nuoret sen kautta ajautuvat. Ehkä luottamus järjestelmään lisääntyy sitä mukaa, kun myönteisiä kokemuksia kertyy.

Toisaalta hanketoimijoiden haastatteluista selviää, että nuorten suhtautuminen Tajua Mut! -malliin on ollut varsin myönteistä. Työntekijä kertoo, että aluksi he pelkäsivät, että järjestelmä leimaa nuoria, mutta pelko osoittautui aiheettomaksi. Nuoret ovat ottaneet asian vaan, että "aijaa". Eräs nuori oli ilmoittanut, että hänet oli "pyydetty

liputukseen". Tukiverkoston tarjoaminen nuorelle voi olla erityisen hyvä juttu tilanteessa, jossa apua ei aina saa etsimälläkään. Ohjausryhmän nuorten edustaja kuvaa tilannetta:

Ei meille nuorillekaan tullut tästä mitään negatiivista kuvaa. Alkuun varsinkin kaikki oli tosi innostuneita just, että ei tästä voi seurata ku pelkkää hyvää. Nuoretkin ovat kokeneet sen niin, että vaikka ite haluais just, että olis sitä yhteistyötä, niin et vaikka aikaisemmin olis ite ottanut siihen, et voitasko tehdä näin, niin sit se ei oo onnistunut. Et nyt se tulee sit sieltä ylempää, ei välttämättä tarvi tulla ees nuorelta iteltään se, että pitäis tehdä yhteistyötä. Niin se on tosi hyvä juttu.

Ohjausryhmän haastattelu

Tarinamme nuori suhtautuu aluksi liputukseen varsin torjuvasti: "Hittooko te musta huolehditte, antakaa mun olla!" Kun sinnikäs päihdetyönohjaaja onnistuu vihdoin murtamaan muurin ja nuori saa apua, myös nuoren käsitys toimintamallista muuttuu. *Liputus kannattaa oikeasti.* Nuoren mielestä hyöty on siinä, että hän saa kaikki palvelut yhdellä kertaa. Se on nopeaa ja tehokasta silloin, kun nuori itse on vihdoin siihen valmis.

Nuoria suuremmaksi haasteeksi toimintamallin käytössä voi nousta huoltajien tai vanhempien epäilyt järjestelmään. Nykykäytännön mukaisesti huoltajille ei kerrota huolen syytä, koska vanhempiin yhteyttä ottavalla etsivällä nuorisotyöntekijällä ei ole oikeutta tietää liputuksen huolen syytä ja kertoa siitä vanhemmille. Tämä voi vaikuttaa ymmärrettävästi huoltajien halukkuuteen lähteä mukaan toimintaan ja antaa siihen lupa.

Nuoren kanssa yhdessä arvioidaan, että miksi kannattaa antaa lupa yhteistyölle. Nuoret ei oo siinä se ongelmakohta. Et hankalampana on koettu tää huoltajien kanssa keskustelu. Huoltaja voi panna sen homman poikki jo pelkästään siitä syystä, ettei tiedä.

Ohjausryhmän haastattelu

22 Gretschel, Anu & Junntila-Vitikka, Pirjo: Kokemuksia nuorten Suunta-ohjauksesta verkossa. "Yläfemma sulle, kun autoit eteenpäin! Tässähän tuntee itsensä kuin toiseksi ihmiseksi!". Sitran selvityksiä 76. Helsinki: Sitra & Nuorisotutkimusseura/-verkosto. 2014.

Avuksi koulukiusaamiseen?

Eräältä haastatelluista nuorista kysyttiin, mitä hänen elämässään olisi tapahtunut, jos häntä ei olisi liputettu. Ja missä tilanteessa hänet olisi voitu liputtaa? Enempää miettimättä nuori nosti esiin koulukiusaamisen.

Jos se (koulukiusaaminen) olis liputettu ja liputettu kiusaaja. Se olis ehkä ratkennu se tilanne....

Mie ainaki uskoisin, että jos tää olis ollut, kun olin yläasteella, niin koulukiusaamisen määrä olis vähentyny. Mie tahon uskoo siihen...

Nuoren haastattelu

Kyseinen nuori näkee Tajua Mut! -mallissa mahdollisuuksia puuttua myös kiusaamiseen. Ainakin hän haluaa uskoa niin. Toinenkin haastateltu nuori kertoo vakavasta kouluväkivallasta, johon aikuiset eivät ole puuttuneet. Häneen kokemus on vaikuttanut siten, ettei hänellä näytä olevan syytä luottaa aikuisten kykyyn ratkaista ongelmaa, olipa järjestelmä mikä tahansa. Nuori kertoo, että auttamisen sijaan koulun aikuiset ammattilaiset osallistuivat hänen alistamiseensa.

No, joo. Koska mua ei autettu alussa, vaikka mä kerroin. Ja sit mulla meni luottamus aikuisiin. En viittiny niihin ees luottaa. Mä olin kertonut niille asioita, eikä ne ottanut kuuleviin korviinsa. Mä kerroin lukiossa opettajalle ja reksille, että mua kiusataan, että olisko se mahdollista lopettaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ettei mun tarvi kärsii. Niin ne sano, että mitä sä oot tommonen helposti kiusattava. Ei ne ottanut muuten sitä roolia. Sit mä lopetin yhden vuoden jälkeen. Toinen sano vaan, että mitäs oot x-paikkakunnalta.

Nuoren haastattelu

Olisi ehkä syytä pohtia kiusaamisen, tai tarkemmin ottaen väkivallan, kohteeksi joutuneen nuoren vetoomusta, voitaisiinko ongelma ratkaista toimintamallin avulla. Sähköisen järjestelmän avulla ongelmaa ei tietenkään voida hoitaa, mutta voisiko se pakottaa eri tahot yhteen keskustelemaan asiasta?

Sähköinen järjestelmä vai laajempi toimintamalli?

Ohjausryhmän²³ ja hanketoimijoiden haastatteluissa vahvistuu näkemys, että pelkkä sähköinen järjestelmä ja verkoston kokoaminen sen avulla eivät riitä. Lisäksi tarvitaan malli, joka ohjaa myös liputuksesta seuraavaa toimintaa. Sähköinen järjestelmä voi toimia pohjana uudenlaisen verkostoyhteistyömallin luomisessa. Tämä tuo myös laatua auttamistyöhön:

Nythän tää meidän systeemi ei hirveästi anna ratkaisuja tähän varsinaiseen auttamiseen... Tällä puolella on vähän tuntunut siltä, että sitä työkenttää olis aika paljon tällä konkreettisen auttamisen puolella. Nyt se on hyvin vahvasti ollut yksittäisen sosiaali- tai nuorisotyöntekijän työ-sarkaa. Se oikeastaan häviää sinne kahdenväliseen kontaktiin se koko juttu. Se ei oo läpinäkyvä mihinkään. Sosiaalisella puolella, kun kattoo näitä tietojärjestelmiäkin, niin eihän siellä seurata tuloksia – nyt mä puhun tosi rumasti ja kärjistetysti – ei siellä seurata niitä ollenkaan, jos mä sanon näin tosi rumasti. Kukaan ei tiedä, mitä siellä tapahtuu siellä prosessissa, kun mä hoidan jotain nuorta tai lasta siinä.

Ohjausryhmän haastattelu

Joskus jää se yhden ihmisen huoli jotain tiettyä nuorta kohtaan vähän pimentoon, ettei ehkä ihan uskalleta tuoda sitä julki, että nyt tässä mulla on kumppanina semmonen kaveri, jota vois auttaa. Mutta kun sä saat sen tuen nyt liputuksen kautta joltain muulta kollegalta tai verkoston jäseneltä, niin helpompi saada sitä koppia. Ja se, että ihan oikeesti päästään sinne nuoren iholle auttamaan elämässä eteenpäin. Se on ihan hieno juttu.

Ohjausryhmän haastattelu

23 Ohjausryhmä tarkasteli liputusjärjestelmää kriittisin silmin heille toimitetun aineiston valossa. Aineisto sisältää muun muassa päihdetyönohjaajan kertomuksen yhteistyön ja luottamuksen rakentamisesta liputettuun nuoreen.

Kehittämisaatuksia

Kun toimintamallia jatkokehitetään, koossa olevan aineiston ja hankkeeseen tutustumisen perusteella voisi huomioida seuraavia seikkoja ja näkökulmia:

- **Mallia voisi markkinoida nuorille** niin, että nuori itse voi pyytää jotakin toivomaansa henkilöä tai tahoja liputtamaan hänet ja saada mukaan verkostoon.
- **Verkostoyhteistyön ja varhaisen puuttumisen** näkökulmasta on tärkeää, että myös muilla kuin ammattilaisilla (vapaa-aika, harrastukset) on mahdollisuus liputtaa.
- **Mahdollisuutta**, että nuori voisi itse liputtaa itsensä, voisi tarkastella tarkemmin.
- **Mallin kohdistaminen** Mikkelin hanketta nuoremmille ikäluokille ja lapsille edistää varhaista puuttumista.
- **Malli kaipaa lisää tunnettavuutta**, jotta liputtamisen kynnyks madaltuu: ei vain hanke, vaan toimintatapa.
- **Viestintää kehitetään** niin, että liputus nähtäisiin myönteisenä signaalina.
- **Liputtajien osaamista kehitetään** niin, että he osaavat kertoa nuorelle ja huoltajille mallista siten, ettei sitä koeta rangaistuksena vaan mahdollisuutena.
- **Mallia kehitetään** entistä enemmän varhaisen puuttumisen ja matalan kynnyksen mahdollisuutena ja moniammatillisen verkostoyhteistyön kehittämisen välineenä.
- **Toisaalta malli lisää mahdollisuuksia** myös korjaavan työn puolelle löytämällä paremmin tippuneet nuoret ja tiivistämällä verkostoyhteistyötä.
- **Etsivän nuorisotyön roolia** olisi syytä pohtia niin, että heidän ydinsaamistaan nuorten ja perheiden tukijoina hyödynnettäisiin entistä paremmin.
- **Nuorten elinpiiri levittyy** useiden kuntien alueelle. Tämä tukee tarvetta levittää toimintamalli muihin kuntiin, mutta se tulee myös huomioida järjestelmän kehittämisessä.

Kootusti voidaan todeta, että Tajua Mut! -mallissa sähköinen järjestelmä ja nuorten tietojen rekisteröinti ei ole keskeistä. Sitä pitäisikin viedä vahvemmin eteenpäin toimintamallina, joka luo uusia mahdollisuuksia moniammatilliselle yhteistyölle ja varhaiselle puuttumiselle nuorten ongelmiin.

Niitä ihmisiä ei auteta niinku sillä tietojärjestelmällä. Meillä on niitä tietojärjestelmiä, mihin niitä tietoja kirjataan ihan riittävästi, ja ne ei oo toistaiseksi auttanut ketään. Ihmiset osaa auttaa toisia ihmisiä, kunhan ei tarvi käyttää liikaa aikaa niihin tietojärjestelmiin.

Ohjausryhmän haastattelu

Toimintamallin kehittämisessä, markkinoinnissa ja verkostoyhteistyössä tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota myös siihen, että liputtavilla tahoilla on paikoin hyvinkin erilainen suhde nuoreen. Tähän tutkimukseen haastatellut aktiiviliputtajat ovat ammattilaisia, joiden työtehtäviä malli tukee konkreettisesti. Mutta esimerkiksi opettajan tai juniorivalmentajan näkökulmasta liputtaminen näyttää erilaiselta kuin päihdetyönohjaajan näkökulmasta. Toimintamalli pitäisi myös yhdistää osaksi kunnan monialaista palvelujen suunnittelua, jota toteutetaan yhtenäisesti. Lisäksi asiaa tulisi tarkastella erikseen eri hallinnonalojen ja ammattiryhmien näkökulmasta. Eri näkökulmien huomioiminen voi olla myös nuoren etu. Siten saataisiin entistä paremmin esiin nuoren elämän kokonaiskuva, mutta myös elämänalueet, joilla hänellä menee hyvin ja joita voidaan hyödyntää hänen tukemisessaan.

Tää on ehkä semmonen murros, että me ehkä nyt kipuillaan itse toimijat täällä, ettei me osata vielä ajatella sitä toimintatapaa. Mutta mitä ite oon kuullut tuolta kentältä päin ja muuten, sitä viestiä tulee mm. opettajan puoleltakin, että ok, meillä on sitä oppilashuollonryhmää siellä on moniammatillista ja laajoja, mutta sitten meiltä ehkä jää nää muut verkostot ehkä hyödyntämättä, missä ne nuoret vapaa-ajalla liikkuu tai sitten, missä ne ei liiku, missä niiden pitäis liikkua. Tää ehkä mahdollistaa nyt paremmin sen koko kentän haltuunoton, kunhan me saadaan jalkautettua tää toimintatapa. Mut voi vaatia sen ison myllerryksen, nyt puhun oman toimialan eli nuorisotyönkin näkökulmasta, että tää on ihan hyvä juttu ja tätä viedään eteenpäin.

Ohjausryhmän haastattelu

Tajua Mut! -järjestelmän jatkovaiheessa tulisi kiinnittää myös entistä enemmän huomiota sen konkreettisiin vaikutuksiin ja vaikutusten arviointiin: **1)** millaiseen yhteistyöhön liputusjärjestelmä on johtanut, **2)** miten se on edistänyt moniammatillista yhteistyötä pitkällä aikavälillä, **3)** millaisia pidempiaikaisia vaikutuksia järjestelmällä on ollut nuorelle ja hänen perheelleen ja **4)** millaisia kustannusvaikutuksia Tajua Mut! -toimintamallilla on ollut palvelujärjestelmälle.

Seuraavaan taulukkoon on koottu Tajua Mut! -mallin vahvuuksia ja kehittämiskohteita työntekijöiden, palvelujärjestelmän sekä nuoren ja perheen näkökulmista. Taulukko on koostettu hankkeen ydintoimijoiden ja peruskäyttäjien (aktiiviliputtajat) työpajatyöskentelyssä tuotetun aineiston pohjalta. Työpaja toteutettiin osana heidän ryhmähaastatteluaan.

Yksi hyvä asia tässä vois ajatella olevan se, että tunnistetaan just ne mahdolliset suurkuluttajat. Mutta mehän ei vielä tiedetä, että onko tää semmonen systeemi, jolla tunnistetaan. Mutta me ollaan lähdetty tässä siitä, että tää olis nää potentiaaliset suurkuluttajat. Ja toinen, mitä ei vielä ole tutkittu tässä vaiheessa, mutta mitä pitäis tutkia jatkossa, on se, että mihin toimenpiteisiin nämä liputukset johtavat. Mehän ollaan ihan alkutekijöissä, että meillä on kourallinen liputuksia, meillä on muutama mätsäys, mutta nyt pitäis varmaan se, että tuleeko näistä just niitä räätälöityjä varhaisen puuttumisen, niinku alkuvaiheen, toimenpiteitä. Ja voitasko me jollain tutkimusmenetelmällä saada, että onko tää porukka lähtenyt oikeelle raiteelle?

Ohjausryhmän haastattelu

Näkökulma	Vahvuuksia	Epäilyjä/kehittämisen paikkoja
Työntekijä	<ul style="list-style-type: none"> tietoa monista mahdollisista yhteistyökumppaneista lisää keinoja löytää piilossa oleva nuori apua epämääräisiin tilanteisiin ja huoliin varmistus, että pysyy mukana yhteistyössä verkoston koordinointi oppi kartoittaa nuoren verkostoa entistä tarkemmin 	<ul style="list-style-type: none"> kiire työn päivystysluontoisuus yhteistyön haasteena etsivän roolina "puhelinvaihdetyö"
Palvelujärjestelmä	<ul style="list-style-type: none"> koottua tietoa nuorista ja heidän liikkeistään jaettu työ: lopputulos vähentää työn määrää tuntemattomien yhteyksien paljastuminen oman organisaation sisällä verkosto: selville, kuka tekee mitäkin toimijoiden näkyväksi tekeminen toisilleen ja uusien toimijoiden löytäminen jo pelkkä listaus liputustahoista mahdollisina yhteistyökumppaneina avaa kenttää paketti kasaan, päällekkäisten töiden karsiminen jo olemassa olevan verkoston aktivoiminen toimimaan ajoissa nopea ja kustannustehokas keino etsiä verkosto helppokäyttöinen tekniikka 	<ul style="list-style-type: none"> liputuksesta koituvan työn määrästä kysymyksiä monialaisesta työstä ulkopuolelle jättäytyvät tahot tahoilla erilaiset käsitykset nuoresta; kaikki eivät liputa liian suuri kynnys liputtaa epäselvyys liputtamisessa: milloin? kenet? jotkut voivat ainakin aluksi vierastaa tekniikkaa, mieluummin soittavat ja puhuvat henkilön kanssa huolesta
Nuori ja perhe	<ul style="list-style-type: none"> nuori yhteistyöhön tuttujen henkilöiden kanssa, jos he ovat liputtaneet perheelle tieto, missä todella mennään perheen taakka kevyempi, kun ammatillaiset tarjoavat aktiivisesti tukea; apua myös perheelle (ei vain nuorelle) nuorella mahdollisuus itse valita, ketkä toimivat hänen kanssaan nuorella mahdollisuus olla itse läsnä kuulemassa huolenaiheet 	<ul style="list-style-type: none"> uusi toimintatapa aluksi hämmentää: mikä ihmeen liputus?

Lähteet:

Gretschel, Anu & Junttila-Vitikka, Pirjo (2014) Kokemuksia nuorten Suunta-ohjauksesta verkossa. "Yläfemmasulle, kun autoit eteenpäin! Tässähän tuntee itsensä kuin toiseksi ihmiseksi!". Sitran selvityksiä 76. Helsinki: Sitra & Nuorisotutkimusseura/-verkosto.

Puuronen, Anne (2014) Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/-verkosto.

9 Lopuksi

9.1 Verkostomaista varhaisen vaiheen yhteistyötä

Tajua Mut! -toimintamalli vastaa tunnistettuun tarpeeseen reagoida heikkoihin signaaleihin sekä kehittää lasten ja nuorten palveluihin liittyvää monialaista yhteistyötä. Työkalua, joka mahdollistaa ammattilaisten välisen yhteistyön, ei ole Suomessa aikaisemmin ollut saatavilla. Toimintamallin tavoitteena on korvata vallitsevaa vastuun siirtämisen kulttuuria varhaisen auttamisen ja yhteistyön kulttuurilla.

Painopistettä on siirrettävä sektorikohtaisesti tarjottavista korjaavista palveluista kohti verkostomaista varhaisen vaiheen yhteistyötä. Tällöin ammattilaiset saavat omalle työlleen tukea muilta saman lapsen tai nuoren kanssa työskenteleviltä ammattilaisilta. Kaikille osapuolille muodostuu kokonaiskuva lapsen tai nuoren tilanteesta. Samalla päällekkäinen työ vähenee ja auttamisen tuloksellisuus paranee. Lapsen tai nuoren ja hänen perheensä

kannalta toimintamalli selkeyttää asiointia ja helpottaa tarkoituksenmukaisen avun saamista. Ennaltaehkäisevät palvelut ovat myös tutkitusti kustannustehokkaampia kuin korjaavat palvelut.

Hollannissa liputustoimintamallia kokeiltiin Rotterdamin kaupungissa jo vuonna 1998. Hyvien kokemusten pohjalta toimintamalli säädettiin Hollannissa pakolliseksi kaikille kunnille vuonna 2010. Toiminta koskee 0–23-vuotiaita, ja suurin osa liputuksista kertyy yli kuntarajojen. Suomessa mallia on jatkokehitetty kotimaiseen toimintaympäristöön ja lainsäädäntöön sopivaksi ja sitä on kokeiltu kahdessa pilotissa Mikkelin sekä Espoon kaupungeissa. Pilotit ovat herättäneet mielenkiintoa, ja uusia kuntia on tulossa mukaan toimintaan. Mikkelin ja Espoon kokemukset tarjoavat hyvän pohjan kansallisen toimintamallin luomiselle sekä levittämiselle. Jatkamme toimintamallin arviointia näiden

Kuva 12. Yhteiskunnan palveluverkko nuoren näkökulmasta

Suomessa on paljon nuoria neuvovia ja auttavia palveluita, mutta silti nuoren on vaikea löytää kokonaisvaltaista apua antavaa tahoa. Avun hakemisen kynnyks nousee, kun nuori ei tiedä mihin hänen pitäisi ottaa yhteyttä.

Kattavuuden varmistamiseksi toimintaan on tärkeää saada mukaan mahdollisimman laaja erilaisten toimijoiden verkosto: koulut, sosiaalipalvelut, TE-toimistot, nuorisotyö, terveystalvet, seurakunnat sekä erilaiset kolmannen sektorin toimijat.

kokemusten pohjalta. Keväällä 2015 toimitamme tämän julkaisun toisen painoksen (2.0), jossa karttunut, uusi tieto on huomioitu.

Suomalainen palveluverkko on monipuolinen, mutta rakenteeltaan pirstaleinen. Eri sektoreita edustavat ammattilaiset tarkastelevat lapsen tai nuoren tilannetta oman toimenkuvansa kautta rajatusta näkökulmasta. Tajua Mut! -toimintamalli mahdollistaa kokonaiskuvan muodostumisen. Kattavuuden varmistamiseksi toimintaan on tärkeää saada mukaan mahdollisimman laaja erilaisten toimijoiden verkosto: koulut, sosiaalipalvelut, TE-toimistot, nuorisotyö, terveystalvet, seurakunnat sekä erilaiset kolmannen sektorin toimijat.

Ikäryhmä, jota toimintamalli kussakin kunnassa koskee, vaikuttaa myös osaltaan siihen, minkä ammattiryhmien osallistuminen on verkoston kattavuuden kannalta keskeisintä. Mikkelissä ja Espoossa pilotointi on koskenut osittain eri ikäryhmiä: molemmissa yläikäraja on ollut 28 vuotta, mutta Espoossa alaikäraja on ollut matalampi (9 vuotta) kuin Mikkelissä (13 vuotta). Alakouluikäisten lasten elinympäristö kiinnittyy yleensä kotiin, koulun, harrastusten ja ystävien ympärille. Tällöin erityisesti koulujen ja harrastuskerhojen henkilökunnan merkitys lapsen tilanteen sekä heikkojen signaalien havainnoijana korostuu.

Tajua Mut! -toimintamallin käyttöönotto edellyttää usein muutoksia lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten vakiintuneisiin työtapoihin. Tässä prosessissa johdon tuki on tärkeää. Myös lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten osallistaminen toimintamallin käyttöönoton suunnitteluun edistää sen onnistunutta toteutusta. Koulutusten avulla varmistetaan, että kaikilla toimintamallin käyttäjillä on valmiudet ottaa huoli puheeksi lasten, nuorten ja huoltajien kanssa, ilmoittautua yhteistyöhön eli liputtaa sekä tehdä asiakaslähtöistä verkostoyhteistyötä.

Nuorisotutkimusverkoston tutkijoiden Mikkelin Tajua Mut! -hankkeesta tekemä arviointi (ks. luku 8.2) osoittaa, että toimintamallin vahvuudet liittyvät erityisesti sen varhaista auttamista ja monialaista verkostoyhteistyötä tukevaan potentiaaliin. Järjestelmän tekninen puoli on näihin tavoitteisiin nähden toissijainen. Tämä näkökulma on tärkeä huomioida toimintamallin levittämiseen ja juurruttamiseen tähtäävässä viestinnässä. Tutkijat toteavat Mikkelin kokemusten valossa, että Tajua Mut! -toimintamalli kannattaisi lisäksi yhdistää osaksi muuta kunnassa tapahtuvaa monialaisten palvelujen suunnittelua.

9.2. Kattava lasten ja nuorten palvelukonsepti Suomeen

Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten yhteistyössä ja tiedonvaihdossa tulisi pyrkiä kohti kansallista kokonaisratkaisua. Auttaminen yli kuntarajojen mahdollistaisi lapsen, nuoren ja perheen saaman tuen jatkuvuuden. Jotta verkostomaista työskentelyä voidaan lisätä ja tiedonkulkua kehittää, tarvitaan sektorirajat ylittävää kansallista ohjausta sekä mahdollisuus ilmaista varhaisen vaiheen huoli.

Tajua Mut! -toimintamallin kansallista levittämistä ja jatkokehittämistä varten tulisi olla erillinen taho, joka tukisi kuntia lasten ja nuorten palveluihin liittyvän uuden yhteisöllisen toimintakulttuurin edistämisessä.

Pirstaleista ja nuoren kannalta mutkikasta palveluvii-dakkoa tulisi selkeyttää. Suomeen tarvitaan **kattava lasten ja nuorten palvelukonsepti**, jonka olennaisia piirteitä ovat yhden luukun periaate, matalan kynnyksen

valtakunnalliset palvelut sekä ympärivuorokautinen tavoitettavuus. Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret on huomattava ja heitä on tuettava ajoissa. Palvelukokonaisuuden tulee sisältää ainakin seuraavat elementit:

- valtakunnallisesti yhdenmukainen palvelutaso
- toimintamallit ja tietojärjestelmät
- tiedonkulun ja koordinaation parantaminen
- matalan kynnyksen palvelujen saaminen yhdestä kontaktipisteestä
- asiakaslähtöisyys
- ennaltaehkäisy ja kevyet korjaavat toimenpiteet
- lainsäädäntö yhteistyön ja varhaisen auttamisen tueksi.

Olisi parannettava lasten ja nuorten mahdollisuuksia ilmoittaa itse omasta tuen tarpeestaan ja saada apua yhdestä pisteestä matalalla kynnyksellä. **Suunta- ohjaus- ja neuvontapalvelu nuorille** tarjoaa tähän välineen, ja se sopii hyvin täydentämään Tajua Mut! -toimintaa. Mikkelissä tämä yhdistelmä on jo päätetty vakiinnuttaa.

Suunta-palvelu toteutettiin Sitran ja Pelastakaa Lapset ry:n yhteistyönä syksyllä 2013 osana Ylen Nuorille. Nyt! -kampanjaa. Sen kohderyhmänä olivat erityisesti 15–25-vuotiaat peruskoulun tai opintojen nivelvaiheissa olevat nuoret, jotka tarvitsevat tukea askeleissa kohti työtä ja koulutusta mutta eivät tiedä, miten edetä tai mihin ottaa yhteyttä.

Nuoren kannalta merkityksellistä oli erityisesti palvelun saatavuus virastoajan ulkopuolella, toteutunut takuu yhteydenotosta 24 tunnin kuluessa sekä ohjaus nuoren asuin- tai kotikunnasta, olinpaikasta, koulutus- ja työhaaveista riippumatta. Nuoret osoittivat välitöntä asiakastytyväisyyttä saamastaan avusta, joka huomioi haastavat elämän- ja perhetilanteet, aikaa vaativat palvelutarpeet, nuoren oman tavan asioida sähköisillä välineillä sekä läsnäolon nuorten omista yhteisöissä. Nuorten ehdoilla rakennettu valtakunnallinen, anonyymi ja verkkomuotoinen matalan kynnyksen Suunta-ohjaus- ja neuvontapalvelu on vakinaistettu osaksi Pelastakaa Lapset ry:n toimintaa.

Kuva 13. Kattava nuorten palvelukonsepti.

Valtakunnallinen kontaktipiste nopeuttaa yhteistyön käynnistämistä ja avun antamista varhaisessa vaiheessa, silloin kun huolet ovat vielä pieniä.

Yksi kontaktipiste

lapsia ja nuoria koskeville huolen ilmaisuille. Kansalaiset, lapset ja nuoret itse, viranomaiset, ammattilaiset, lapsia ja nuoria työssään kohtaavat toimijat

Tunnistaminen

Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret tunnistetaan

Tilannearvio

Lapsen ja nuoren kokonaistilanne arvioidaan

Yhteistyö

Moniammatilliset auttamisen ja yhteistyön toimintamallit

Toimintaa tukeva yhteinen palvelutietojärjestelmä

Syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten tunnistaminen ja tuki
Toimintamallit ja tietojärjestelmät
Tiedonkulun ja koordinaation parantaminen
Palvelut matalalla kynnyksellä ja selkeästä kanavasta
Ennaltaehkäisy ja kevyet korjaavat toimenpiteet
Lainsäädäntö tukemaan yhteistyötä ja varhaista puuttumista

Liite 1 Keskeiset käsitteet

Tajua Mut! -toimintamalli

Lasten ja nuorten nykyistä varhaisempaan tukemiseen tähtäävä toimintamalli, joka perustuu räätälöidyn avun tarjoamiseen monialaisen yhteistyön avulla.

Tajua Mut! -toimijat

Lasten ja nuorten kanssa toimivat henkilöt, jotka ovat saaneet Tajua Mut! -toimintamallin käyttöön tarvittavan koulutuksen ja käyttäjätunnukset.

Liputus

Liputtaminen tarkoittaa, että ammattilainen ilmaisee halukkuutensa tehdä yhteistyötä muiden ammattilaisten ja perheen kanssa lapsen tai nuoren auttamiseksi. Tämä tapahtuu lisäämällä lapsen tai nuoren yhteystiedot: nimi, osoite, puhelinnumero sekä tarpeen mukaan myös huoltajien yhteystiedot liputustietojärjestelmään. Huolen syytä ei liputuksen yhteydessä ilmoiteta. Tajua Mut! -toimintamalli tukeutuu tietojen luovuttamisen osalta nuorisolakiin (7 b-d §, 20.8.2010/693) ja etsivään nuorisotyöhön.

Lippupari

Vähintään kaksi liputusta muodostavat yhteyden eli lippuparin, jonka seurauksena ammattilaiset aloittavat yhteistyön asiaomaisten suostumuksella. Samasta organisaatiosta tulevat liput eivät muodosta lippuparia.

Liputustietojärjestelmä

Verkkopohjainen, itsenäinen ohjelmaympäristö, johon viranomaisten on mahdollisuus nuoren ja hänen huoltajansa luvalla kirjata sellaisen lapsen tai nuoren yhteystiedot, jonka ajattelee hyötyvän huolen ilmaisusta. Liputustietojärjestelmän kautta pyritään tiivistämään moniammatillista yhteistyötä ja vahvistamaan koordinoitua tuen tarjoamista lapsille, nuorille ja heidän perheilleen.

Liputtajaorganisaatio

Liputustietojärjestelmää ja Tajua Mut! -toimintamallia käyttävä julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimija.

Etsivä nuorisotyö

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliselle ja luottamukselliselle aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa ratkaisuja nuoren pulmiin ja kysymyksiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivusto 2014.)

Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto

Nuorisolaissa (7 a § (20.8.2010/693) Monialainen yhteistyö) todetaan, että kunnissa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto paikallisten viranomaisten monialaista yhteistyötä varten. Siihen kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Lisäksi siihen voi kuulua myös puolustushallinnon ja muiden viranomaisten edustajia. Verkoston tehtävänä on koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista paikallisen päätöksenteon tueksi, edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensopivuutta ja vaikuttavuutta, suunnitella ja tehostaa menettelytapoja palveluihin ohjautumiseksi sekä edistää palvelujen järjestämiseen liittyvää tiedonvaihtoa. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivusto 2013)

Yhdyshenkilöverkosto

Liputtajaorganisaatioiden edustajista koostuva verkosto. Verkoston jäsenet huolehtivat oman organisaationsa henkilöstön osaamisen vahvistamisesta toimintamalliin liittyen.

Tieto- ja neuvontapalvelut

Nuorisolain mukaan nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat osa kunnan nuorisotyötä. Nuorten tieto- ja neuvontatyössä annetaan laadukasta, luotettavaa ja maksutonta ohjausta erilaisissa nuorten elämään liittyvissä kysymyksissä. Nuorten tieto- ja neuvontatyön kautta tuetaan nuorten kehitystä ja vahvistetaan heidän osallisuutta ja elämänhallintaa. Keskeistä on nuorten osallistuminen työn sisältöjen kehittämiseen sekä monialainen yhteistyö. Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on, että kaikki nuoret ovat tieto- ja neuvontapalvelujen piirissä. Tällä hetkellä niiden kattavuus on n. 70–80 % kunnista. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivusto 2013)

Huoli puheeksi -menetelmä

Puheeksiottamisen menetelmä, jossa ammattilainen pyytää huoltajilta apua ja ehdottaa yhteistyötä lasta tai nuorta koskevan huolen selvittämiseksi. Menetelmässä keskeistä on kunnioittava kohtaaminen ja dialogin mahdollisuuksien vaaliminen

Lisätieto: http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminenpuheeksiottaminen

Lapset puheeksi -menetelmä

Lapset puheeksi -keskustelu ja -neuvonpito ovat menetelmiä, joiden avulla pyritään tukemaan lapsen kehitystä tilanteissa, joihin liittyy erityisiä haasteita.

Lisätieto: http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/toimiva_lapsi_perhe/menetelmat/lapset_puheeksi_keskustelu

Mikkelin Olkkari

Nuorten ohjaus- ja palveluyksikkö, jonka yhteydessä Mikkelin Tajua Mut! toimii.

Lisätieto: mikkelinolkkari.fi

Wilma-järjestelmä

Suomessa useiden oppilaitosten käytössä oleva kouluhallintojärjestelmä, joka sisältää myös erilaisia viestintään ja tiedottamiseen liittyviä toimintoja.

Lisätieto: wilma.edu.hel.fi/

Liite 2 Mikkelin ja Espoon Tajua Mut! -pilotteihin osallistuvat organisaatiot

Mikkelin Tajua Mut! –pilottiin osallistuvat organisaatiot 28.11.2014

Mikkelin kaupunki / Sote-palvelut

- Olkkari hanketyö
- Olkkari päihde & mielenterveys
- Olkkari tuki ja jälkihuolto
- Kouluterveydenhuolto Mikkeli
- Aikuis- ja perhepalveluiden sosiaalityö
- Mielenterveys- ja päihdepalvelut
- Mikkelin poliisilaitos (sos.työn osalta)

Koulut / asuntolat

- Anttolan yhtenäiskoulu
- Haukivuoren koulu
- Kalevankankaan koulu
- Lyseon koulu
- Mikkelin kansalaisopisto
- Mikkelin lukio
- Otavan opisto
- Suomen Nuoriso-opisto
- Ristiinan yhtenäiskoulu
- Urheilupuiston koulu
- Rantakylän yhtenäiskoulu
- Etelä-Savon ammattiopisto
- Mikkelin ammattikorkeakoulu
- Mikael koulu
- Sairaalakoulu

Työelämä / tukipalvelut

- Työvoimakeskus Reitti
- Nuorten työpajat Mikkeli
- Mikkelin työllistämispalvelut
- Kansaneläkelaitos
- TE – palvelut

Nuorisotyö / nuorisopalvelut

- Etsivä nuorisotyö Mikkeli
- Mikkelin kaupunki / Nuorisopalvelut
- Mikkelin tuomiokirkkoseurakunta

Kolmas sektori / tukipalvelut

- Viola - väkivallasta vapaaksi ry
- Sovittelu ry
- Ekotori / Mikkelin toimintakeskus ry
- Mikkelin kriisikeskus
- Non Fighting Generation Itä-Suomi
- Virike ry (mielenterveyspalvelu)
- A - klinikka säätiö

Harrastusseurat / vapaa-aika

- Tanssikoulu La Carmencita
- Juniori – Jukurit ry (jääkiekkoseura)

Muut organisaatiot

- Mikkelin vartiointikeskus
- Mikkelin kaupunki / kutsuntalautakunta

Espoon Tajua Mut! –pilottiin osallistuvat organisaatiot 28.11.2014

- Etsivä nuorisotyö (Omnia)
- Nuorisopalvelut
- Poliisi
- Suomenkielinen koulutus: Koulukuraattori
- Suomenkielinen koulutus: Koulupsykologit
- Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto: Terveystoimittaja ja lääkärin
- Svenska bildningstjänster: Nuoriso-ohjaajat
- Svenska bildningstjänster: Koulukuraattorit ja –psykologit
- Lapsiperheiden perhetyön perheohjaajat
- Lasten psykiatrian avohoitoyksikön konsultaatiotiimi
- Perheneuvola
- Lastensuojelun avopalvelut
- Lastensuojelun sijaishuollon sosiaalityö ja jälkihuolto
- Espoon kristillinen koulu
- Kirjasto
- Liikuntapalvelut
- Espoon seurakunnat
- Tyttöjen talo
- SPR Nuorten turvatalo
- Vamos
- Omnia: Ammatilliset työpajat
- Omnia: Opiskelu- ja työelämäohjauksen henkilöstö, erityisopettajat ja opinto-ohjaajat
- Talous- ja velkaneuvonta
- Sveps ungdomsverkstad

Liite 3 Pilottien tietojärjestelmät

Tajua Mut! -hankkeissa pilotoitu ohjelmisto koostuu palvelinsovelluksesta ja käyttöliittymästä.

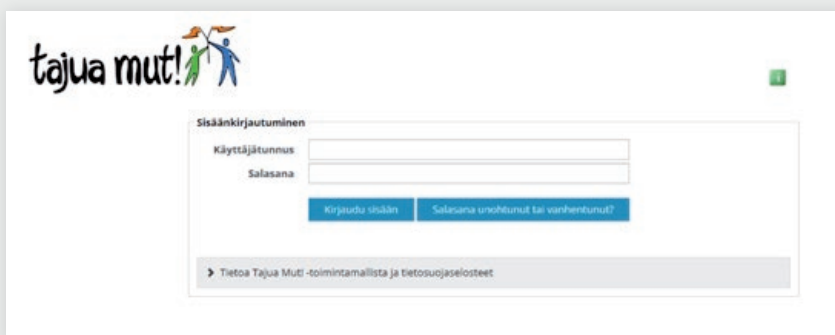
Palvelinsovellus on puhdas Java-sovellus, joka on käyttöjärjestelmäriippumaton, mutta edellyttää, että palvelimelle on asennettu Java-ympäristö (JDK ja JRE). Ohjelmistoarkkitehtuuri perustuu Javan Wicket Web Application ja Spring-kehysiin, joiden varaan varsinainen toteutus on kirjoitettu.

Käyttöliittymä on selainpohjainen eikä edellytä käyttäjien koneille tehtäviä asennuksia.

Tietoliikenne käyttäjän koneelta palvelinsovellukselle kulkee julkisen internetin yli. Yhteyden tietoturva on varmistettu SSL-salauksella.

Tajua Mut! -järjestelmästä on käytössä useita toisistaan riippumattomia instansseja. Pilotoitu palvelinympäristö on kuvattu viereisessä taulukossa.

Komponentti	Kuvaus	Versio
Java runtime	Oracle JDK	1.7 (64-bit)
Käyttöjärjestelmä	Linux CentOS	6.3 (64-bit)
Tietokantapalvelin	MySQL	5.1
Palvelinohjelma	Apache Tomcat	7.0
Web-palvelin	Apache Httpd	2.2

Liite 4 Tajua Mut! logo ja käyttöehdot

Tajua Mut! on Sitran rekisteröimä nimi ja tavaramerkki. Sitra myöntää erikseen sovitavalla tavalla yhteistyökumppaneille vastikkeettoman käyttöoikeuden rekisteröimäänsä tavaramerkkiin.

Logo käyttöön, ota yhteys:

Johtava asiantuntija **Kimmo Haahkola**
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
Puhelin 029 4618 9229
Sähköposti kimmo.haahkola@sitra.fi

tajua mut![®]

Liite 5 Linkkipankki

Tajua Mut! -toimintaan liittyviä materiaaleja verkossa

Tiedot linkeistä kerätty 5.12.2014. Muutokset linkkien osoitteissa, sisällöissä tai niiden mahdollinen poistaminen verkosta vaikuttavat linkkien toimivuuteen.

Infograafi toimintamallista

<http://www.sitra.fi/artikkelit/nuorten-syrjailyminen/infograafi-nain-toimii-tajua-mut-nuorten-auttamisen-toimintamalli>

Kirjeitä vanhemmille ja nuorille

Mikkelin kirje nuorille

http://mikkelinolkkari.fi/wp-content/uploads/2012/03/Nuoret_tiedote_Tajua_mut_180214.pdf

Mikkelin kirje nuorten huoltajille

http://mikkelinolkkari.fi/wp-content/uploads/2012/03/Huoltajat_tiedote_Tajua_mut_180214.pdf

Uutiskirjeitä

Espoon uutiskirje

[http://www.espooli.fi/fi-FI/Kulttuuri_ ja_ liikunta/ Nuoriso/Tajua_mut/Tajua_mut__uutiskirje/Tajua_mut_uutiskirje_12014\(55443\)](http://www.espooli.fi/fi-FI/Kulttuuri_ ja_ liikunta/ Nuoriso/Tajua_mut/Tajua_mut__uutiskirje/Tajua_mut_uutiskirje_12014(55443))

Tiedotteita

Mikkeli käynnistys

<http://www.sitra.fi/uutiset/liputus-nuoren-tukena/uusi-liputusmalli-ehkaisee-nuorison-ongelmien-karjistymista>

Espoo käynnistys

<http://www.sitra.fi/uutiset/espoo-ottaa-kayttoon-uuden-toimintamallin-lasten-ja-nuorten-tukemiseksi>

Kotisivut

Mikkeli <http://mikkelinolkkari.fi/palvelut/tajuamut>

Espoo <http://www.espooli.fi/tajuamut>

Sitra <http://www.sitra.fi/hyvinvointi/nuorten-syrjailyminen>

Esite-esimerkkejä

Mikkeli yleisesite

http://mikkelinolkkari.fi/wp-content/uploads/2012/03/Tajua_Mut_esite_20.2.2014.pdf

Julistemalleja

Mikkeli juliste nuorille

http://mikkelinolkkari.fi/wp-content/uploads/2012/03/Tajuamut_juliste_A3.pdf

Rekisteriselosteet

Mikkeli henkilökästerin seloste

http://mikkelinolkkari.fi/wp-content/uploads/2012/03/Tajua_Mut_henk_rekisteriseloste_17.1.2014.pdf

Mikkeli tietosuojaseloste

http://mikkelinolkkari.fi/wp-content/uploads/2012/03/Tajua_Mut_tietosuojaseloste_17.1.2014.pdf

Espoo tietosuojaseloste

<http://www.espooli.fi/download/noname/%7BBF10E1D2-C708-4518-8989-F2A61146A540%7D/47386>

Tapahtumia

Nuorten Tajua Mut! -kick off Mikkeli

<http://www.youtube.com/watch?v=ESAZOHq17YU>

Videoita

Tajua Mut! - Espoo

<http://www.youtube.com/watch?v=1Q8OzMnT-Ws&feature=youtu.be>

Tajua Mut! – lasten ja nuorten auttaminen on yhteinen asia

<https://www.youtube.com/watch?v=OhyH1XEckU>

Tajua Mut! – liputus lasten ja nuorten tukena

4.9.2014 seminaarin esitykset

<http://www.sitra.fi/tapahtumat/nuorten-syrjailyminen/tajua-mut-liputus-nuoren-tukena>

Kansainvälisiä auttamisen malleja

Hollanti

<http://www.youthpolicy.nl/yp/downloadsyp/Publications-Reference-Index-for-youth-at-risk.pdf>

Uusi Seelanti

<http://www.childrensactionplan.govt.nz/>

Liite 6 Projektisuunnitelman runko

Tajua Mut! -toimintamallin käyttöönottoa voi suunnitella esimerkiksi alla olevan rakenteen mukaisesti.

Tiivistelmä

1 Johdanto

- 1.1 Projektin tausta
- 1.2 Hyöty- ja tuotostavoitteet
- 1.3 Projektin edellytykset
- 1.4 Tietosuoja
- 1.5 Jatkokehitys

2 Tajua Mut! -projektin sisältö ja laajuus

- 2.1 Projektin tehtäväkokonaisuudet
- 2.2 Projektin rajaukset
- 2.3 Projektin ulkoiset riippuvuudet ja rajapinnat

3 Projektiorganisaatio

- 3.1 Projektin organisaatio, roolit, vastuut ja valtuudet
- 3.2 Ohjausryhmä
- 3.3 Projektiryhmä, projektitiimi ja muut työryhmät

4 Sidosryhmät, muutoksen johtaminen

- 4.1 Projektin sidosryhmät
- 4.2 Muutoksen johtaminen

5 Viestintä

- 5.1 Viestinnän tavoitteet
- 5.2 Pääviestit
- 5.3 Sidosryhmät
- 5.4 Keinot ja kanavat
- 5.5 Viestinnän toteutuksen vastuut
- 5.6 Viestinnän seuranta ja mittaaminen

6 Aikataulu

7 Kustannukset ja resurssit

- 7.1 Työmäärien arviointi
- 7.2 Projektin arvioidut kustannukset, rahoitus, budjetti ja kustannustenhallinta

8 Projektinhallinnan käytännöt ja työkalut

- 8.1 Projektin seuranta, ohjaus ja ohjausryhmän käytännöt
- 8.2 Projektiryhmän toiminta ja kokouskäytännöt
- 8.3 Raportointi ja dokumenttienhallinta
- 8.4 Muutostenhallinta

9 Laadunhallinta: tuotosten laadun varmistus

10 Riskit ja riskienhallinta

11 Hankintojen hallinta

12 Toiminnan vakinaistaminen

- 12.1 Tuotosten hyväksymiskäytännöt
- 12.2 Projektin luovutusmenettelyt
- 12.3 Projektin lopetustoimet
- 12.4 Projektin jälkiseuranta ja jälkityöt

13 Määritelmät, käsitteet ja lyhenteet

14 Liitteet

Tajua Mut! -toimintamalli vastaa laajasti tunnistettuun kansalliseen tarpeeseen kehittää varhaisen vaiheen moniammatillista yhteistyötä ja tiedonvaihtoa lasten, nuorten sekä perheiden tukemisessa. Työkalua, joka mahdollistaa ammattilaisten välisen yhteistyön asiakkaan suostumuksella, ei ole Suomessa aikaisemmin ollut saatavilla.

Tajua Mut! -toimintamalli lasten ja nuorten tukena on kuntien päättäjille sekä lasten ja nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille suunnattu käsikirja, joka tarjoaa tietoa toimintamallin hyödyistä, periaatteista, käyttöönotosta sekä Mikkelissä ja Espoossa toteutettujen pilottien kokemuksista. Lisäksi tuodaan esiin suosituksia toimintamallin kehittämistä, levittämistä sekä kattavan lasten ja nuorten palvelukonseptin rakentamisesta Suomeen.

Sitran selvityksiä 83

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra on tulevaisuusorganisaatio, joka tekee töitä Suomen kilpailukyyn ja suomalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Ennakoimme yhteiskunnan muutosta, etsimme käytännön tekemisellä uusia toimintamalleja ja vauhditamme kestävään hyvinvointiin tähtäävää liiketoimintaa.